

การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘
ปีงบประมาณ ๒๕๕๘

เอกสารวิชาการลำดับที่ ๑ / ๒๕๕๘
สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

ออกแบบปกและรูปเล่ม : นัชรี อุ่มบางตลาด
พิมพ์ที่ : บริษัท ฟินิกซ์อินเตอร์ซัพพลาย จำกัด
จำนวนพิมพ์ : ๒,๕๐๐ เล่ม มกราคม ๒๕๕๘

การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ

การประชุมวิชาการ
การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘
ปีงบประมาณ ๒๕๕๘

พระบารมีแผ่ไพศาล
ถิ่นทุรกันดารเป็นสุข

ระเบียบว่าด้วยเงินกองทุน

การระดมทุน

1. ชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมในการสมัครเป็นสมาชิก เพื่อลงทุนจัดตั้งกองทุน
2. ชาวบ้าน 1 ครอบครัว สามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ทุกคน
3. เงิน 1 ต้น เท่ากับ 10 บาท
4. สมัครเป็นสมาชิกได้

บทบาทหน้าที่คณะกรรมการ

1. พิจารณาการใช้ข้อ
1.1 ค่าจ้างช่างซ่อม
1.2 ค่าสิ่ง
1.3 ค่า
2. พิจารณา
3. พิจารณา
4. ดำเนินการ
5. ดำเนินการ

กรรมการ ศักดิ์

การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘
ปีงบประมาณ ๒๕๕๘

ณ ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติเฉลิมพระเกียรติ ๗ รอบพระชนมพรรษา
ท่าบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

คำนำ

การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.) ปี ๒๕๕๘ เกิดขึ้นด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มีต่อเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้จัดการประชุมภายใต้ชื่อ “การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘” ขึ้นในเดือนมกราคม ๒๕๕๘ ณ ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติเฉลิมพระเกียรติ ๗ รอบพระชนมพรรษา ตำบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเฉลิมพระเกียรติ และเผยแพร่พระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งการประชุมฯ ได้จัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งเวทีเสวนาวิชาการ นิทรรศการเผยแพร่ผลงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนของหน่วยงานและสถานศึกษา การแสดง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ เป็นต้น เอกสารการประชุมวิชาการฯ เล่มนี้ ได้รวบรวมผลงานวิชาการ “แนวปฏิบัติที่ดี” ของครูจากสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รับการพิจารณาคัดเลือกประจำปี ๒๕๕๘ จำนวน ๓๐ เรื่อง เพื่อเผยแพร่ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานและผู้สนใจใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานบนพื้นที่สูง ต่อไป

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารการประชุมวิชาการฯ นี้ จะให้ความรู้และเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านทุก ๆ ท่าน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

มกราคม ๒๕๕๘

สารบัญ

คำนำ	ก
สารบัญ	ค-ง
ความเป็นมา	ด
ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี ถวายรายงานหน้าที่ประทับ	
อ่านแจกลูก ถูกใจหนู	๗
พิชิตหุบโภชนา (การ) รักษาสุขภาพอนามัย	๑๓
โครงการปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่อินทรีย์ ร.ร.ตชด.บ้านย่านซื่อ สู่ชุมชนตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน	๒๑
วัด บ้าน คน ป่า สู่การพึ่งพาและเกื้อกูล	๒๘
ความเชื่อ แรงศรัทธา วัฒนธรรมย้อมผ้าด้วยสีรากเขา	๓๓
ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย	
ถั่วงอกกระบอกไม้ เพิ่มพลาสมาให้เด็กดอย	๔๑
ปลานิลโปรตีนเพื่อน้อง	๔๗
พลังชุมชนป้องกันตนจากโรคหนองพยาธิ	๕๓
โครงการชีวภัณฑ์เพื่อสุขภาพ	๕๗
โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร	๖๓
ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา	
ชุมชนแห่งการเรียนรู้ภาษาไทย	๗๑
ส่งเสริมเด็กและเยาวชนเป็นบุคคลรักการอ่าน	๗๕
โครงการธนาคารคุณธรรมนำ (ภาษา) ไทย	๘๑
รอบรู้วิชาการ	๘๗
การจัดกิจกรรมชุมชนคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน	๙๕

ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ	
กองทุนแพะ : เสริมอาชีพ สร้างรายได้	๑๐๕
ทอผ้า สานไม้ สร้างรายได้ให้ชุมชน	๑๐๘
ฟักทองญี่ปุ่นกระตุ้นเศรษฐกิจ	๑๑๔
สร้างงานอาชีพสุจริต “ແຜ່ກຸ້ມນ້ຳໂອບດິນຈາກກຸ່ມປັນຍາທ້ອງຖິ່ນສູ່ອາຊີບ”	๑๑๘
น้ำหมักชีวภาพสร้างงานสร้างรายได้	๑๒๓
ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
การจัดการขยะบ้านทั้งที	๑๒๘
รักษ์ป่า พัฒนาแหล่งน้ำ	๑๓๕
พลิกผืนป่าพัฒนาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการสร้างป่า สร้างรายได้	๑๓๘
ฝายแม้วสู่ระบบประปาภูเขาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน	๑๔๕
ใส่ใจสิ่งแวดล้อม	๑๕๑
ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	
การอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ	๑๕๘
ชุมชนกะเหรี่ยงโปว์อนุรักษ์การแต่งกายชนเผ่า	๑๖๕
การสืบสานวัฒนธรรม จารีตประเพณีลัทธิฤๅษี	๑๗๑
เพียบพร้อมวัฒนธรรมประเพณี	๑๗๗
สืบสานวัฒนธรรม ผ้าห่อธรรมล้านนา	๑๘๑
คณะผู้จัดทำ	๑๘๕

การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.)

ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

ความเป็นมา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นในการช่วยเหลือประชาชนทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะผู้ยากไร้และด้อยโอกาสในถิ่นทุรกันดาร เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๓ พระองค์ทรงเริ่มงานโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร โดยทดลองทำ “โครงการอาหารกลางวัน ผักสวนครัว” เป็นโครงการแรก ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน ๓ โรงเรียน ซึ่งระยะต่อมาได้มีการส่งเสริมให้เลี้ยงสัตว์และปลูกผักสวนครัวด้วย จึงเรียกชื่อใหม่ว่า “โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน” หลังจากนั้น ได้ทรงใช้หลักการโรงเรียนเป็นฐานการพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัดและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ในการดำเนินงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้ครอบคลุมสภาพปัญหาต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ทั้งด้านการศึกษา ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ซึ่งต่อมาได้มีการขยายพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ขยายจากโรงเรียนในสังกัด กองบัญชาการ ตำรวจตระเวนชายแดน ไปยังโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช.) สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โรงเรียนในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โรงเรียนศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาเด็กวัยเตาะแตะ ในสังกัดองค์กรปกครองท้องถิ่น รวมทั้งในต่างประเทศ เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศมองโกเลีย สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ ฯลฯ รวมกันมากกว่า ๗๐๐ แห่ง

โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.) ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ในศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช.) เริ่มดำเนินการเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๙ ปัจจุบันมีศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ในโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทั้งหมด ๒๗๖ แห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือและภาคใต้ รวม ๕ จังหวัด ๑๑ อำเภอ คือ

- จังหวัดน่าน ที่อำเภอป่อเกลือ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ
- จังหวัดเชียงใหม่ ที่อำเภออมก๋อย และอำเภอแม่แจ่ม
- จังหวัดตาก ที่อำเภอท่าสองยาง อำเภอแม่ระมาด อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง
- จังหวัดพังงา ที่อำเภอคุระบุรี
- จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่อำเภอสบเมย และอำเภอแม่สะเรียง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดการประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ผ่านไปแล้ว จำนวน ๒ ครั้ง โดยครั้งที่ ๑ จัดงานระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๓ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๖ ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ และครั้งที่ ๒ จัดงานระหว่างวันที่ ๒๐ - ๒๒ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๗ ณ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ จังหวัดเชียงใหม่

ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๘ ด้วยความสำนึกในพระกรุณาธิคุณ ที่ทรงมีคุณูปการในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารอย่างต่อเนื่อง และเป็นปีมหามงคลที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระชนมายุ ๖๐ พรรษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกับ สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และหน่วยงานร่วม จึงน้อมเกล้าจัดการประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ ขึ้น ในเดือนมกราคม ๒๕๕๘ ณ ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติเฉลิมพระเกียรติ ๗ รอบพระชนมพรรษา ตำบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเฉลิมพระเกียรติ เผยแพร่พระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร และสร้างโอกาสในการนำเสนอผลงานแนวปฏิบัติที่ดีการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ทรงงาน อันจะเป็นประโยชน์เพื่อการพัฒนาการดำเนินงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารต่อไป ตามจุดเน้นของการจัดงาน คือ “พระกรุณาแผ่ไพศาล ถิ่นทุรกันดารเป็นสุข”

ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี
ถวายเป็นรายงานหน้าที่ประทับใจ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา อ่านแจกลูก ภูเก็ต

ผู้ศึกษา

นางสาวผกา ณะนะคำ

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา
“แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยตองหลวง หมู่ ๖
ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอมก๋อย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา เรื่อง อ่านแจกลูก ภูเก็ต เป็นการจัดการกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยตองหลวง หมู่ ๖ ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดการกิจกรรมเพื่อ ๑) ให้นักเรียนอ่านภาษาไทยแบบแจกลูก-สะกดคำได้ ๒) ให้นักเรียนสามารถผสมคำใหม่ได้ เป้าหมายเป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ ๑ จำนวน ๓๑ คน แยกเป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๑๑ คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๑๐ คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๑๐ คน โดยจัดการเรียนการสอนภาษาไทยแบบอ่านแจกลูก-สะกดคำตามแบบเรียนและแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑ ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และนำเนื้อหาจัดทำเป็นหนังสือไว้นิถิลเล่มใหญ่ จัดการเรียนการสอนเดือนละ ๒ บท ๆ ละ ๑๐ วัน

ผลการจัดการกิจกรรมพบว่านักเรียนมีความตั้งใจ สนใจและมีการพัฒนาการที่ดีทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ก่อนการเรียน มีนักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินทักษะการใช้ภาษาไทยที่กำหนดจำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕๘ และหลังการเรียนมีนักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินจำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๔๒

และเมื่อเข้าร่วมโครงการแข่งขันการอ่านออกเสียงของศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ร่วมกับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอมก๋อย โดยมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ในอำเภอมก๋อย ส่งนักเรียนเข้าร่วมแข่งขันในแต่ละประเภท จำนวน ๑๔ แห่ง ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยตองหลวง ได้ส่งนักเรียนร่วมแข่งขันจำนวน ๗ คน ปรากฏว่านักเรียนได้รับรางวัลทุกคน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานแก่คณะผู้ปฏิบัติงานโครงการตามพระราชดำริ ณ ศาลาดุสิดาลัยสวนจิตรลดา กรุงเทพมหานคร วันพฤหัสบดีที่ ๑๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๕

“...เรื่องการศึกษาปรากฏว่าเดิมตั้งแต่ ๓๐ กว่าปีนั้น ได้ตั้งเป้าหมายที่ดี คือ ให้ประชาชนทุกคนมีความรู้ อ่านออกเขียนได้ ต่อมาก็เรียนจบภาคบังคับ ต่อมาก็หวังว่าทุกคนควรมีโอกาสได้เรียนในระดับสูงขึ้นไปตามสติปัญญาของตัวเอง หลายคนก็จบปริญญาตรี ปริญญาโท ต่อไปเห็นหลายคนมีแผนจะศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกแล้วออกมาประกอบอาชีพต่าง ๆ ในเวลานี้นอกจากได้เรียนทุกคนแล้ว เราต้องเน้นเรื่องคุณภาพการศึกษาอย่างที่เห็นว่าพยายามเน้นทั้งด้านภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ วิชาทางด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา หรืออื่น ๆ นอกจากนักเรียนแล้ว ผู้ที่ให้การศึกษาคือครูนั้นก็จะต้องปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ อย่างถึอว่าเราเป็นครูแล้วมีความรู้ความสามารถดีกว่าคนอื่น...”

การสอนวิชาภาษาไทยของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมวกอย จังหวัดเชียงใหม่ ที่ผ่านมามีการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยโดยใช้วิธีการแบบท่องจำ ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถประสมสระ วรรณยุกต์ หรือตัวสะกดให้เป็นคำใหม่ได้

จากพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอนที่กล่าวมา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยตองหลวง ได้ตระหนักและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้นักเรียนเข้าใจความหมายของคำสามารถอ่าน เขียนภาษาไทยได้ถูกต้อง จึงเข้าร่วมโครงการ

การสอนภาษาไทยแบบแจกลูก-สะกดคำ โดยใช้เนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑ ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และนำเนื้อหามาจัดทำเป็นหนังสือไว้นิลเล่มใหญ่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในโรงเรียนชนบท (SIRS) ของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (NSTDA) ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๕ ถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๖ โดยครูได้เข้ารับการอบรมเทคนิควิธีการสอนเดือนละ ๑ ครั้ง รวมทั้งสิ้น ๑๐ ครั้ง หลังการอบรมแต่ละครั้งครูจะนำความรู้และสื่อมาจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนในช่วงชั้นที่ ๑ (ป.๑ – ป.๓)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนอ่านภาษาไทยแบบแจกลูก-สะกดคำได้
2. เพื่อให้นักเรียนผสมคำใหม่ได้

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

- นักเรียนช่วงชั้นที่ ๑ จำนวน ๓๑ คน
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๑๑ คน
 - ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๑๐ คน
 - ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๑๐ คน

เชิงคุณภาพ

นักเรียนสามารถอ่านแบบแจกลูก-สะกดคำ และผสมคำได้ถูกต้อง

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ครูทดสอบความรู้นักเรียนก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละชั้นปีโดยใช้แบบทดสอบที่ครูจัดทำขึ้น
๒. ครูจัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสือ วรรณิเล่มใหญ่ ซึ่งมี จำนวน ๒๐ บทเรียน ซึ่งครูจะสอนโดยแยกนักเรียนแต่ละชั้นปีและสอนโดยใช้ ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน ขั้นสรุป และขั้นประเมิน
๓. ครูทดสอบความรู้นักเรียน หลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละชั้นปี โดยใช้แบบทดสอบที่ครูจัดทำขึ้น
๔. ข้อเสนอแนะสำหรับครูที่ต้องการสอนภาษาไทยแบบแจกลูก-สะกดคำ ครูควรสอนออกเสียง สระเสียงยาวก่อนเพราะออกเสียงง่าย ทำให้นักเรียนสามารถจำได้ง่าย และในการฝึกอ่านครูควรเน้น ย้ำ ซ้ำ ทวนบ่อย ๆ อย่างน้อย ๕ ครั้ง ขึ้นไป

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

๑. ครูร้องเพลง ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาในแต่ละบท เช่น บทที่ ๑ เรียนเรื่อง สระอา (-า) กับ สระ อี (-ี) ใช้เพลงสระ อา กับ สระอี

๒. ครูพูดถึงตัวละครในหนังสือไวนิลเล่มใหญ่เพื่อเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของนักเรียน และเล่นเกมสื่ เพื่อให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้

นักเรียนฝึกการผสมคำ

ขั้นสอน

๑. ครูสอนเนื้อหาจากหนังสือไวนิลเล่มใหญ่ โดย

ขั้นที่ ๑ ครูอ่านให้นักเรียนฟังก่อน

ขั้นที่ ๒ ครูอ่านและให้นักเรียนอ่านตาม

ขั้นที่ ๓ ให้นักเรียนช่วยกันอ่าน

ขั้นที่ ๔ ครูคัดเลือกตัวแทนอ่าน

ขั้นที่ ๕ ให้นักเรียนอ่านพร้อมกัน

๒. ครูอ่านบัตรคำให้นักเรียนฟัง แล้วให้ฝึกอ่านตามครู

๓. ครูแจกบัตรคำให้นักเรียนคนละ ๑ บัตร แล้วให้ออกมาอ่านให้เพื่อนฟัง

๔. ครูให้นักเรียนฝึกอ่านจากแบบฝึกหนังสือไวนิลเล่มใหญ่ โดย

ขั้นที่ ๑ ครูอ่านให้นักเรียนฟังก่อน

ขั้นที่ ๒ ครูอ่านและให้นักเรียนอ่านตาม

ขั้นที่ ๓ ให้นักเรียนช่วยกันอ่าน

ขั้นที่ ๔ ครูคัดเลือกตัวแทนอ่าน

ขั้นที่ ๕ ให้นักเรียนอ่านพร้อมกัน

ตัวแทนนักเรียนออกมาอ่าน

๕. ครูให้นักเรียนคัดตามแบบหนังสือไวนิลเล่มใหญ่ลงในสมุดด้วยตัวบรรจงเต็มบรรทัด จะเป็นการช่วยให้นักเรียนฝึกการคัดไทยพร้อมวาดรูปตาม เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินและสนุกสนานในการเรียน แล้วนำกลับไปทบทวนที่บ้าน

๖. ครูแจกแบบฝึกหัดอ่าน-เขียนให้นักเรียนแต่ละคน ฝึกเขียนประสมสระกับพยัญชนะและฝึกอ่านสะกดคำ-แจกลูกให้เป็นคำ

๗. ครูนำแบบตัวอย่างคำให้นักเรียนเขียนด้วยตัวบรรจงเต็มบรรทัด

๘. ครูทดสอบหลังเรียนในแต่ละบท

ตัวอย่างการให้นักเรียนคัดตามแบบหนังสือไวนิล

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาและสรุปคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้ในแต่ละบท

ขั้นประเมิน

๑. ครูทดสอบความรู้ก่อนเรียนเนื้อหาในแต่ละบทที่ครูจัดทำขึ้น
๒. ประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมในการร่วมกิจกรรม
๓. ประเมินจากแบบฝึกหัด
๔. ประเมินจากผลการทดสอบหลังเรียน

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

ใบประกาศเกียรติคุณ

จากการทดสอบ พบว่านักเรียนทั้ง ๓ ชั้นปี มีผลการทดสอบหลังเรียนดีขึ้นดังนี้

ระดับชั้น	จำนวนนักเรียน (คน)	ก่อนเรียน		หลังเรียน	
		จำนวนผู้ผ่าน เกณฑ์(คน)	ร้อยละ	จำนวนผู้ผ่าน เกณฑ์(คน)	ร้อยละ
ป.๑	๑๑	๓	๒๗.๒๗	๘	๗๒.๗๓
ป.๒	๑๐	๒	๒๐.๐๐	๘	๘๐.๐๐
ป.๓	๑๐	๒	๒๐.๐๐	๘	๘๐.๐๐
รวม/เฉลี่ย	๓๑	๗	๒๒.๕๘	๒๔	๗๗.๔๒

เมื่อเข้าร่วมโครงการแข่งขันการอ่านออกเสียง ที่จัดโดยศูนย์พันธุ์วิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ร่วมกับ ศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออมก๋อย โดยมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ในอำเภออมก๋อย ส่งนักเรียนเข้าร่วมแข่งขันในแต่ละประเภท จำนวน ๑๔ ศูนย์ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยตองหลวง ได้ส่งนักเรียนเข้าร่วมแข่งขันได้รับรางวัลรวมทั้งหมด ๗ คน ดังนี้

๑. การแข่งขันอ่านออกเสียงภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ได้รับรางวัลระดับทอง ๑ คน จากนักเรียนที่ร่วมแข่งขันทั้งหมดจำนวน ๑๖ คน

๒. การแข่งขันอ่านออกเสียงภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ได้รับรางวัลระดับเงิน ๑ คน ระดับทองแดง ๑ คน และระดับชมเชย ๑ คน จากนักเรียนที่ร่วมแข่งขันทั้งหมดจำนวน ๑๒ คน

๓. การแข่งขันอ่านออกเสียงภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ได้รับรางวัลระดับเงิน ๑ คน ระดับทองแดง ๑ คน และระดับชมเชย ๑ คน จากนักเรียนที่ร่วมแข่งขันทั้งหมดจำนวน ๒๓ คน

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ บางคน เขียนพยัญชนะบางตัวหัวกลับ เช่น ก ข น เป็นต้น

วิธีการแก้ไข

ครูสร้างชุดฝึกเสริมทักษะพาเพลิน เพื่อ แก้ไขปัญหานักเรียนเขียนตัวหนังสือหัวกลับ จำนวน ๓ ชุด ดังนี้

ชุดฝึกที่ ๑ การฝึกกล้ามเนื้อได้แก่ การ ปั่นดินน้ำมันการพับใบตองการเล่นหมากเก็บ การตัดกระดาษตามรอยและการลากนิ้วมือตาม พยัญชนะที่เขียนหัวกลับ

ชุดฝึกที่ ๒ การฝึกลากเส้นตามรอยประ จำนวน ๑๓ ชุด (๑๓ เส้น)

ชุดฝึกที่ ๓ ชุดการลากเส้นต่อจุดให้เป็น ภาพหรือพยัญชนะและโยงเส้นจับคู่พยัญชนะ เพื่อ ฝึกการสังเกต เพื่อฝึกความสัมพันธ์ระหว่างมือกับ ตาของเด็ก จำนวน ๗ ชุด

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. ให้นักเรียนที่ออกเสียงได้ดีและสามารถ ถ่ายทอดความรู้ได้ มาช่วยครูสอนน้อง

๒. ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ฝึกเขียนนิทานประกอบ ภาพวาด และระบายสี ที่เกี่ยวข้องกับแนวปฏิบัติที่ ดีทั้ง ๕ ด้าน

เอกสารอ้างอิง

กรรณิกา พุ่มสุวรรณ. การสอนแจกลูก-สะกดคำ. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : <http://www.kmphket.net>

(วันที่ค้นข้อมูล : ๙ สิงหาคม ๒๕๕๗)

นิตยา จรูญผลฐิติ. รวมความรู้แบบฝึกหัด กิจกรรมเพิ่มทักษะสำหรับอนุบาล-ประถมต้น. [ออนไลน์] เข้าถึง

ได้จาก : www.karn.tv (วันที่ค้นข้อมูล : ๙ สิงหาคม ๒๕๕๗)

บัญชีคำพื้นฐานที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖. เอกสารที่ ๑๗ /๒๕๕๓ กลุ่ม

นิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต ๒ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๓.

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย พิชิตทุพโภชนา(การ) รักษาสุขภาพอนามัย

ผู้ศึกษา

นายปรีชา ย้อยศิริ

สถานศึกษา

โรงเรียนบ้านเขาส่องกล้อง

หมู่ที่ ๒ บ้านกระเหรียง

ตำบลเขาเพิ่ม อำเภอบ้านนา

จังหวัดนครนายก

สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากปัญหาการขาดการดูแลภาวะโภชนาการของเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์และปัญหาสุขภาพของเด็กและเยาวชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ ทำให้เด็กและเยาวชนมีปัญหาในเรื่องหลักโภชนาการทุพโภชนาการ ไม่ว่าจะเป็นน้ำหนักและส่วนสูงที่ต่ำกว่าเกณฑ์และมีภาวะอ้วนขึ้น เนื่องจากการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะ อาจส่งผลให้เด็กขาดสารอาหารอย่างเรื้อรัง จึงเป็นปัญหาที่เราทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการร่วมกันแก้ปัญหา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงห่วงใยและทรงตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลภาวะโภชนาการของเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์และเด็กแรกเกิด โดยเฉพาะพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ หากเด็กและเยาวชนสามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร ดูแลเอาใจใส่สุขภาพของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาสมรรถภาพของตนเองอย่างสม่ำเสมอและยั่งยืนสืบไป

โรงเรียนบ้านเขาส่องกล้องร่วมกับโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ จังหวัดนครนายก ได้สำรวจข้อมูลทุพโภชนาการของเด็กและเยาวชน และดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ ๑ ส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยของเด็กและเยาวชนเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดา ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง เข้าถึงสุขภาพนักเรียนเป็นรายบุคคล อาหารและโภชนาการเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และเครือข่าย การสร้างเสริมสุขภาพให้กับเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง เพื่อเป็นกำลังที่สำคัญในอนาคตของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยของเด็กและเยาวชนเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดา
๒. เพื่อแสดงผลการดำเนินงานและผลงานด้านโภชนาการและสุขภาพของนักเรียนโรงเรียนโครงการตามพระราชดำริฯ ในวโรกาสที่ทรงมีพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา เขตภาคกลาง
๓. เพื่อแสดงความก้าวหน้าด้านโภชนาการและสุขภาพของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ
๔. เพื่อให้บุคลากรผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้อง โครงการในเขตภาคกลาง มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์

เป้าหมาย

เชิงคุณภาพ

๑. ทารกในครรภ์มารดาทุกคนได้รับการเลี้ยงดูจนรอดอย่างปลอดภัย
๒. เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการส่งเสริมด้านโภชนาการและมีพัฒนาการตามวัย
๓. เด็กทุกคนได้รับอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ถูกสุขลักษณะ และได้ดื่มนมอย่างน้อยวันละ ๑ แก้วทุกวัน
๔. เด็กทุกคนมีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานของเด็กไทย และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์
๕. ลดอัตราคอกอกในนักเรียนประถมศึกษาลงมาจนไม่เป็นปัญหาสาธารณสุข
๖. ลดอัตราป่วยด้วยโรคมะลาเรียและโรคหนองพยาธิในนักเรียนลงมาจนไม่เป็นปัญหาสาธารณสุข
๗. เด็กและเยาวชนทุกคนมีพฤติกรรมการเลือกบริโภคอาหารที่เหมาะสม
๘. เด็กและเยาวชนทุกคนมีสุขนิสัยที่พึงประสงค์
๙. นักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เป็นต้นไป รับการเตรียมความพร้อมในการเป็นพ่อและแม่ที่ดี

วิธีการจัดกิจกรรม

การปฏิบัติกิจกรรมด้านส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยของเด็กและเยาวชน เริ่มจาก

๑. เข้าถึงสุขภาพของเด็กเป็นรายบุคคล “สุขภาพดี ชีวิตสดใส เด็กไทยไร้โรค”

๑.๑ ร่วมคิด ร่วมวางแผน (PLAN)

ศึกษาสภาพปัญหาสุขภาพของเด็กในโรงเรียนบ้านเขาสองกล้องเป็นรายบุคคล

๑) คณะครูและนักเรียนผู้นำชุมชนประชุมวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน

๒) สสำรวจข้อมูลสุขภาพของเด็กเป็นรายบุคคล โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ เยี่ยมบ้านร่วมกัน

๑.๒ ร่วมทำ ร่วมปฏิบัติ (DO)

๑) คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาพัฒนาวิธีการจัดกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและเด็กอนุบาล โรงเรียนบ้านเขาสองกล้อง เพื่อให้เด็กปฐมวัยสามารถเจริญเติบโตและมีพัฒนาการได้เต็ม ศักยภาพ

๒) โรงเรียนจัดบริการตรวจวินิจฉัยโรคหอนอนพยาธิแก่นักเรียน และให้การรักษาเบื้องต้นปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารับประทานอาหาร ร่วมมือกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านกะเหรียงและชุมชน

๓) โรงเรียนจัดกิจกรรมสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่เป็นปัจจัยต่อการมีสุขภาพที่ดีให้นักเรียน โดยให้นักเรียนฝึกทักษะการปฏิบัติตนตามแนวทางสุขบัญญัติ ๑๐ ประการ โภชนาบัญญัติ ๙ ประการ สุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กิจกรรม อย.น้อย เน้นการล้างมือก่อนรับประทานอาหารทุกครั้ง ห้องน้ำของโรงเรียนได้รับรางวัลห้องน้ำสะอาดบรรยากาศดี มีระบบกรองน้ำถูกสุขอนามัย โดยได้รับการสนับสนุนจากกรมทรัพยากรน้ำบาดาล

จัดทำอุปกรณ์ดักไขมัน สร้างภูมิทัศน์สวยงาม สะอาดร่มรื่น นอกจากนี้โรงเรียนได้จัดกิจกรรมส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย จัดกิจกรรมการออกกำลังกายอย่างเหมาะสม ได้แก่ กิจกรรมออกกำลังกายยามเช้าเดินแอโรบิก ชุมนุมกีฬานักเรียนมีจิตใจดี มีเมตตา มีสติ มีสมาธิเพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเด็ก มีกิจนิสัยในการรักษาสุขภาพที่ยั่งยืน

๑.๓ ร่วมติดตาม ร่วมตรวจสอบสุขภาพเด็กเป็นรายบุคคล (CHECK)

๑) ประเมินและวิเคราะห์น้ำหนักส่วนสูงนักเรียนเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของเด็กไทย

๒) ประเมินและวิเคราะห์สมรรถภาพทางกายของตามเกณฑ์มาตรฐาน

๓) ประเมินพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ ๑ ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๔) ประเมินภาพรวมนักเรียนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

๑.๔ ร่วมพัฒนา ร่วมปรับปรุง (ACTION)

๑) จัดทำรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานการเข้าถึงสุขภาพของเด็กเป็นรายบุคคล

๒) เผยแพร่ผลการดำเนินการเข้าถึงสุขภาพของเด็กเป็นรายบุคคล

๒. ส่งเสริมอาหารและโภชนาการเพื่อสุขภาพ “อาหารเลิศล้ำ สมุนไพรล้ำค่า นำพาสุขภาพแข็งแรง”

จัดบริการอาหารและโภชนาการเพื่อสุขภาพ แก่เด็กและเยาวชนในชุมชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนได้รับการส่งเสริมด้านโภชนาการและพัฒนาการตามวัย มีภาวะน้ำหนักตามเกณฑ์ของเด็กปฐมวัย เด็กประถมและเด็กมัธยม ได้รับอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการและถูกสุขลักษณะที่พึงปฏิบัติตามหลักสุขภาพอาหาร ดื่มนมอย่างน้อยวันละ ๑ แก้วทุกวัน และทุกคนมีพฤติกรรมในการเลือกบริโภคอาหารที่พึงประสงค์ รับประทานอาหารที่ปรุงสุก รับประทานผัก ผลไม้ ไม่รับประทานอาหารรสจัด ของหมักดอง และขนมขบเคี้ยวหรือขนมสึญฉาด รับประทานอาหารหลักวันละ ๓ มื้อ และดื่มน้ำสะอาดอย่างน้อยวันละ ๘ แก้ว โดยจัดบริการอาหารแก่เด็กและเยาวชนตั้งแต่ชั้นระดับปฐมวัยจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เมนูอาหารมีความหลากหลาย โดยใส่ใจในคุณภาพและโภชนาการ ด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาหารและสารอาหารอย่างถูกต้อง ซึ่งจะช่วยให้เลือกอาหารที่บริโภคได้อย่างเหมาะสม มีคุณค่าครบถ้วนตามความต้องการของร่างกาย การดำเนินการมีดังนี้

เมนูอาหารทรงคุณค่าทางโภชนาการ

๑. ส้มตำ ส้มตำเป็นอาหารพื้นบ้านของคนไทยให้คุณค่าทางโภชนาการมากล้นมีสรรพคุณทางสมุนไพร เช่น มะละกอมีวิตามินซี แคลเซียม ฟอสฟอรัสและเหล็ก ช่วยป้องกันและรักษาโรคหวัด โรคเลือดออกตามไรฟัน ชะลอความแก่ทำให้กระดูกและฟันแข็งแรง มะเขือเทศมีสารต้านอนุมูลอิสระ เป็นต้น

๑.๑ ส้มตำลูกยอ ผลยอ มีวิตามินซีสูง ใกล้เคียงกับมะขามป้อม ผลอ่อนของยอใช้แกงส้มแกงเลียง ส่วนผลแก่ใกล้สุกทางอีสานนิยมนำมาทำส้มตำแทนมะละกอ

๑.๒ ส้มตำกล้วยกุ้งสด กล้วยเป็นพืชสารพัดประโยชน์และเป็นอาหารที่มีคุณค่ามาก ชาวอินเดียนถือว่ากล้วยเป็นอาหารที่มีประโยชน์ต่อกระเพาะลำไส้ โดยเฉพาะโรคกระเพาะ

๒.๑ ศึกษาข้อมูลทพโภชนาการของผู้เรียนทุกคนจากสภาพจริง โดยคณะครูและนักเรียน ผู้นำชุมชน ประชุมวางแผนการทำงานร่วมกัน

๒.๒ ให้ความรู้กับเด็กและเยาวชน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่อง อาหารและโภชนาการให้กับนักเรียนในระดับปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จากครู วิทยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๓ จัดบริการอาหารและโภชนาการเพื่อสุขภาพ ที่มีคุณค่าทางโภชนาการและถูกสุขลักษณะ อาหารแต่ละชนิดมีประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง

๒.๔ ติดตามพัฒนาการของเด็กและเยาวชนทุกคนหลังจากที่ได้รับการดูแลด้านอาหารและโภชนาการ

๒.๕ ส่งเสริมด้านโภชนาการให้เด็กและเยาวชนมีพัฒนาการตามวัยอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

๒. ข้าวผัดสมุนไพรโข่ห่อ เมนูนี้เรียกได้ว่ามีสารอาหารครบครัน เริ่มจากคาร์โบไฮเดรตและวิตามินจากข้าวหอมมะลิที่นำมาผัด โปรตีนและแคลเซียมจากปลาตัวเล็กตัวน้อยที่ผสมคลุกเคล้าลงในข้าวผัด รวมถึงวิตามินและเกลือแร่จากผักที่ส่งผลโดยตรงต่อระบบหัวใจ

๓. ยำผักกูด ผักกูดมีธาตุเหล็กและเบต้า-แคโรทีนสูง ช่วยให้ไม่อ้วนเพื่อยหรือซัดง่าย บำรุงสายตา เสริมสร้างภูมิคุ้มกันนำมายำกับเนื้อสัตว์ เพิ่มรสชาติและรสอร่อยให้การรับประทานอาหาร

๔. เมี่ยงสมุนไพร สมุนไพรในบ้านเรามีมากมายหลายชนิด เมนูนี้นำสมุนไพรมาทำเมี่ยงสมุนไพร เพื่อเพิ่มรสชาติในการรับประทานอาหารที่มีรสชาดี มีประโยชน์ต่อสุขภาพ

๕. น้ำพริกสมุนไพร น้ำพริกเป็นอาหารคู่บ้านคู่เมืองไทยมานาน สมุนไพรในครัวรั้วกินได้ต่าง ๆ สามารถนำตะไคร้และเครื่องสมุนไพรมาปรุงเป็นน้ำพริกสมุนไพร รสชาติถูกใจคนไทยทุกคน

๖. แหนมเห็ด เห็ด เป็นผักที่มีประโยชน์ทำอาหารได้อย่างหลากหลาย ทางโรงเรียนนำเห็ดมาถนอมอาหารด้วยการนำมาทำเป็นแหนมเห็ดแสนอร่อย

๗. ไข่เค็มสมุนไพร ไข่เค็มมีประโยชน์ส่วนใหญ่จะดองเพียงเกลือเท่านั้น แต่ทางโรงเรียนนำสมุนไพรต่าง ๆ มาทำไข่เค็มสมุนไพร เช่น ไข่เค็มกะเพรา ไข่เค็มใบเตย ไข่เค็มตะไคร้ ไข่เค็มต้มยำ

๘. อาหารว่างยามบ่าย “ขนมกุยช่าย” กุยช่ายมีสรรพคุณช่วยบำรุงกระดูก ช่วยลดระดับคอเลสเตอรอลในเลือด ป้องกันมะเร็ง ความดัน เบาหวาน แก้วหวัด ทางโรงเรียนได้นำกุยช่ายมาทำเป็นขนมอาหารว่างที่ลิ้มช้อ

๙. สมุนไพรพาสต้า “ซาซงพร้อมต้ม” เป็นการต่อยอดจากซาซงสมุนไพร ทางโรงเรียนได้นำมาผ่านกระบวนการตากผลึก เพื่อให้ได้ซาซงพร้อมต้ม พร้อมสรรพคุณในการทำให้กระชุ่มกระชวยไม่่วงนอน ทำให้ตาสว่างกระตุ้นให้หายเหนื่อย ช่วยแก้อาการปวดศีรษะ หน้ามืดตามัว

๓. การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ “สมรรถนะเข้มแข็ง ร่วมแรงร่วมใจ อนามัยสมบูรณ์”

๓.๑ ให้นักเรียนทุกคนมีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานของเด็กไทย โรงเรียนบ้านเขาสองถ้องได้ดำเนินการสำรวจภาวะโภชนาการนักเรียน โดยการชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงของนักเรียนทุกคน ทุกระดับชั้นโดยบันทึกลงแบบสำรวจภาวะโภชนาการของนักเรียนเป็นประจำทุกเดือน มีนักเรียนน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ร้อยละ ๕.๔๑ นักเรียนอยู่ในเกณฑ์เตี้ยร้อยละ ๔.๑๒ นักเรียนอยู่ในเกณฑ์ผอมร้อยละ ๐.๐๐ นักเรียนอยู่ในเกณฑ์เริ่มอ้วนร้อยละ ๕.๙๓

๓.๒ การทดสอบสมรรถภาพทางกายของเด็ก โรงเรียนบ้านเขาสองถ้องได้ดำเนินการทดสอบสมรรถภาพทางกายของเด็กนักเรียนทุกระดับชั้นตามแบบของกรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ระดับปฐมวัย วัดการทดสอบ ๔ ด้าน แปรผล ๓ ระดับ ดี ปานกลาง ต่ำ ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๙๕

ระดับประถมศึกษา วัดการทดสอบ ๕ ด้าน แปรผล ๕ ระดับ ดีมาก ดี ปานกลาง ต่ำ ต่ำมาก ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๙๔.๕๕

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วัดการทดสอบ ๗ ด้าน แปรผล ๕ ระดับ ดีมาก ดี ปานกลาง ต่ำ ต่ำมาก ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๙๓.๗๕

สรุปค่าเฉลี่ยนักเรียนทั้งโรงเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๙๔.๔๓

๓.๓ การปฏิบัติกิจกรรมด้านการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

๑) การเต้นแอโรบิก นักเรียนสามารถออกกำลังกายโดยการเต้นแอโรบิกประกอบเพลง ซึ่งประโยชน์ของการเต้นแอโรบิกได้แก่ ทำให้ระบบไหลเวียนของเลือดดีขึ้น ระบบหายใจดีขึ้น ระบบเคมีในเลือดดีขึ้น และลดความเครียดในระบบประสาทและจิตใจ

๒) การเต้นฮูล่าฮูล่าประกอบเพลง นักเรียนสามารถออกกำลังกายโดยการเต้นฮูล่าฮูล่าประกอบเพลง ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่นำมาใช้เป็นส่วนประกอบในการออกกำลังกาย ประโยชน์ของการเต้นฮูล่าฮูล่าได้แก่ เผาผลาญไขมันส่วนเกิน หัวใจสูบฉีดได้ดี ช่วยนวดลำไส้และอวัยวะต่าง ๆ บริเวณรอบเอว เพิ่มการไหลเวียนของเลือด และเสริมสร้างความแข็งแรงให้กล้ามเนื้อ

๓) จักรยานล้อเดียว นักเรียนสามารถออกกำลังกายโดยปั่นจักรยานล้อเดียวใช้สมองซีกซ้ายและขวาได้พร้อมกัน ได้ออกกำลังกายทั้งร่างกาย ทำให้มีสมาธิ สติที่แน่นแน

๔. เครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพในสถานศึกษา “เพิ่มพูนเครือข่าย ใส่ใจสุขภาพ พัฒนาชาติไทย”

๔.๑ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลบ้านกะเหรี่ยงมาเป็นวิทยากร ให้ความรู้เรื่องการแปรงฟันอย่างถูกวิธี การตรวจสุขภาพ และโรคระบาดต่าง ๆ

๔.๒ โรงพยาบาลบ้านนา มาบริการที่โรงเรียนเรื่องการดูแลสุขภาพในช่องปาก และรับนักเรียนที่มีปัญหาภายในช่องปากส่งต่อโรงพยาบาล เช่น การถอนฟัน การขูดหินปูน การอุดฟัน

๔.๓ คณะอาจารย์ และนักศึกษา คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรฯ มาจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนโดยแบ่งกิจกรรมออกเป็นฐานการเรียนรู้

๔.๔ สาธารณสุขจังหวัดนครนายก และศูนย์อนามัยที่ ๓ ชลบุรี มาดูแลและให้คำปรึกษาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร เมื่อปีการศึกษา ๒๕๕๕ ได้รับการรับรองจากกระทรวงสาธารณสุข

๔.๕ องค์การแพทย์ ได้จัดอบรมครูและได้ทำการสอน เรื่องเพศศึกษา ให้สอนนักเรียนชั้น ม.๑ - ม.๓ ได้ประสบความสำเร็จ โรงเรียนได้รับโลรางวัลโรงเรียนต้นแบบการจัดตั้งศูนย์เพศวิถีศึกษาในระดับประเทศ

๔.๕ พัฒนาสังคม หน่วยที่ ๑๗ จังหวัดนครนายก มาจัดกิจกรรมเรื่องการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โดยให้นักเรียนจัดกิจกรรมเดินรณรงค์และจัดนิทรรศการต่าง ๆ เกี่ยวกับการสร้างสรรค์สุขภาพ

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

ผลที่เกิดกับเด็กและเยาวชน

๑. เด็กปฐมวัยและเด็กวัยเรียนทุกคน ได้รับการพัฒนาตามวัยมีน้ำหนักส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานของเด็กไทย

๒. เด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาสองกล้อง มีสุขนิสัยที่พึงประสงค์ร้อยละ ๘๙.๐๐

๓. เด็กและเยาวชนมีความรู้และเข้าใจที่ดี ในการบริโภคอาหารและโภชนาการที่พึงประสงค์ และดูแลตนเองตามวัย

๔. เด็กและเยาวชนนำความรู้จากการจัดกิจกรรมของโรงเรียนไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕. เด็กและเยาวชนได้รับอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ถูกสุขลักษณะ และได้ดื่มมอยอย่างน้อยวันละ ๑ แก้ว

๖. นักเรียนโรงเรียนบ้านเขาสองกล้อง ร้อยละ ๙๔.๔๓ ผ่านเกณฑ์การประเมินสมรรถภาพทางกาย

๗. เด็กและเยาวชนนำความรู้ไปเผยแพร่กับครอบครัวและชุมชน

ผลที่เกิดกับชุมชน

๑. ไม่พบปัญหาโรคคอหอยพอกและโรคมะเร็งในเด็กและเยาวชนในชุมชนให้ความร่วมมือการดำเนินการเข้าถึงสุขภาพของเด็กเป็นรายบุคคล

๒. ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการบริโภคอาหารและโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะ

๓. ชุมชนให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพในสถานศึกษา

๔. ชุมชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข่าวสารประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย ทำให้ชุมชนเข้มแข็งในด้านสุขภาพอนามัย และการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ยังมีเด็กและเยาวชนบางส่วนที่ยังมีพฤติกรรมบริโภคอาหารผิดประเภท มีน้ำหนักและส่วนสูงต่ำไม่ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของเด็กและเยาวชนทำให้ทางโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ จังหวัดนครนายกจะต้องดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. ควรมีหน่วยงานทางราชการเข้ามาส่งเสริมด้านโภชนาการและพัฒนาการตามวัย ของเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน

๒. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านอาหารและโภชนาการ ควรลงพื้นที่ดูแลเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องที่บ้านของเด็กและเยาวชน เพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพอนามัยอย่างใกล้ชิด

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ
โครงการปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่อินทรีย์ โรงเรียน ตชด.บ้านย่านซื่อ
สู่ชุมชน ตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

ผู้ศึกษา

จ.ส.ต.อำนาจ สืบสุทธา

สถานศึกษา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

บ้านย่านซื่อ

หมู่ที่ ๙ ตำบลหาดขาม

อำเภอกุยบุรี

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กองกำกับการตำรวจตระเวน

ชายแดนที่ ๑๔

บทคัดย่อ

บริบทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านย่านซื่อ ประชาชนในเขตพื้นที่บริการมีฐานะยากจน รายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย ส่งผลให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัยไม่แข็งแรงสมบูรณ์เท่าที่ควร ดังนั้นโรงเรียนจึงจัดทำโครงการปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่อินทรีย์ โรงเรียน ตชด.บ้านย่านซื่อสู่ชุมชนตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้การทำนาข้าวให้นักเรียน ประชาชนได้เรียนรู้ขั้นตอนและวิธีการทำนา เพื่อนำผลผลิตข้าวไรซ์เบอร์รี่ที่มีคุณสมบัติเด่นทางด้านโภชนาการคือมีสารต้านอนุมูลอิสระสูงที่โรงเรียนปลูก จำนวน ๒ ไร่ นำมาหุงให้นักเรียนรับประทานให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง และเพื่อนำผลผลิตข้าวไรซ์เบอร์รี่ จำนวน ๕ ไร่ ที่โรงเรียนขยายชุมชนมาจำหน่ายเป็นรายได้ให้กับกลุ่มยุวเกษตรกร โรงเรียน ตชด.บ้านย่านซื่อ และประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการ และเพื่อเป็นแหล่งขยายพันธุ์ข้าวให้เกษตรกร หน่วยงานราชการที่สนใจนำไปปลูกรับประทาน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านย่านซื่อ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๙ ตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๔ ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๔ เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมุ่งเน้นสร้าง ภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สัมฤทธิ์ผล ความมั่นคง โดยน้อมนำโครงการพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ๘ โครงการ มาพัฒนาช่วยเหลือนักเรียนประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านย่านซื่อ ได้ริเริ่มโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน กิจกรรมการทำนาปลูกข้าว ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ของโรงเรียน จำนวน ๒ ไร่ ข้าวที่ปลูก คือ พันธุ์ชัยนาท เพื่อนำผลผลิตให้นักเรียนบริโภค และให้นักเรียนเรียนรู้ขั้นตอนวิธีการทำนา วันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓ มีการประชุมวิชาการสามทศวรรษการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเยี่ยมชมการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการทำนาปลูกข้าวของโรงเรียน และทรงมีพระราชกระแสเกี่ยวกับการทำนาปลูกข้าวของโรงเรียน คือ ให้โรงเรียนสร้างยุ้งฉางที่เก็บข้าว และมีเครื่องสีข้าวขนาดเล็กไว้สีข้าวที่โรงเรียนปลูกให้นักเรียนบริโภค และบริการสีข้าวให้กับชาวบ้านด้วย

ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ มูลนิธิส่งเสริมยุวเกษตรกรไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี สนับสนุน

เครื่องสีข้าวขนาดเล็กให้กับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านย่านซื่อ เพื่อใช้ตามพระราชประสงค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และในวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ บริษัทน้ำมันอพลโล (ไทย) จำกัด ร่วมกับกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน จัดโครงการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน อย่างยั่งยืน พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เสด็จทรงเยี่ยมชมการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการทำนาปลูกข้าวของโรงเรียน และทรงมีพระราชกระแสรับสั่งเกี่ยวกับการทำนาปลูกข้าวของโรงเรียนกับครูตชด. และนักเรียนว่าข้าวไรซ์เบอร์รี่มีประโยชน์มาก นักเรียนควรบริโภคข้าวไรซ์เบอร์รี่ทุกวัน

จากพระราชกระแสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ และสภาพปัญหาประชาชนในเขตพื้นที่บริการมีฐานะยากจน รายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย ส่งผลให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัยไม่แข็งแรง สมบูรณ์เท่าที่ควร ประกอบกับอาชีพชาวนาเด็กและเยาวชนไม่มีความรู้ถึงขั้นตอนวิธีการทำนา และไม่รู้คุณค่าและความสำคัญของอาชีพชาวนา ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนไทย โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านย่านซื่อ จึงจัดทำโครงการปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่อินทรีย์ โรงเรียน ตชด.บ้านย่านซื่อ สู่ชุมชนตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

เพื่อดำเนินการตามพระราชกระแสรับสั่ง เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารให้มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และเป็นศูนย์การเรียนรู้การทำนา นำผลผลิตข้าวไรซ์เบอร์รี่มาหุงให้นักเรียนรับประทาน จำหน่ายผลิตภัณฑ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่เพื่อเป็นรายได้ และเป็นแหล่งขยายพันธุ์ข้าวให้เกษตรกรและหน่วยงานราชการที่สนใจนำไปปลูกเพื่อรับประทาน โดยร่วมกับหน่วยงานสนองงานโครงการพระราชดำริ ได้แก่ เกษตรอำเภอกุยบุรี พัฒนาที่ดินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประมงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์วิทยาศาสตร์ข้าว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อให้เป็นไปตามพระราชกระแสรับสั่งและแก้ไขปัญหาดังกล่าว

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้การทำนา
๒. เพื่อนำผลผลิตข้าวไรซ์เบอร์รี่มาหุงให้นักเรียนรับประทาน
๓. เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่เป็นรายได้ให้กลุ่มยุทธศาสตร์และประชาชน
๔. เพื่อเป็นแหล่งขยายพันธุ์ข้าวให้เกษตรกรและหน่วยงานราชการที่สนใจ

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

๑. นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านย่านซื่อ จำนวน ๖๕ คน และประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการรู้ขั้นตอนและวิธีการทำนา
๒. มอบพันธุ์ข้าวให้เกษตรกรและหน่วยงานราชการ จำนวนปีละ ๓ ราย ขึ้นไป

เชิงคุณภาพ

๑. นักเรียนได้รับสารอาหารจากข้าวไรซ์เบอร์รี่ส่งผลให้มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ แข็งแรง
๒. นักเรียน ประชาชน มีรายได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วิธีการจัดกิจกรรม

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านย่านซื่อ มีวิธีการดำเนินงานโครงการการปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่ อินทรีย์โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านย่านซื่อ สู่ชุมชน ตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่าง ยั่งยืน โดยมีรายละเอียดวิธีการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ มีการประชุมครูตำรวจตระเวนชายแดนประจำปีการศึกษา เพื่อมอบหมาย หน้าที่รับผิดชอบงานโครงการพระราชดำริ สรุปล ผลการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมา และประชุม ประจำเดือน แจ้งผลการดำเนินงาน กำหนดแผนการ ดำเนินงานในรอบเดือนต่อไป และมีการประชุม ยุวเกษตรกรโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้าน ย่านซื่อ เพื่อเลือกคณะกรรมการ แต่งตั้งคณะกรรมการ ยุวเกษตรกรประจำปีการศึกษา สรุปล ผลการ ดำเนินงานในรอบปีการศึกษาที่ผ่านมา สรุปล ยอด รายจ่าย รายได้ประจำปี เงินปันผล และมีการ ประชุมวิสามัญยุวเกษตรกรโรงเรียนตำรวจตระเวน ชายแดนบ้านย่านซื่อ เดือนละ ๑ ครั้ง มอบหมาย หน้าที่ และแจ้งผลการดำเนินงาน สรุปล ผลการ ดำเนินแต่ละกิจกรรมในรอบ ๑ เดือน ให้สมาชิกในที่ ประชุมทราบ และกำหนดแผนในการดำเนินงานใน เดือนต่อไป เพื่อปลูกฝังนักเรียนรู้จักการทำงาน ร่วมกัน กล้าแสดงออก ยึดถือหลักประชาธิปไตย มี ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การจดบันทึกรายงานการ ประชุมและการจัดทำบัญชี

ขั้นตอนที่ ๒ วิธีการดำเนินการงานตาม กิจกรรมศูนย์การเรียนรู้การทำนา ผลผลิตข้าวไรซ์ เบอร์รี่นำมาหุงให้นักเรียนรับประทาน จำหน่าย ผลผลิตภัณฑ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่เป็นรายได้ให้กลุ่ม ยุวเกษตรกรและประชาชน ขยายพันธุ์ข้าวให้ เกษตรกร และหน่วยงานราชการที่สนใจนำไปปลูก รับประทาน ดังนี้

๒.๑ กิจกรรมศูนย์การเรียนรู้การทำนา

โรงเรียนทำข้อมูลการทำนาปลูกข้าวให้นักเรียน ประชาชน หน่วยงานราชการศึกษาดูงาน และให้ นักเรียน ประชาชน หน่วยงานราชการที่สนใจฝึก ปฏิบัติการทำนาโยน นาดำ เพื่อให้มีความรู้และ ทักษะในการทำนาโดยมีรูปภาพและขั้นตอน ดำเนินการ ดังนี้

๑) ศูนย์การเรียนรู้ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ในการทำนาที่บ้าน โรงเรียนได้จัดเก็บ รวบรวมเครื่องมือในการทำนาที่บ้าน โดยขอ บริจาคจากชาวนา และจำลองเครื่องมือในการทำ นาที่บ้านโดยครูภูมิปัญญาเพื่อให้รู้ถึงรูปร่าง ลักษณะ วิธีการใช้ และประโยชน์ ให้นักเรียน ประชาชน หน่วยงานทั่วไปได้ศึกษา และเชิญครูภูมิปัญญา ชาวนาเพชรบุรีมาให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือทำนา ที่บ้าน

๒) ศูนย์การเรียนรู้ด้านการปฏิบัติ จริ่งขั้นตอนและวิธีการทำนาโยน นาข้าว จำนวน ๒ ไร่ ให้นักเรียน ประชาชน หน่วยงานราชการได้ ศึกษา

๓) ศูนย์การเรียนรู้ปฏิบัติจริง ขั้นตอนและวิธีการทำนาดำข้าวไรซ์เบอร์รี่ ขยายผล สู่ชุมชน จำนวน ๕ ไร่ ให้นักเรียน ประชาชน หน่วยงานราชการได้ศึกษา มีภาพและขั้นตอน วิธีการทำนาโยน

๒.๒ กิจกรรมหุงข้าวไรซ์เบอร์รี่ให้
นักเรียนรับประทาน ในปีการศึกษา ๒๕๕๗
โรงเรียนมีเวลาเปิดทำการ จำนวน ๒๐๐ วัน ต้องใช้
ข้าวสารวันละ ๕ กิโลกรัมต่อวัน โรงเรียนใช้วิธีการ
ผสมข้าวไรซ์เบอร์รี่ ๑ กิโลกรัม ต่อข้าวขาว ๔
กิโลกรัมทุกวันทำการ ดังนั้น โรงเรียนต้องใช้ข้าวสาร
ไรซ์เบอร์รี่ในปีการศึกษา ๒๕๕๗ จำนวน ๒๐๐
กิโลกรัม เพื่อให้นักเรียนปรับตัวมารับประทานข้าว
ไรซ์เบอร์รี่ ผลเป็นที่น่าพอใจ นักเรียนชอบ
รับประทานข้าวไรซ์เบอร์รี่ มีการกำหนดเป้าหมาย
การหุงข้าวไรซ์เบอร์รี่ ให้นักเรียนรับประทานได้ถึงวัน
ละ ๕ กิโลกรัม จะต้องใช้ข้าวสารไรซ์เบอร์รี่ทั้งหมด
จำนวน ๑,๐๐๐ กิโลกรัม สำหรับปีการศึกษา
๒๕๕๘ โรงเรียนปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่ จำนวน ๒ ไร่
ปลูกปีละ ๒ ครั้ง จะได้ผลผลิตข้าวสารไรซ์เบอร์รี่
ทั้งหมดประมาณจำนวน ๑,๒๐๐ กิโลกรัม ซึ่ง
เพียงพอต่อการหุงข้าวไรซ์เบอร์รี่แบบไม่ผสมข้าวขาว
เพื่อให้เป็นไปตามพระราชกระแสรับสั่งสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และ
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชา
ทินิตตามาตุ ส่งผลให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัยที่
สมบูรณ์

๒.๓ กิจกรรมจำหน่ายผลิตภัณฑ์สาร
ข้าวไรซ์เบอร์รี่ เป็นรายได้ให้กลุ่มยุวเกษตรกรและ
ประชาชน มีขั้นตอนวิธีการ คือ ปีการศึกษา พ.ศ.
๒๕๕๗ ซื้อข้าวเปลือกไรซ์เบอร์รี่จากเกษตรกรที่
โรงเรียนขยายสู่ชุมชนจำนวน ๕ ไร่ ราคา กิโลกรัมละ
๑๕ บาท ได้ผลผลิตประมาณ ๕,๐๐๐ กิโลกรัม เป็น
จำนวนเงิน ๗๕,๐๐๐ บาท นำมาสีเป็นข้าวสาร
ไรซ์เบอร์รี่ได้ประมาณ ๓,๐๐๐ กิโลกรัม จากนั้นนำมา
บรรจุถุงแบบสุญญากาศ ขนาด ๑ กิโลกรัม ขาย
กิโลกรัมละ ๑๐๐ บาท เป็นเงินประมาณ
๓๐๐,๐๐๐ บาท และแปรรูปข้าวไรซ์เบอร์รี่เป็นขนม
ทองม้วน ข้าวตอก ข้าวแต่น เพื่อเป็นรายได้ให้กับ
นักเรียนกลุ่มยุวเกษตรกรและเป็นกองทุนให้กับ
โรงเรียน โดยวิธีจะแบ่งกำไรให้กับสมาชิกกลุ่มยุว
เกษตรกร

๒.๔ กิจกรรมขยายพันธุ์ข้าวให้
เกษตรกร และหน่วยงานราชการที่สนใจปลูก
ในปี พ.ศ.๒๕๕๗ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
บ้านย่านซื่อ มอบพันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่ให้กับเกษตรกร
หน่วยงานราชการ จำนวน ๕ ราย จำนวนทั้งสิ้น
๑๖๒ กิโลกรัม ดังนี้

๑) มอบพันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่ จำนวน
๗๕ กิโลกรัม ให้นางนิภา เพิ่มเติม

๒) มอบพันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่ จำนวน
๕๐ กิโลกรัม ให้นางสุปราณี เกี้ยวอน

๓) มอบพันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่ จำนวน
๒๕ กิโลกรัม ให้ชุดกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดน
ที่ ๑๔๕

๔) มอบพันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่ จำนวน
๗ กิโลกรัม ให้สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ และ

๕) มอบพันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่ จำนวน
๕ กิโลกรัม ให้พนักงานราชการของวิทยาลัยเทคนิค
ประจวบคีรีขันธ์

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. กิจกรรมศูนย์การเรียนรู้การทำนา

๑.๑ นักเรียน ประชาชน มีความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์และวิธีใช้เครื่องมือทำนาที่บ้าน และช่วยกันอนุรักษ์เครื่องมือทำนาที่บ้าน

๑.๒ นักเรียน ประชาชน มีความรู้ มีทักษะในวิธีการทำนาโยน และสามารถปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

๑.๓ นักเรียน ประชาชน มีความรู้ มีทักษะในวิธีการทำนาดำ และสามารถปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

๑.๔ ผลผลิตข้าวไรซ์เบอร์รี่ของโรงเรียน จำนวน ๒ ไร่ ครั้งที่ ๑ (นาปี) ได้ผลผลิตข้าวเปลือก จำนวน ๑,๐๐๐ กิโลกรัม

๑.๕ ข้าวไรซ์เบอร์รี่ของโรงเรียนจำนวน ๒ ไร่ ครั้งที่ ๒ (นาปี) ข้าวอายุได้ ๒๐ วัน เก็บผลผลิต เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๘

๑.๖ ผลผลิตข้าวไรซ์เบอร์รี่ขยายสู่ชุมชน จำนวน ๕ ไร่ ครั้งที่ ๑ (นาปี) ได้ผลผลิตข้าวเปลือก จำนวน ๒,๗๑๐ กิโลกรัม

๑.๗ ข้าวไรซ์เบอร์รี่ขยายสู่ชุมชนจำนวน ๕ ไร่ ครั้งที่ ๒ (นาปี) ข้าวอายุได้ ๔๕ วัน เก็บผลผลิต เดือน มกราคม พ.ศ.๒๕๕๘

๒. กิจกรรมนำผลผลิตข้าวไรซ์เบอร์รี่มาหุงให้นักเรียนรับประทาน

๒.๑ ภาคเรียนที่ ๑ มี ๑๐๐ วันทำการ หุงข้าวไรซ์เบอร์รี่ ๑ กิโลกรัม ผสมข้าว ๔ กิโลกรัม ให้นักเรียนรับประทานทุกวันทำการนับตั้งแต่วันสีข้าว

๒.๒ ภาคเรียนที่ ๒ มี ๑๐๐ วันทำการ หุงข้าวไรซ์เบอร์รี่ ๑ กิโลกรัม ผสมข้าว ๔ กิโลกรัม ให้นักเรียนรับประทานทุกวันทำการ

๓. กิจกรรมจำหน่ายผลิตภัณฑ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่เป็นรายได้ให้กลุ่มเกษตรกรและประชาชน

๓.๑ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ข้าวสารไรซ์เบอร์รี่ จำนวน ๒๔๐ ก่อ่ง บรรจุก่อก่อ่งละ ๑ กิโลกรัม ราคาก่อก่อ่งละ ๑๐๐ บาท เป็นเงิน ๒๔,๐๐๐ บาท

๓.๒ จำหน่ายข้าวตู่ ๒๐ ห่อ ราคาห่อละ ๒๐ บาท เป็นเงิน ๔๐๐ บาท

๓.๓ จำหน่ายข้าวแต๋น ๒๐ ห่อ ราคาห่อละ ๒๐ บาท เป็นเงิน ๔๐๐ บาท

๓.๔ จำหน่ายทองม้วน ๒๐ ห่อ ราคาห่อละ ๒๐ บาท เป็นเงิน ๔๐๐ บาท

๓.๕ คงเหลือผลิตภัณฑ์ข้าวสารไรซ์เบอร์รี่ ครั้งที่ ๑ (นาปี) จำนวน ๑,๒๖๐ ก่อ่ง บรรจุก่อก่อ่งละ ๑ กิโลกรัม คิดเป็นเงินรายได้ประมาณ ๑๒๖,๐๐๐ บาท ที่จะต้องประสานเพื่อจำหน่ายที่ร้านภูฟ้าต่อไป

๔. กิจกรรมขยายพันธุ์ข้าวให้เกษตรกรและหน่วยงานราชการที่สนใจ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านย่านซื่อ ได้มอบพันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ให้กับเกษตรกร หน่วยงานราชการจำนวน ๕ ราย จำนวนข้าวไรซ์เบอร์รี่ทั้งสิ้น ๑๖๒ กิโลกรัม

การเผยแพร่

๑. เป็นศูนย์การเรียนรู้การทำนาข้าวของนักเรียน ประชาชน หน่วยงานราชการผู้สนใจ
๒. สรุปผลการดำเนินงานของโครงการให้ต้นสังกัดและหน่วยงานสนองงาน
๓. จัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงาน

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

๑. ปัญหาเรื่องการตลาดในการขายข้าวสารไรซ์เบอร์รี่ เนื่องจากพึ่งดำเนินผลิตสินค้าออกจำหน่ายเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๗ ดังนั้น ต้องใช้เวลาเรื่องการตลาด และต้องการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือ
๒. ปัญหาเรื่องขาดวัสดุอุปกรณ์ในการทำขนมท้องถิ่น ข้าวตอก ข้าวแต่น

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

โครงการปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่อินทรีย์ โรงเรียน ตชด.บ้านย่านซื่อ สู้ชุมชน ตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน เป็นโครงการที่ดีมีประโยชน์เป็นโครงการที่ปฏิบัติได้จริงเป็นรูปธรรม และสามารถพัฒนาเป็นกองทุนยุวเกษตรกรต้นแบบให้กับโรงเรียน ตชด. ทั่วประเทศได้ หากได้รับการส่งเสริมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัด บ้าน คน ป่า สู่การพึ่งพาและเกื้อกูล

สถานศึกษา

โรงเรียนทิพย์ปาละวิทยานุสรณ์
ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ
จังหวัดลำปาง

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง วัด บ้าน คน ป่า สู่การพึ่งพาและเกื้อกูล ของโรงเรียนทิพย์ปาละวิทยานุสรณ์ ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) กักเก็บรักษาน้ำไว้ใช้ทั้งบริโภคและการเกษตรของชุมชนบริเวณใกล้เคียงได้ ๒) สร้างความชุ่มชื้นให้กับผืนดินผืนป่าบริเวณโดยรอบ ๓) ป้องกันและช่วยในการดับไฟ เมื่อเกิดไฟป่าในหน้าแล้ง ๔) เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิด ๕) ปลุกฝังจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียนโรงเรียนทิพย์ปาละวิทยานุสรณ์และเยาวชนของชาติ และ ๖) ช่วยลดภาวะโลกร้อน โรงเรียนทิพย์ปาละวิทยานุสรณ์ มีความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน จึงดำเนินกิจกรรมสร้างฝายและร่วมกันสร้างแนวกันไฟ โดยมีองค์กรแกนนำพระภิกษุสามเณร เยาวชนบ้านสามขา เป็นต้นแบบในการขยายแนวคิดในการพัฒนาและฟื้นฟูป่าเขตต้นน้ำไปสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรร่วมกับชุมชนนำไป สู่การพึ่งพาและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จนนำไปสู่การร่วมกันปกป้องอนุรักษ์รักษาทรัพยากรเพื่อลูกหลานสืบไป

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เมื่ออดีต ๖๐ ปีที่ผ่านมา หมู่บ้านสามขาและชุมชนข้างเคียงเคยมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าน้อยใหญ่มากมาย จนกระทั่งรัฐบาลเปิดให้สัมปทานป่าไม้ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๑ - ๒๕๐๓ ป่าไม้ส่วนใหญ่จึงถูกตัดโค่นเป็นจำนวนมาก ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๐๗ เกิดความแห้งแล้งในพื้นที่การเกษตร ส่งผลทำให้ทำนาแล้วเก็บเกี่ยวผลผลิตไม่ได้ ชาวบ้านบ้านสามขาจึงเข้าไปทำไร่เลื่อนลอยในเขตป่าต้นน้ำ เป็นเหตุให้ผืนป่าในเขตป่าต้นน้ำเสียหายเป็นจำนวนมาก

ต่อมาปัญหาที่เกิดขึ้นในบ้านสามขา คือ ปัญหาเรื่องน้ำ หนี้สิน จนนำไปสู่การตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน โดยเริ่มต้นจากเด็กนักเรียน ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๓ - ๒๕๒๐ ดินฟ้าอากาศแปรปรวน สัตว์ป่าประเภทเสือและหมี เริ่มหายไปจากผืนป่าบ้านสามขา น้ำใช้ในการเกษตรไม่พอเพียง เพราะขาดกฎระเบียบในการใช้น้ำ ต่อมาช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๑ แหล่งน้ำที่นำมาใช้บริโภคแห่งขอศ ปี ๒๕๒๑ - ๒๕๒๕ สร้างประปาภูเขาจากแหล่งน้ำห้วยแม่ือง จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๓๖ น้ำประปาจากห้วยแม่ืองแห่งขอศ จึงนำแหล่งน้ำประปาจากห้วยสามขาเข้ามาเสริมห้วยแม่ือง จนถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๒๗ ได้สร้างอ่างเก็บน้ำห้วยสามขา โดยได้รับพระราชทานจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อสร้างอ่างเก็บน้ำเสร็จในปี ๒๕๒๘ จึงห้ามชาวบ้านขึ้นไปทำไร่เลื่อนลอยบนภูเขาเขตป่าต้นน้ำ และร่วมกัน ตั้งกฎระเบียบการใช้น้ำในอ่างเก็บน้ำ ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๔๔ อ่างเก็บน้ำต้นเงิน ทำให้น้ำที่เก็บกักไว้ใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอ ชาวบ้านจึงร่วมกันหา

แนวทางในการแก้ไขปัญหาอ่างเก็บน้ำต้นเงิน จุดแรกที่ร่วมกันคิด คือขอความอนุเคราะห์จากกรมชลประทานให้ช่วยขุดลอกอ่างเก็บน้ำใหม่ แต่กรมชลประทานแจ้งว่าการขุดลอกอ่างเก็บน้ำใหม่ไม่คุ้มค่ากับงบประมาณ ชาวบ้านสามขาจึงร่วมกันคิดหาทางออกใหม่ จนกระทั่งได้รับคำแนะนำของนายพารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้ไปที่ห้วยฮ่องไคร้ ซึ่งเป็นโครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาดูงานการฟื้นฟูต้นน้ำลำธารและการป้องกันไฟป่า ชาวบ้านจึงรวมกลุ่มกันเพื่อไปศึกษาเยี่ยมชมศูนย์การศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ถึง ๔ ครั้ง จึงเข้าใจถึงทฤษฎีการทำฝายชะลอน้ำอย่างลึกซึ้ง และถ่องแท้ จนสามารถนำมาประยุกต์ ใช้กับสภาพพื้นที่ภูเขที่บ้านสามขาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งชุมชนบ้านสามขาได้เป็นชุมชนแรกที่ริเริ่มการพัฒนาและฟื้นฟูป่าเขตต้นน้ำของเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค โดยการสร้างฝายชะลอน้ำและแนวป้องกันไฟป่า ตลอดจนการห้ามตัดไม้ทำลายป่าในเขตป่าต้นน้ำ ซึ่งเริ่มทำมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จนถึงปัจจุบัน ปรากฏว่าปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคของชุมชนบ้านสามขาสามารถแก้ไขได้ มีน้ำเพียงพอในการอุปโภคบริโภคได้ตลอดปี จากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาและฟื้นฟูป่าเขตต้นน้ำของชุมชนบ้านสามขาที่ผ่านมา ทำให้ชุมชนบ้านสามขามีองค์ความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาและฟื้นฟูป่าเขตต้นน้ำเป็นอย่างดี และเนื่องจากชุมชนข้างเคียงยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ จึงเกิดการขยายแนวคิดจากชุมชนบ้านสามขาไปสู่

ชุมชนอื่น ๆ เกิดเป็นเครือข่ายลุ่มน้ำจางซึ่งประกอบไปด้วย ๑๐ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านสามขา ชุมชนบ้านผาแมว ชุมชนบ้านนายาบ ชุมชนบ้านทุ่ง ชุมชนบ้านดอนไฟ ชุมชนบ้านเอี้ยก ชุมชนบ้านกิว ชุมชนบ้านน่ำสัก ชุมชนบ้านแม่จางเหนือ และชุมชนบ้านดง การนำแนวคิดของชุมชนบ้านสามขาไปแก้ไขปัญหาของชุมชนอื่น ๆ นั้น ผู้ที่นำไปปฏิบัติส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มของผู้ใหญ่ โดยที่เยาวชนในแต่ละชุมชนจะมีส่วนร่วมน้อยมาก

ดังเหตุปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น องค์กรแกนนำเยาวชนบ้านสามขาและทางนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โรงเรียนทิพย์ปาละ วิทยานุสรณ์จึงมีแนวคิดที่จะขยายองค์ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาและฟื้นฟูป่าเขตต้นน้ำให้กับเยาวชนด้วยกันเองใน กลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำจาง โดยตั้งกลุ่มเยาวชนเป็นกลุ่มรวมพล คนรักน้ำจาง เพื่อให้เยาวชนในกลุ่มสามารถพัฒนาและฟื้นฟูป่า

เขตต้นน้ำในชุมชนของตนเองได้ และสามารถถ่ายทอดไปสู่เยาวชนรุ่นน้องในชุมชนของตนเองด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นพระภิกษุ สามเณรและผู้ใหญ่ในชุมชนให้มีความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน เหตุผลดังกล่าวจึงก่อกำเนิดโครงการสานฝันสร้างฝายกันไฟขึ้น โดยมีองค์กรแกนนำพระภิกษุสามเณร เยาวชนบ้านสามขาเป็นต้นแบบในการขยายแนวคิดการพัฒนาและฟื้นฟูป่าเขตต้นน้ำไปสู่การมีส่วนร่วมกันในการจัดการทรัพยากรร่วมกับชุมชน ดังจะเห็นได้จากการร่วมกันดับไฟป่าของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนทิพย์ปาละ วิทยานุสรณ์ และชาวบ้านซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า วัด บ้าน คน ป่า นำไปสู่การพึ่งพาและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จนนำไปสู่การร่วมกันปกป้องอนุรักษ์รักษาถิ่นแดนบ้านเกิดของคนในชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการบริโภคและการเกษตรของชุมชนบริเวณใกล้เคียงได้
2. เพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับผืนดินผืนป่าบริเวณโดยรอบ
3. เพื่อป้องกันและช่วยในการดับไฟ เมื่อเกิดไฟป่าในหน้าแล้ง
4. เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิด
5. เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียนโรงเรียนทิพย์ปาละวิทยานุสรณ์และเยาวชนของชาติ
6. เพื่อช่วยลดภาวะโลกร้อน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

นักเรียนโรงเรียนทิพย์ปาละวิทยานุสรณ์
เยาวชน และชาวบ้านบ้านสามขา

เชิงคุณภาพ

เพื่อให้กลุ่มสามารถพัฒนาและฟื้นฟูป่าเขตต้นน้ำในชุมชนของตนเองได้ และสามารถถ่ายทอดไปสู่ในชุมชนของตนเองด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้ใหญ่ในชุมชนมีความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน

วิธีการจัดกิจกรรม

1. จัดกิจกรรมเพื่อเสนอผู้บริหาร
2. เชิญวิทยากรให้ความรู้
3. ร่วมกับชุมชนในการระดมความคิดเห็น
4. สำรวจพื้นที่ในการดำเนินงาน
5. นักเรียน ชุมชน และเยาวชนร่วมกันทำกิจกรรม
6. ประเมินงาน

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

1. ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงสภาพปัญหา และตระหนักถึงความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และร่วมกันกับชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
2. ชุมชนมีแหล่งน้ำไว้ใช้เพื่อการอุปโภคและนำไปใช้ในการเกษตร เป็นแหล่งอาหารของชุมชน และเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ
3. พื้นที่โดยรอบมีความชุ่มชื้น มีความหลากหลายทางชีวภาพ และช่วยเป็นแนวกันไฟ

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

จากการที่ได้ร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้านสามขา ทำให้เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรมีการสนับสนุนอุปกรณ์ด้านการป้องกันอันตรายจากไฟฟ้า เช่น รองเท้าบูทสำหรับสวมดับไฟฟ้า อุปกรณ์การป้องกันความร้อน สำหรับพระภิกษุสามเณรให้เพียงพอต่อการใช้งานของชุมชนต่อไป

แหล่งข้อมูล

<http://www.baansamkha.com>

พระครูสิริรัตนกิจ	เจ้าอาวาสวัดสามขา
นายบุญเรือน เต๋าคำ	ผู้ใหญ่บ้านบ้านสามขา
นายชาญ อุทธิยะ	แกนนำหมู่บ้านบ้านสามขา
ร.ต ชัย วงศ์ตระกูล	แกนนำหมู่บ้านบ้านสามขา
นายบุญส่ง บุญเจริญ	แกนนำหมู่บ้านบ้านสามขา
ครูศรีนวล วงศ์ตระกูล	ครูโรงเรียนบ้านสามขา
ดร.จ่านงค์ จันทร์จอม	อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านสามขา
คณะกรรมการหมู่บ้านบ้านสามขา	

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ความเชื่อ แรงศรัทธา วัฒนธรรมการย้อมผ้าด้วยสีรากเขaxe

ผู้ศึกษา

นางสาวรัศมี ศิริขโสม
นายบุญชอบ ถิ่นมงคลเลิศ

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา
“แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยขี้หมี
หมู่ที่ ๖ ตำบลท่าสองยาง
อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
ศูนย์การศึกษาานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอท่าสองยาง
สำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยจังหวัดตาก

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่อง ความเชื่อ แรงศรัทธา วัฒนธรรมการย้อมผ้าด้วยสีรากเขaxe เป็นการนำเอาความเชื่อ และแรงศรัทธาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมการย้อมสีด้วยรากเขaxe มาส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นวัฒนธรรมที่ชาวบ้านห้วยขี้หมียึดถือปฏิบัติกันมาด้วยแรงศรัทธาจากบทกวี ที่กล่าวไว้ว่า “ยว่า โม กะ ซี อะ มะ เหลาะ นี้ แหมะ โม พอ เหงาะ เลอ เขaxe” แปลว่า แม่พระพุทเจ้าได้สั่งเสียก่อนตายว่าชุดกะเหรี่ยงต้องย้อมสีด้วยรากเขaxe และความเชื่อที่ว่า การใส่ชุดกะเหรี่ยงที่ทอจากด้ายที่ย้อมสีด้วยรากเขaxe จะทำให้สุขภาพดีและหากมีไว้ในบ้านจะทำให้ร่มเย็นเป็นสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมการย้อมสีด้วยรากเขaxe ๒) ให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน และ ๓) สืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนให้คงอยู่สืบไป โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ๑) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ ของ ศศช. บ้านห้วยขี้หมี จำนวน ๔๕ คน และ ๒) ผู้ปกครองนักเรียนและชาวบ้าน จำนวน ๒๐ คน ดำเนินการศึกษาโดยให้ผู้เรียนศึกษา สืบค้นข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำภูมิปัญญา รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นครูตรวจสอบข้อมูลซ้ำโดยการเชิญปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำภูมิปัญญามาให้ข้อมูลอีกครั้ง จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องการย้อมผ้าด้วยสีรากเขaxe โดยปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำภูมิปัญญา เมื่อถึงช่วงที่ชาวบ้านทำการย้อมสีผ้าจากรากเขaxe ซึ่งต้องออกไปย้อมนอกหมู่บ้านและนำกลับเข้ามาในหมู่บ้านพร้อมกัน ครูให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงจากการเข้าร่วมกิจกรรมย้อมสีด้วยสีจากรากเขaxe ร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการย้อมสีด้วยสีจากรากเขaxe และเกิดความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โดยการแต่งกายด้วย ชุดกะเหรี่ยงที่ย้อมสีด้วยสีจากรากเขaxe ในทุกวันศุกร์ และวันสำคัญทางศาสนาที่ตนเองนับถือ

ผลการดำเนินงานพบว่าผู้เรียนทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมการย้อมสีด้วย รากเขา จากการถ่ายทอดความรู้ของจากภูมิปัญญา และลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมการย้อมสีด้วย รากเขา นำไปสู่การเกิดองค์ความรู้ที่ยั่งยืน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในครอบครัวและชุมชน ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน นำไปสู่การสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนให้คงอยู่สืบไป โดยร่วมมือกันแต่งกายด้วย ชุดกะเหรี่ยงที่ย้อมสีด้วยรากเขาในทุกวันศุกร์และวันสำคัญทางศาสนาที่ตนเองนับถือ ในการดำเนิน โครงการนี้พบว่า วัฒนธรรมการย้อมสีด้วยรากเขาไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ทุกปี เนื่องจากมีข้อห้ามใน การย้อมสีด้วยรากเขา คือ หากปีไหนมีคนตายในหมู่บ้านห้ามทำการย้อมสีด้วยรากเขาในปีนั้น และ ต้องมีด้ายสำหรับใช้ย้อมสี ส่งผลให้การจัดการศึกษาภาคปฏิบัติต้องรอเวลาในการศึกษา วิธีการแก้ไข ควรมี การจัดทำเอกสารบันทึกข้อมูลวัฒนธรรมการย้อมสีด้วยรากเขา เพื่อใช้เป็นสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ ส่วนแนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง ควรส่งเสริมให้ชุมชนอนุรักษ์ต้นเขา โดยการปลูกทดแทนทุกปีก่อนฤดูกล หนาวซ้ำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความ หลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ในประเทศ ชนเผ่ากะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่อาศัย อยู่ในประเทศ มีวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญา ของชนเผ่าที่หลากหลาย ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบสานไว้

หมู่บ้านห้วยซี้หมี เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงที่มี วัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาที่โดดเด่นเป็นของ ตนเอง หนึ่งในนั้นคือวัฒนธรรมการย้อมสีด้วย รากเขา โดยวัฒนธรรมนี้เป็นวัฒนธรรมที่ชาวบ้าน ห้วยซี้หมียึดถือปฏิบัติกัน มาด้วยแรงศรัทธาจากบท กวีที่กล่าวไว้ว่า “ยว่า โม่ กะ ซี้ อะ มะ เหลาะ นี้ แหมะ โม่ พอ เหงาะ เลอ เขาะ” แปลว่า แม่ พระพุทธเจ้าได้สั่งเสียก่อนตายว่าชุดกะเหรี่ยงต้อง ย้อมสีด้วยรากเขา และความเชื่อที่ว่าใส่ชุด กะเหรี่ยงที่ทอจากด้ายที่ย้อมสีรากเขาจะทำให้ สุขภาพดี และหากมีไข้ในบ้านจะทำให้ร่มเย็นเป็นสุข นอกจากนี้การแต่งกายชุดกะเหรี่ยงที่ทอจากด้ายที่

ย้อมสีด้วยรากเขา จะใช้ในงานประเพณีสำคัญของ หมู่บ้าน เช่น วันพ่อ วันแม่ ประเพณีกินผี ผู้หญิง ใส่ในวันแต่งงาน มัดมือในโอกาสต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่ง ปัจจุบันวัฒนธรรมนี้เสี่ยงต่อการสูญหาย เนื่องจก การนิยมแต่งกายด้วยชุดกะเหรี่ยงลดน้อยลง อีกทั้ง การย้อมด้ายด้วยรากเขามีขั้นตอนการทำที่มากกว่า การย้อมด้ายจากสีอื่น ๆ

การย้อมสีด้วยจากรากเขaxeจะต้องมีการเตรียมด้ายก่อน ด้วยการย้อมด้ายด้วยงา ใบส้มป่อย ขี้เถ้าจากต้นไผ่อ่อน ๑ รอบ จากนั้นจึงนำไปย้อมด้วยรากเขaxeอีกครั้ง และห้ามย้อมสีรากเขaxeในหมู่บ้าน ส่วนของต้นเขaxeที่นำมาใช้ย้อมสีเอาเฉพาะราก โดยต้องขุดจากใต้ดินนำมาหั่นและตำเป็นผงละเอียดด้วยครกกระเดื่องจึงจะย้อมสีติดได้ หากปีไหนมีคนตายในหมู่บ้านห้ามทำการย้อมสีรากเขaxe ในปีนั้น ขณะทำการย้อมสีรากเขaxe ห้ามกินขมิ้น กุ้ง ปู เพราะจะทำให้ย้อมสีด้ายไม่ติด และต้องนำด้ายที่ย้อมสีด้วยรากเขaxeกลับหมู่บ้านพร้อมกัน พร้อมทั้งทำพิธีขอมาต้นเขaxeเมื่อทำการย้อมสีเสร็จ และจากการศึกษาข้อมูลพบว่า วัฒนธรรมนี้มีเฉพาะหมู่บ้านห้วยขี้หมี่เท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมแห่งเดียวที่พบในจังหวัดตากและอาจเป็นแห่งเดียวในประเทศไทย

ต้นเขaxe เป็นชื่อเรียกตามภาษากะเหรี่ยง รากมีลักษณะเป็นเหง้า ขยายพันธุ์โดยรากเหง้า ลักษณะคล้ายมันสำปะหลัง โดยต้นโตเต็มที่จะมีลำต้นสูงประมาณ ๒ - ๒.๕๐ เมตร การนำส่วนรากมาใช้ในการย้อมสีด้ายจะใช้เฉพาะเหง้า หลังจากขุดเหง้ามาใช้แล้ว จะใช้วิธีการฝังกลบเพื่อให้ต้นงอกใหม่จากเหง้าที่เหลือ

ต้นเขaxe

ต้นเขaxe

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยขี้หมี่ ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สืบสานประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาการย้อมสีด้ายจากรากเขaxe จึงได้จัดการศึกษาวัฒนธรรมการย้อมสีด้ายด้วยรากเขaxe ให้กับนักเรียนเพื่อให้วัฒนธรรมนี้คงอยู่สืบไป และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙) ตามวัตถุประสงค์ที่ ๖ เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมการย้อมสีด้ายด้วยรากเขaxe
๒. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเพื่อสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนให้คงอยู่สืบไป

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

๑. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยซี้หมี จำนวน ๔๕ คน

๒. ผู้ปกครองนักเรียนและชาวบ้านห้วยซี้หมี หมู่ที่ ๖ ตำบลท่าสองยาง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก จำนวน ๒๐ คน

เชิงคุณภาพ

นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมการย้อมสีด้วยรากเขา เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน นำไปสู่การสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนให้คงอยู่สืบไป

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ครูศศช.บ้านห้วยซี้หมี คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองนักเรียนร่วมการวางแผนและกำหนดวิธีการดำเนินงาน

๒. ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ แบ่งกลุ่มออกเป็น ๓ กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มศึกษาสัมภาษณ์ผู้นำทางภูมิปัญญา ราษฎรชาวบ้านเกี่ยวกับความเชื่อ ความศรัทธา วัฒนธรรมการย้อมสีด้วยรากเขา วิธีการ ขั้นตอนการย้อมสี โดยให้นักเรียนบันทึกลงในสมุดบันทึกพร้อมบันทึกชื่อผู้ให้ข้อมูลแล้วออกมานำเสนอข้อมูลของแต่ละกลุ่มหน้าชั้นเรียน

๓. ครูและนักเรียนทั้ง ๓ กลุ่ม นำข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลมาสรุปข้อมูลร่วมกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและตรงกันในเบื้องต้น

๔. ครูนำข้อมูลจากนักเรียน สอบถามข้อมูลด้วยตนเอง โดยเชิญราษฎรชาวบ้าน ผู้นำภูมิปัญญาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดถูกต้องที่สุด

๕. เมื่อถึงช่วงที่ชาวบ้านทำการย้อมสีด้วยรากเขา ครูให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ เข้าร่วมกิจกรรมกับครอบครัวของตนเอง โดยนำความรู้ที่ได้รับจากราษฎรชาวบ้านและผู้นำภูมิปัญญามาช่วยงานในครอบครัวและเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการย้อมสีด้วยรากเขา เพื่อให้มีส่วนร่วมในครอบครัวและชุมชนผ่านกิจกรรมดังกล่าว และเกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนเองและเป็นการสืบสานวัฒนธรรม ภูมิปัญญาการย้อมสีจากรากเขา โดยให้นักเรียนใส่ชุดกะเหรี่ยงจากรากเขาทุกวันศุกร์ (ผู้หญิงใส่ชุดกะเหรี่ยงสีขาวทั่วไป) ใส่ไปโบสถ์ในวันอาทิตย์สำหรับผู้นับถือศาสนาคริสต์ และใส่ไปวัดในวันสำคัญทางศาสนาสำหรับผู้นับถือศาสนาพุทธ

๖. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเชิญราษฎรชาวบ้าน ผู้นำภูมิปัญญามาทบทวนให้ความรู้ไขข้อสงสัยให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ เรื่อง การย้อมสีด้วยรากเขา และการอนุรักษ์สืบสาน วัฒนธรรมการย้อมสีด้วยรากเขา

๗. ประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ แล้วนำมาสรุปผลการจัดกิจกรรม

ชาวบ้านร่วมกันย้อมสีด้วยรากเขาะ

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ วัฒนธรรมการย้อมสีด้วยรากเขาะ

๒. ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน นำไปสู่การสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงาม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนให้คงอยู่สืบไป โดยร่วมมือกันแต่งกายด้วยชุดกะเหรี่ยงที่ย้อมสีด้วยรากเขาะในทุกวันศุกร์และวันสำคัญทางศาสนาที่ตนเองนับถือ

๓. เกิดการเชื่อมโยงความรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านกิจกรรมการย้อมสีด้วยรากเขาะที่เป็นกิจกรรมภายในครอบครัว และเป็นกิจกรรมที่ทำพร้อมกันทั้งชุมชน

๔. ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันภายในครอบครัวและชุมชน

๕. คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน โดยร่วมมือกันแต่งกายด้วยชุดกะเหรี่ยงที่ย้อมสีด้วยรากเขาะวันสำคัญทางศาสนาที่ตนเองนับถือ และสามารถขายผ้าทอและผ้าที่ย้อมด้วยสีรากเขาะให้กับชนเผ่ากะเหรี่ยงหมู่บ้านอื่น เนื่องจากหมู่บ้านอื่นไม่สามารถย้อมสีด้วยรากเขาะได้ จึงต้องซื้อจากบ้านห้วยขี้หมี่

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

วัฒนธรรมการย้อมสีด้วยรากเขาไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ทุกปี เนื่องจากมีข้อห้ามของประเพณี วัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยง คือ หากปีไหนมีคนตายในหมู่บ้านห้ามทำการย้อมสีรากเขาในปีนั้น และความพร้อมของชุมชนที่ต้องมี染料สำหรับใช้ย้อมสี ส่งผลให้การจัดการศึกษาภาคปฏิบัติต้องรอเวลาในการศึกษานาน

วิธีการแก้ไข

ควรมีการจัดทำเอกสารบันทึกข้อมูลวัฒนธรรมการย้อมสีด้วยรากเขา เพื่อป้องกันการสูญหายของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชนเผ่ากะเหรี่ยงแห่งเดียว หรืออาจมีการศึกษาวิธีการเก็บรักษาผงสีจากรากเขาไว้ใช้ในปีที่ชุมชนมีความพร้อม

เอกสารอ้างอิง

พัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ,สถาบัน.การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปีงบประมาณ ๒๕๕๗. อุบลราชธานี : บริษัท ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๗.

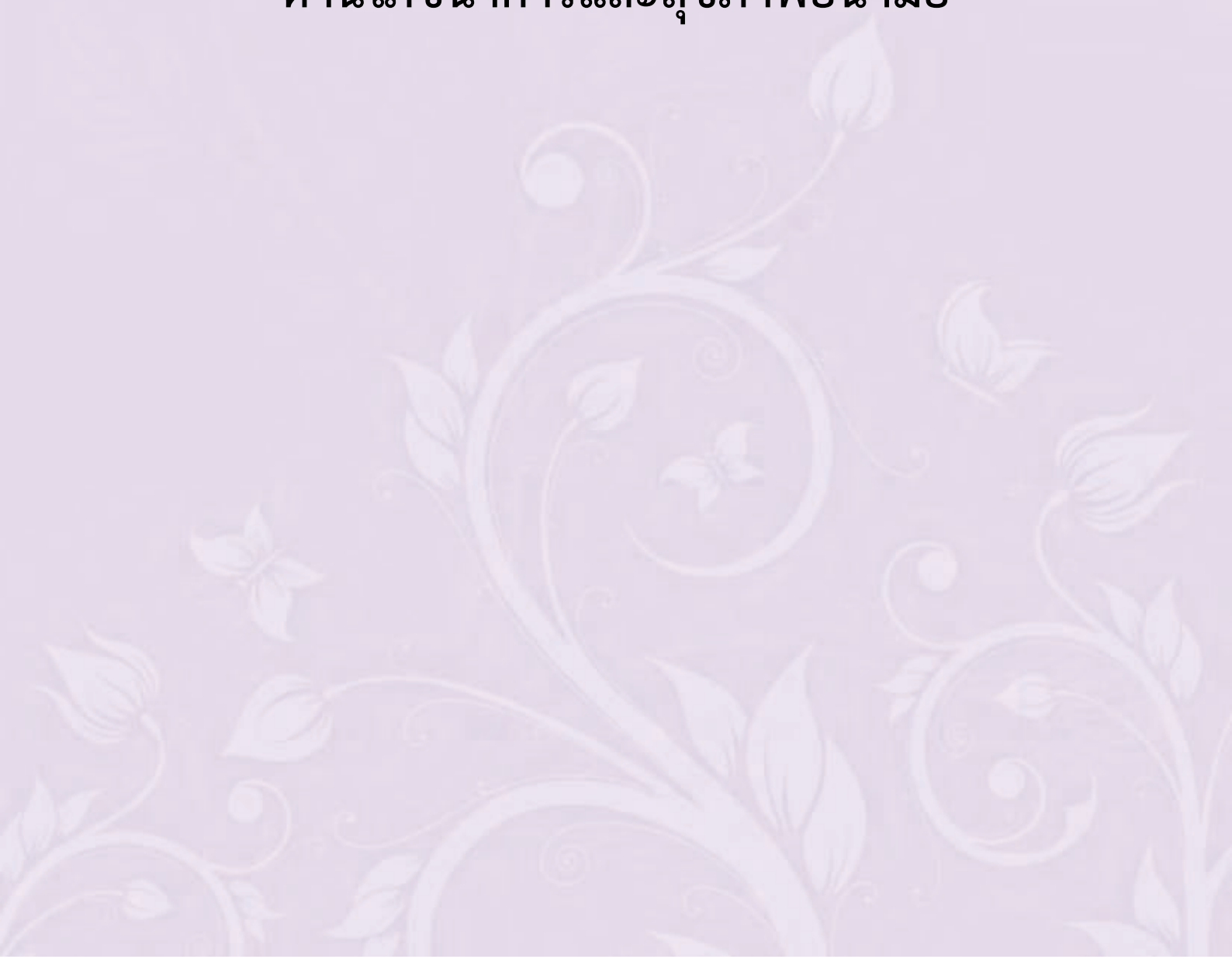
แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

ส่งเสริมให้ชุมชนอนุรักษ์ต้นเขา โดยการปลูกทดแทนทุกปีก่อนฤดูกลหวานข้าว

ชาวบ้านแต่งกายด้วยชุดกะเหรี่ยงย้อมด้วยรากเขา

แนวปฏิบัติที่ดี
ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย

ถั่วงอกกระบอกไม้ เพิ่มพละน้ามัยให้เด็กดอย

ผู้ศึกษา

นายชัยพร เวียงงามทอง
นายอนุพงษ์ ศิริราชกูร์ตระกูล

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา
“แม่ฟ้าหลวง” บ้านที่หนึ่งคี
หมู่ ๑๒ ตำบลแม่หละ
อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอท่าสองยาง
สำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยจังหวัดตาก

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย เรื่อง ถั่วงอกกระบอกไม้ เพิ่มพละน้ามัยให้เด็กดอย เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านที่หนึ่งคี อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ซึ่งประสบปัญหาเรื่องวัตถุดิบในการประกอบอาหารกลางวัน ให้เด็กนักเรียนมีไม่เพียงพอ ด้วยเหตุนี้ ครูจึงได้ศึกษาว่ามีวัตถุดิบใดที่สามารถใช้ประกอบอาหารได้ง่าย ใช้ระยะเวลาในการผลิตสั้น และที่สำคัญมีสารอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ซึ่งพบว่า ถั่วงอกเป็นพืชที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง และใช้ระยะเวลาในการเพาะสั้น จากนั้นจึงได้ศึกษาวิธีการเพาะถั่วงอกซึ่งมีหลายวิธี เช่น การเพาะถั่วงอกจากทราย การเพาะจากกระสอบ และอีกวิธีหนึ่งคือการเพาะจากกระบอกไม้ไผ่ ซึ่งสรุปว่า การเพาะถั่วงอกโดยใช้กระบอกไม้ไผ่ มีความเหมาะสมที่สุดกับสภาพพื้นที่ เนื่องจากใช้น้ำน้อยและไม้ไผ่ก็ขึ้นอยู่มากมายใกล้หมู่บ้าน กิจกรรมการเพาะถั่วงอกโดยใช้กระบอกไม้ไผ่จึงเกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อให้ความรู้และทักษะการเพาะถั่วงอกในกระบอกไม้ไผ่ แก่นักเรียน ศศช.ที่หนึ่งคี ๒) เพื่อผลิตถั่วงอกสำหรับใช้ประกอบอาหารกลางวันสำหรับนักเรียน เป้าหมายในการจัดกิจกรรม คือ นักเรียน ศศช. ป.๔-ป.๖ จำนวน ๑๐ คน ดำเนินการโดยครูศึกษาวิธีการเพาะถั่วงอกในกระบอกไม้ไผ่ จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ แล้วถ่ายทอดความรู้และทักษะให้นักเรียนฝึกเพาะ โดยครูจัดกระบวนการเรียนรู้ในทุกขั้นตอนของการเพาะถั่วงอก

ผลจากการดำเนินกิจกรรมพบว่านักเรียนสามารถเพาะถั่วงอกในกระบอกไม้ไผ่ได้เป็นผลสำเร็จทุกคน คิดเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และฝึกทักษะร้อยละ ๑๐๐ ผลผลิตถั่วงอกเพียงพอและทันต่อการนำมาประกอบอาหารกลางวัน นับว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของชุมชนบนพื้นที่สูงบ้านที่หนึ่งคี ได้เป็นอย่างดี

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศศช.บ้านที่หนึคี หมู่ ๑๒ ตำบลแม่หละ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก ตั้งอยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร การคมนาคมยังไม่สะดวกเท่าที่ควร การจัดหาวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบอาหารกลางวัน ไม่เพียงพอสำหรับให้นักเรียนรับประทานทุก ๆ วัน ด้วยเหตุนี้ครูจึงได้ศึกษาพืชผักหลายชนิดที่นำมาเพาะปลูกในแปลงผักแต่ใช้ระยะเวลานาน และพบว่าถั่วงอกเป็นพืชที่ใช้ระยะเวลาในการเพาะสั้น และที่สำคัญข้อมูลจากกรมอนามัยสาธารณสุขพบว่าถั่วงอกเป็นพืชที่มีสารอาหารได้แก่ น้ำ โปรตีน แคลเซียม ฟอสฟอรัส วิตามินบี ๑ และ บี ๒ นอกจากนี้ยังมีกากใยอาหารหรือไฟเบอร์ เหมือนกับผักผลไม้ทั่วไป ใช้เวลาในการเพาะไม่มาก ๓ - ๔ วัน ก็สามารถเก็บผลผลิตนำมาประกอบเป็นอาหารกลางวันให้นักเรียนรับประทานได้ และปลอดภัยจากสารพิษ

การเพาะถั่วงอกสามารถเพาะได้หลายวิธี และใช้วัสดุเพาะได้หลากหลาย เช่น การเพาะถั่วงอกจากทราย การเพาะถั่วงอกจากกระสอบ แต่ทั้งนี้เนื่องจากทรายที่มีอยู่ในชุมชนเป็นทรายซีเมนต์ ใช้เพาะถั่วงอกไม่ได้ผล ส่วนการเพาะจากกระสอบต้องหาซื้อวัสดุจากในเมืองไม่สะดวกต่อการจัดหา อีกทั้งสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย การเพาะถั่วงอกจากกระบอกไม้ไผ่จึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในพื้นที่บ้านที่หนึคี เนื่องจากไม้ไผ่สามารถหาได้ง่ายและขึ้นอยู่มาก อีกทั้งการใช้กระบอกไม้ไผ่เพาะถั่วงอกเป็นการประหยัดน้ำอย่างมากเพราะไม่ต้องรดน้ำ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และเมื่อใช้เพาะถั่วงอกเสร็จแล้วยังสามารถนำกลับมาใช้เป็นฟืนได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ความรู้และทักษะการเพาะถั่วงอกในกระบอกไม้ไผ่ให้แก่ นักเรียนของ ศศช.บ้านที่หนึคี
๒. เพื่อผลิตถั่วงอกสำหรับใช้ประกอบอาหารกลางวันสำหรับนักเรียน

เป้าหมาย

- เชิงปริมาณ**
นักเรียน ศศช.บ้านที่หนึคี ชั้น ป.๔ - ป.๖
จำนวน ๑๐ คน
- เชิงคุณภาพ**
นักเรียนมีความรู้และทักษะในการเพาะถั่วงอกในกระบอกไม้ไผ่

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียน

๑.๑ ศึกษาวิธีการเพาะถั่วงอกในกระบอกไม้ไผ่ จากเอกสารเผยแพร่โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดตาก กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งขั้นตอนในการเพาะถั่วงอกในกระบอกไม้ไผ่มีวิธีการดังนี้

- ใช้เมล็ดถั้วเขียว ๑ ชีด หรือประมาณ ๑ ส่วน ๑๐ ของปริมาตรกระบอกไม้ไผ่ กรอกเมล็ดถั้วเขียวลงในกระบอกไม้ไผ่ เทน้ำใส่ประมาณครึ่งหนึ่งของความจุกระบอก แช่ไว้ ๑ คืน

- เช้าวันรุ่งขึ้น เทน้ำออก ปิดปากกระบอกด้วยใบตองกล้วยแห้งหรือฟางข้าวแห้ง วางคว่ำปากกระบอกลง

- เช้าวันที่สาม เติมน้ำให้เต็มกระบอก ปิดด้วยใบตองแห้งหรือฟางข้าว วางคว่ำปากกระบอกลง ตั้งไว้ทั้งคืน

- เย็นวันที่สามหรือเช้าวันที่สี่ สามารถนำมาประกอบอาหารได้ (โดยการผ่ากระบอกไม้ไผ่หรือเทออก)

- ระยะเวลาในการเพาะถั่วงอกขึ้นอยู่กับอุณหภูมิในช่วงเวลาระหว่างการเพาะ

เทคนิคการเพาะถั่วงอกในกระบอกไม้ไผ่

- เมล็ดถั้วเขียว ต้องเป็นเมล็ดที่มีคุณภาพดี

- ใช้กระบอกไม้ไผ่สด

- น้ำ เป็นน้ำที่สะอาด

- ระยะเวลาในการเพาะถั่วงอก ถั่วงอกปกติ จะใช้เวลาเพาะประมาณ ๓ - ๔ วัน (นับตั้งแต่เริ่มแช่เมล็ดถั้วเขียว)

๑.๒ ถ่ายทอดความรู้และทักษะการเพาะถั่วงอกในกระบอกไม้ไผ่ ให้นักเรียนชั้น ป.๔ - ป.๖ จำนวน ๑๐ คน โดยให้นักเรียนฝึกเพาะถั่วงอกในกระบอกไม้ไผ่ คนละ ๑ กระบอก และประเมินผลการเรียนรู้และทักษะของนักเรียนจากผลผลิตถั่วงอกที่นักเรียนผลิตได้ หลังจากเรียนรู้ ๔ วัน บันทึกผลการปฏิบัติและสรุปผล

๒. ขั้นตอนการผลิตถั่วงอกในกระบอกลำไย

๒.๑ แจ้งให้นักเรียนทุกคนทราบและเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการเพาะถั่วงอกในกระบอกลำไย เพื่อใช้ในการประกอบอาหารกลางวันให้นักเรียนทุกคนรับประทาน

๒.๒ จัดหาวัสดุและอุปกรณ์ในการเพาะถั่วงอกในกระบอกลำไย

๒.๓ ครูและนักเรียนร่วมกันเพาะถั่วงอกในกระบอกลำไย โดยเพาะถั่วงอกในสัปดาห์ที่ ๒ สัปดาห์ที่ ๓ และสัปดาห์ที่ ๔ ของทุกเดือน ครั้งละ ๑๐ กระบอก

๒.๔ เมื่อได้ผลผลิตถั่วงอกแล้วนำมาชั่งน้ำหนักและบันทึกปริมาณ แล้วจึงนำไปประกอบอาหารกลางวันให้นักเรียนรับประทาน

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

จากการเรียนรู้และฝึกทักษะการเพาะถั่วงอกในกระบอกลำไยของนักเรียน ศศช.บ้านทีหนึ่งซี ชั้น ป.๔ - ป.๖ จำนวน ๑๐ คน เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ โดยหลังจากเรียนรู้วิธีการเพาะถั่วงอกในกระบอกลำไยแล้ว ได้ให้นักเรียนฝึกเพาะถั่วงอกในกระบอกลำไยคนละ ๑ กระบอก และดูแลเป็นเวลา ๔ วัน จากการประเมินผลผลิตถั่วงอกในกระบอกลำไยของนักเรียนแต่ละคนพบว่า ทุกคนสามารถเพาะถั่วงอกได้เป็นผลสำเร็จ คิดเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และฝึกทักษะ ร้อยละ

๑๐๐ หลังจากเรียนรู้และฝึกทักษะการเพาะถั่วงอกแล้ว ครูและนักเรียนได้ร่วมกันดำเนินการเพาะถั่วงอกเพื่อใช้ประกอบอาหารกลางวันให้นักเรียนรับประทาน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม จำนวน ๒๔ ครั้ง ครั้งละ ๑๐ กระบอก ทำให้ ศศช.บ้านทีหนึ่งซี มีถั่วงอกสำหรับการประกอบอาหารกลางวันให้นักเรียนรับประทาน สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการเพิ่มมากขึ้น

ผลผลิตของถั่วงอก

จากการเพาะถั่วงอกในกระบอกลำไย เพื่อ นำมาประกอบอาหารกลางวันให้นักเรียน ศศช. บ้านทีหนิติ รับประทาน จำนวน ๒๔ ครั้ง ระหว่าง เดือนพฤษภาคม - ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ใช้เมล็ด ถั่วงอกรวม ๔๘.๔๐ กิโลกรัม ได้ผลผลิตถั่วงอกรวม ๓๐๕ กิโลกรัม เฉลี่ยใช้เมล็ดถั่วงอก ๑ กิโลกรัม สามารถเพาะถั่วงอกได้น้ำหนัก ๖.๓๐ กิโลกรัม

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

ต้องซื้อเมล็ดถั่วงอกสำหรับเพาะถั่วงอก มาจากในเมือง เนื่องจากพื้นที่บ้านทีหนิติ ปลูกถั่วงอกไม่ได้ผล

วิธีการแก้ไข

- ได้นำดินในพื้นที่บ้านทีหนิติ ไปส่งให้สำนักงานกรมที่ดินตรวจสอบสภาพดิน ว่าเหมาะสมต่อการปลูกถั่วงอกหรือไม่ ผลปรากฏว่าสภาพดินดี แต่อุณหภูมิไม่เหมาะสม
- หาพื้นที่ที่มีแสงแดดส่องเพียงพอ เพื่อทดลองปลูกต่อไป

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

เผยแพร่วิธีการเพาะถั่วงอกในกระบอกลำไย ไปสู่ชุมชน เพื่อนำไปปฏิบัติในแต่ละครัวเรือน

แหล่งข้อมูล

บุญยืน สิทธิบาล และคณะ, การเพาะถั่วงอกในกระบอกลำไย เพื่อการบริโภคในครัวเรือน. เอกสารฝึกอบรม ครูโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน. ตาก : สำนักงานเกษตรจังหวัด, ๒๕๕๒.

สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โทร. ๐ ๕๕๕๑ ๑๒๒๗ โทรสาร ๐ ๕๕๕๑ ๔๒๙๑

ปลานิล โปรตีนเพื่อน้อง

ผู้ศึกษา

นายสนั่น เชียงแก้ว

นางสาวแพรวพรรณ บุญวรรณ

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา

“แม่ฟ้าหลวง” บ้านจอลือเหนือ

หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่สวด

ศูนย์การศึกษานอกระบบและ

การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสบเมย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัย

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย เรื่อง ปลานิล โปรตีนเพื่อน้อง เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านจอลือเหนือ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่สวด ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่ห่างไกลจากความเจริญ ประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ นับถือศาสนาคริสต์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าวไร่ ปลูกพริก เป็นต้น ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ด้านการประกอบอาชีพเสริมและการดูแลสุขภาพอนามัยที่ดี ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านจอลือเหนือ จึงได้จัดทำโครงการปลานิลโปรตีนเพื่อน้องขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ควมรู้เรื่องการเลี้ยงปลานิลเป็นอาหาร และยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง ซึ่งดำเนินการโดยครู ผู้เรียนและชุมชนร่วมกันทำการศึกษาและทดลองเลี้ยงปลานิลด้วยวิธีธรรมชาติ ผ่านการประสานงานจากภาคีเครือข่าย

ผลการดำเนินงานพบว่าพัฒนาการของเด็กที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์จำนวน ๕ คน หลังจากดำเนินกิจกรรมไปแล้ว มีพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์ทั้งหมด เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลพัฒนาการของนักเรียนปี ๒๕๕๖ นอกจากนั้น ผู้เรียนยังมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการเลี้ยงปลานิล ได้รับโภชนาการที่ดีในการรับประทานอาหารที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ เหมาะสมต่อความต้องการของร่างกาย มีสุขภาพอนามัยที่ดี และยังสามารถจำหน่ายให้กับหมู่บ้านใกล้เคียง เกิดรายได้เสริมให้กับครอบครัว ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงบ้านจอลือเหนือ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่ห่างไกลความเจริญ คนในชุมชนมีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม ทำไร่ ปลูกพริก และหาของป่าเพื่อนำมาเป็นอาหาร และเนื่องจากเป็นชุมชนห่างไกลจากสถานบริการส่งเสริมสุขภาพ ทำให้ขาดความรู้ในด้านโภชนาการ การดูแลสุขอนามัยที่ดีและการปฏิบัติที่ถูกต้อง รวมถึงขาดความรู้ด้านการประกอบอาชีพเสริม

ศูนย์การเรียนชุมชนบนพื้นที่สูงบ้านจอลือเหนือ จึงได้จัดทำโครงการปลานิลโปรตีนเพื่อน้องเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านและนักเรียนมีความรู้เรื่องการเลี้ยงปลานิล สำหรับเป็นอาหารทำให้เด็กและคนในครอบครัวเพื่อให้ได้รับสารอาหารโปรตีนจากปลา และยังเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับครัวเรือนอีกด้วย

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมให้ความรู้แก่ผู้เรียนเรื่องการเลี้ยงปลานิลเพื่อเป็นอาหาร

๒. เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนทำกิจกรรมเพื่อเสริมรายได้

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

กลุ่มเป้าหมาย เด็ก ๕ คนผู้ใหญ่ ๕ คน

เชิงคุณภาพ

เด็กได้รับสารอาหารประเภทโปรตีนที่เพียงพอ และชาวบ้านมีรายได้เสริมมากขึ้น

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. สำรวจความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการทำอาชีพเสริม จากการประชุมชาวบ้านมีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการเลี้ยงปลานิลกับศูนย์การเรียนรู้จำนวน ๕ คน

๒. ครู นักเรียน และชุมชนร่วมกันสำรวจพื้นที่ชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ เพื่อขุดบ่อปลา ซึ่งได้พื้นที่ใกล้แหล่งน้ำ บริเวณปากทางเข้าหมู่บ้าน

๓. เตรียมบ่อโดยสูบน้ำเข้าบ่อให้ได้ระดับความสูงประมาณ ๑ เมตร ใส่ปูนขาว ๒๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ ทิ้งไว้ประมาณ ๗ วัน

๔. หาหลักสูตรและผู้สอนวิธีการเลี้ยงปลานิล โดยใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่มีอยู่มาปรับใช้กับพื้นที่ เพื่อให้ได้วิธีการเลี้ยงอย่างถูกต้อง

๕. ติดต่อประสานงานจากภาคีเครือข่าย ประมงอำเภอและประมงจังหวัดมาให้ความรู้การเลี้ยงปลาและสนับสนุนพันธุ์ปลา

๖. ให้ความรู้และวิธีการเลี้ยงปลานิลอย่างถูกวิธี โดยประมงจังหวัดและครูเป็นผู้ประสานงาน

๖.๑ นำลูกปลานิล มาปล่อยในบ่อที่เตรียมน้ำไว้จำนวน ๓๐๐ ตัว ต่อ ๑ บ่อ

๖.๒ ให้อาหารเม็ดระดับโปรตีน ๒๕ % วันละ ๓ ครั้ง ปริมาณ ๕ % ของน้ำหนักตัว และมีการตรวจสอบอัตราการรอดและปรับปริมาณอาหารทุกเดือน เลี้ยงเป็นเวลา ๔ เดือน

๖.๓ สอนวิธีการทำอาหารปลานิลโดยธรรมชาติ คือการนำเศษข้าวที่เหลือ หยวก และอาหารเม็ด นำมาผสมกันและหมักไว้ สามารถเก็บไว้ได้นานนับเดือน

๖.๔ ใช้วิธีการเลี้ยงสัตว์ร่วมกับปลาโดยการทำเล้าเปิดและไถ่ข้าง ๆ บ่อปลา เพื่อไม่ให้มูลไหลลงบ่อปลาโดยตรง แล้วนำมูลสัตว์มาใส่ลงบ่อในอัตราที่เหมาะสม มูลสัตว์จะเป็นปุ๋ยและให้แร่ธาตุสารอาหารแก่พืชน้ำซึ่งเป็นอาหารของปลา ช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายและแก้ปัญหาหมากะได้

๗. นำผลผลิตที่ได้มาประกอบอาหารกลางวันในศูนย์การเรียนรู้ และจัดให้มีการชั่งน้ำหนักและวัดส่วนของสูงเด็กเพื่อดูพัฒนาการ

๘. จำหน่ายในชุมชนและหมู่บ้านใกล้เคียง นำรายได้จากการขายปลาไปซื้อพันธุ์ปลาเพิ่มเติม

๙. นำข้อมูลมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ผลการพัฒนาการเจริญเติบโตของนักเรียนกับเกณฑ์มาตรฐาน หลังการดำเนินกิจกรรม

๑๐. หลังการจัดกิจกรรม ครูผู้เรียนและชุมชนร่วมกันสรุปปัญหาในการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเรื่องของพันธุ์ปลา การคมนาคม อาหารและวิธีการเลี้ยงปลานิล โดยวิธีการใหม่ ให้มีประสิทธิภาพ

ตารางเปรียบเทียบข้อมูลพัฒนาการของนักเรียน ปี ๒๕๕๖

จำนวนนักเรียน	ส่วนสูง		น้ำหนัก		ตามเกณฑ์มาตรฐาน	
	ตามเกณฑ์	ไม่ตามเกณฑ์	ตามเกณฑ์	ไม่ตามเกณฑ์	น้ำหนัก	ส่วนสูง
ชาย ๑๗	๑๔	๓	๑๔	๓	๑๔	๑๔
หญิง ๑๔	๑๒	๒	๑๒	๒	๑๒	๑๒
รวม ๓๑	๒๖	๕	๒๖	๕	๒๖	๒๖

ตารางเปรียบเทียบข้อมูลพัฒนาการของนักเรียน ปี ๒๕๕๗

จำนวนนักเรียน	ส่วนสูง		น้ำหนัก		ตามเกณฑ์มาตรฐาน	
	ตามเกณฑ์	ไม่ตามเกณฑ์	ตามเกณฑ์	ไม่ตามเกณฑ์	น้ำหนัก	ส่วนสูง
ชาย ๑๗	๑๗	-	๑๗	-	๑๗	๑๗
หญิง ๑๔	๑๔	-	๑๔	-	๑๔	๑๔
รวม ๓๑	๓๑	-	๓๑	-	๓๑	๓๑

จากตารางเปรียบเทียบข้อมูลพัฒนาการของนักเรียน พบว่าจำนวนนักเรียนที่มีพัฒนาการไม่เป็นตามเกณฑ์ จำนวน ๕ คน ในปี ๒๕๕๖ เมื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนาการในปี ๒๕๕๗ นักเรียนมีผลการพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งหมด

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

จำนวนนักเรียนที่มีพัฒนาการไม่เป็นตามเกณฑ์ จำนวน ๕ คน ในปี ๒๕๕๖ เมื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนาการในปี ๒๕๕๗ พบว่านักเรียน มีผลการพัฒนาการเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งหมด และมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการเลี้ยงปลานิล และมีความรู้ด้านโภชนาการที่ดี ที่ได้รับประทานอาหารที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ เหมาะสมต่อความต้องการของร่างกายและมีสุขภาพอนามัยที่ดีและยังสามารถจำหน่ายให้กับหมู่บ้านใกล้เคียงและเกิดรายได้เสริมให้กับครอบครัว และส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ฯ สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

เนื่องจากชุมชนบ้านจอลือเหนือเป็นพื้นที่สูงและทุรกันดาร การคมนาคมขนส่งยากลำบาก จึงเป็นปัญหามากในการขนย้ายพันธุ์ปลานิล และต้องใช้เวลาอันนานทำให้พันธุ์ปลานิลตาย

วิธีการแก้ไข

ควรดำเนินการต่อยอดกิจกรรมทางองค์ความรู้ใหม่ในด้านการขยายพันธุ์ปลานิลเพิ่มเติม

แนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ครู นักเรียนและชุมชนควรศึกษาวิธีการผสมพันธุ์ปลานิลและการอนุบาลลูกปลานิลในศูนย์การเรียนรู้ฯ และขยายผลสู่ชุมชนอื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙.** กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.
- โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. **การประชุมวิชาการสามทศวรรษการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ภาคเหนือ.** กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด, ๒๕๕๔.
- โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. **การประชุมวิชาการ แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.** กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด, ๒๕๕๔.
- โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. **ประมวลพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร พุทธศักราช ๒๕๒๔-๒๕๕๓.** กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๔.

แหล่งข้อมูล

สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการประมง. กรมประมง จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

พลังชุมชนป้องกันตนจากโรคหนองพญา

ผู้ศึกษา

นายเสกสรรค์ ไหมชัย
นายธีรศักดิ์ การินทร์

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา
“แม่ฟ้าหลวง” บ้านน้ำแคะ
หมู่ที่ ๔ ตำบลดงพญา
อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบ่อเกลือ
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดน่าน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย เรื่องพลังชุมชนป้องกันตนจากโรคหนองพญา บ้านน้ำแคะ หมู่ที่ ๔ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ที่พบว่าคนในชุมชนบ้านน้ำแคะที่เข้ารับการตรวจโรคหนองพญา ทั้งหมด ๕๐ คน จากกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด ๑๐๙ คน ซึ่งผลการตรวจพบผู้ป่วยเป็นโรคหนองพญาจำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔ แบ่งออกเป็น พยาธิใบไม้ในตับ จำนวน ๑ คน พยาธิปากขอ จำนวน ๒ คน พยาธิไส้เดือน จำนวน ๒ คน และพยาธิแส้ม้า จำนวน ๒ คน การดำเนินการโครงการพลังชุมชนป้องกันตนจากโรคหนองพญา มีวัตถุประสงค์เพื่อลดปริมาณการเป็นโรคหนองพญา โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน ได้แก่ การให้ความรู้เรื่องวงจรชีวิตโรคหนองพญา การติดต่อของโรคหนองพญา การล้างมือก่อนกินอาหารและล้างมือหลังการขับถ่ายอุจจาระ การกินอาหารที่ปรุงสุก การต้มน้ำสะอาด การรักษาความสะอาดร่างกายเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และการรักษาความสะอาดของบ้านเรือน เป็นต้น

ผลจากการดำเนินงานพบว่าประชากรในชุมชนที่ป่วยเป็นโรคหนองพญาลดลงจากเดิม คือจากร้อยละ ๑๔ ลดเหลือ ร้อยละ ๕.๓๐

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนบ้านน้ำแค หมู่ ๔ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน มีจำนวนหลังคาเรือน ๖๒ หลังคาเรือน ๗๒ ครอบครัว มีประชากรรวมทั้งหมด ๒๘๓ คน เพศชาย ๑๒๖ คน และเพศหญิง ๑๕๗ คน จากข้อมูลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต) ดงพญา ได้ดำเนินการตรวจวินิจฉัยโรคหนองพยาธิประจำปี ผลการตรวจพบหนองพยาธิจำนวน ๗ คน ชนิดพยาธิที่พบได้แก่พยาธิใบไม้ในตับ พยาธิปากขอ พยาธิไส้เดือน และพยาธิแส้ม้า ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากพฤติกรรมในการบริโภคอาหารไม่ถูกหลักอนามัย ไม่ถ่ายอุจจาระลงในส้วม ไม่รักษาความสะอาดของร่างกายเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ไม่สวมรองเท้าเมื่อออกนอกบ้าน และขาดความรู้ในเรื่องอันตรายจากโรคหนองพยาธิ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านน้ำแค จึงได้จัดทำโครงการพลังชุมชนป้องกันตนเองจากโรคหนองพยาธิขึ้น เพื่อป้องกันโรคหนองพยาธิด้วยชุมชนเอง ซึ่งจะนำมาสู่ความยั่งยืนของการป้องกันและส่งผลกระทบต่อสุขภาพที่ดีของประชาชน

วัตถุประสงค์

เพื่อลดปริมาณการเป็นโรคหนองพยาธิในชุมชนของชาวบ้านน้ำแค หมู่ ๔ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ชาวบ้านในชุมชน จำนวน ๗๒ ครอบครัว มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการป้องกันตนเองจากโรคหนองพยาธิ

เชิงคุณภาพ

๑. ผู้ป่วยโรคหนองพยาธิในชุมชนบ้านน้ำแค หมู่ที่ ๔ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน มีอัตราลดลง

๒. ชาวบ้านในชุมชนสามารถปรับพฤติกรรม การกินอยู่ให้ถูกสุขลักษณะ รู้จักรักษาความสะอาดครัวเรือนของตนเองและชุมชน

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ครูและชาวบ้านร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงพญา วางแผนการดำเนินงานเพื่อตรวจสุขภาพและวินิจฉัยโรคหนองพยาธิประจำปี

๒. ครูและชาวบ้านจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับชุมชน เพื่อหาวิธีป้องกันโรคหนองพยาธิในชุมชน

๓. ชุมชนร่วมกันคิดค้นหามาตรการการเฝ้าระวังโรคหนองพยาธิ เช่น

๓.๑ ให้ความรู้เรื่องวงจรชีวิตโรคหนองพยาธิแก่คนในชุมชน

๓.๒ ให้ความรู้เรื่องการรับประทานอาหารที่ถูกสุขอนามัย เช่น ไม่กินอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ ควรกินอาหารที่ปรุงสุก

๓.๓ ดื่มน้ำที่สะอาด หรือน้ำที่ต้มสุก

๓.๔ รักษาความสะอาดของร่างกายและเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม

๓.๕ สร้างห้องน้ำห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะ
๓.๖ ประชาสัมพันธ์และรณรงค์เรื่อง
โรคหนองพยาธิในชุมชน

๔. สร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้เรื่อง
วงจรโรคหนองพยาธิแก่คนในชุมชน

๔.๑ จัดการอบรมให้ความรู้ในชุมชน

๔.๒ จัดบอร์ดความรู้เรื่องโรคหนองพยาธิ

๔.๓ ประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย

๔.๔ ครู อสม. และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบลลงพญา ออกไปให้ความรู้แก่
ชาวบ้านที่บ้านทุกหลังคาเรือน

๕. มีการตรวจสุขภาพ ความเป็นอยู่ของคน
ในชุมชนทุกหลังคาเรือน เพื่อกระตุ้นให้เกิดความ
ตระหนักในการป้องกันโรคหนองพยาธิ เพื่อสุขภาพ
อนามัยที่ดีของคนในชุมชน

๖. ประสานความร่วมมือโรงพยาบาลส่งเสริม
สุขภาพตำบลลงพญา ดำเนินการตรวจวินิจฉัยโรค
หนองพยาธิ และป้องกันไม่ให้เกิดโรคหนองพยาธิ
กับคนในชุมชน

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. อัตราผู้ป่วยโรคหนองพยาธิในชุมชน
ลดลง โดยผู้ที่เข้ารับการตรวจ จำนวน ๑๕๑ คน
จากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๑๗๖ คน พบผู้ป่วยโรค
หนองพยาธิ จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๓๐
แยกเป็น พยาธิใบไม้ในตับ จำนวน ๗ คน และพยาธิ
ตัวตืด จำนวน ๑ คน

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนใน
ถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔
พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.
สาธารณสุข, กระทรวง. คู่มือการดำเนินงานควบคุมโรคหนองพยาธิปากขอในชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๓๗

๑.๒ ชาวบ้านมีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น
๑.๓ ชุมชนมีความสะอาด มีห้องน้ำห้องส้วม
ที่ถูกสุขลักษณะ

๑.๔ ชาวบ้านในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ
และตระหนักถึงอันตรายจากโรคหนองพยาธิ
สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ใน
ชุมชนใกล้เคียงได้

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลงพญา
ไม่ได้ตรวจวินิจฉัยโรคหนองพยาธิประจำปีให้กับ
ชาวบ้านได้ครบทุกคน

แนวทางการแก้ไข

ประสานกับเจ้าหน้าที่ อสม. ทำการเก็บ
อุจจาระของชาวบ้านที่ยังไม่ได้รับการตรวจ นำส่ง
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลงพญา เพื่อ
วินิจฉัยตรวจหาโรคหนองพยาธิต่อไป

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. ดำเนินการป้องกันโรคหนองพยาธิให้กับ
คนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๒. ประสานขอความร่วมมือโรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบลลงพญา ในการตรวจ
วินิจฉัยโรคหนองพยาธิประจำปีให้กับคนในชุมชน
ครบทุกคน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคหนองพยาธิ

แผนที่ของบ้านและอาณาเขตที่อาศัย

แผนที่จังหวัดของประเทศไทย

สัญลักษณ์	คำอธิบาย
รูปบ้าน	บ้านที่ฉันอาศัยอยู่
รูปถนน	ถนนที่ฉันอาศัยอยู่
รูปโรงเรียน	โรงเรียนที่ฉันไปเรียน
รูปวัด	วัดที่ฉันไปนมัสการ
รูปสนามกีฬา	สนามกีฬาที่ฉันไปเล่น
รูปสวนสาธารณะ	สวนสาธารณะที่ฉันไปพักผ่อน
รูปแม่น้ำ	แม่น้ำที่ฉันอาศัยอยู่
รูปภูเขา	ภูเขาที่ฉันอาศัยอยู่

โครงการชีวภัณฑ์เพื่อสุขภาพ

ผู้ศึกษา

จำสลิบตำรวจเอ อาศัย

สถานศึกษา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
ฮิลมาร์พาเบิล

บ้านเหมืองทอง ตำบลเชียงกลม
อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน
ที่ ๒๔

ความเป็นมาของปัญหา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนฮิลมาร์พาเบิลได้ดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มาโดยตลอด เพื่อให้เด็กนักเรียนมีอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการบริโภคตลอดปีการศึกษา โดยใช้ผลผลิต ผัก ผลไม้ สัตว์เลี้ยง ที่ผลิตขึ้นในโรงเรียนนำมาประกอบอาหาร เนื่องจากพื้นที่ในการเพาะปลูกพืชผักสวนครัวมีจำกัด ทำให้ผลผลิตมีไม่เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน ต้องพึ่งปุ๋ยเคมีและสารปราบศัตรูพืช มาใช้ในการบำรุงรักษา ส่งผลเสียต่อสุขภาพครู นักเรียน เมื่อปฏิบัติกิจกรรมการเกษตรและการนำพืชผักไปบริโภค ตลอดจนสภาพดินเสื่อม พืชผักไม่เจริญงอกงาม เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าว ทางโรงเรียนจึงนำพืชผัก ผลไม้ สะเดา ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่มีในโรงเรียนและชุมชน มาทำน้ำหมักชีวภาพขึ้นเพื่อทดแทนการใช้สารเคมีในกิจกรรมการเกษตรของโรงเรียนและชุมชน อันจะส่งผลดีต่อโภชนาการและสุขภาพอนามัย สภาพแวดล้อม ชีวิตความเป็นอยู่ของ นักเรียน ครู และประชาชนในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้นักเรียน ครู และประชาชนในชุมชน มีผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยและมีไว้บริโภค

๒. เพื่อให้นักเรียน ครู และประชาชนในชุมชน มีความรู้ในการทำน้ำหมักชีวภาพสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

๓. เพื่อให้นักเรียน ครู และประชาชนในชุมชนมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง

๔. เพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรปลอดภัยของชุมชน

๕. เพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายให้กับนักเรียน ครู และประชาชนในชุมชน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

๑. นักเรียน ครู โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนฮิลมาร์พาเบิ้ล จำนวน ๓๐ คน

๒. ประชาชนในชุมชนจำนวน ๕๐ คน

เชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำน้ำหมักชีวภาพและตระหนักถึงคุณและโทษเกี่ยวกับการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ประชุมชี้แจงคณะทำงานประกอบด้วย คณะครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน เกษตรอำเภอปากชม สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดเลย

๒. จัดทำแผนปฏิบัติงาน

๓. ดำเนินการตามแผน

๔. จัดอบรม คณะครู นักเรียน และประชาชน

๕. ฝึกปฏิบัติการทำน้ำหมักชีวภาพ

๖. จัดกิจกรรมการสอนเสริมหลักสูตรให้แก่ นักเรียนชั้น ป.๕-๖

๗. นำน้ำหมักชีวภาพไปใช้ในกิจกรรมการเกษตร

๘. จัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและขยาย

โครงการสู่ชุมชน

๙. สรุปประเมินกิจกรรม

ขั้นตอนการทำน้ำหมักชีวภาพ

สูตร ๑ ฮอริโมนเร่งการเจริญเติบโต

ส่วนผสม

- พืชผัก ผลไม้ ๑๐ กิโลกรัม
- น้ำ ๑๐ ลิตร
- กากน้ำตาลหรือน้ำตาลแดง ๓ กิโลกรัม
- หัวเชื้อจุลินทรีย์ ๓ กิโลกรัม

วิธีการทำ

๑. สับและนำเศษผัก ผลไม้ใส่ลงในถังพลาสติก
 ๒. ผสมน้ำกับน้ำตาลให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน
 ๓. เติมหัวเชื้อจุลินทรีย์ผสมลงในน้ำและน้ำตาล
 ๔. เททับลงบนเศษผัก ผลไม้ในถังให้ทั่ว
 ๕. ใช้ไม้ไผ่ขุดกดให้เศษผักจมน้ำ
 ๖. ปิดฝาให้สนิทไม่ให้แสงและอากาศเข้า
 ๗. ป่มทิ้งไว้ในที่ร่มประมาณ ๓๐-๔๐ วัน
- เป็นอย่างน้อย ก็จะได้ปุ๋ยน้ำคุณภาพดี กลิ่นหอม และรสเปรี้ยว (PH ๓.๓) เหมาะสำหรับบรรดพืชผักทุกชนิด

วิธีนำไปใช้

ใช้ฉีดพ่น หรือรดพืชผักและพืชทั่วไปในอัตราส่วน ๑๐-๒๐ ซีซีต่อน้ำ ๒๐ ลิตร

สูตร ๒ ไส้แมลง

ส่วนผสม

- ข่า ตะไคร้ สะเดา ๑๐ กิโลกรัม
- กากน้ำตาลหรือน้ำตาลทรายแดง ๓ กิโลกรัม
- หัวเชื้อจุลินทรีย์ ๑ ลิตร

วิธีการทำ

๑. สับเศษผัก และนำไปใส่ลงในถังพลาสติก
 ๒. ผสมน้ำกับน้ำตาลให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน
 ๓. เติมหัวเชื้อจุลินทรีย์ผสมลงในน้ำและน้ำตาล
 ๔. เททับลงบนเศษผัก ผลไม้ในถังให้ทั่ว
 ๕. ใช้ไม้ไผ่ขุดกดให้เศษผักจมน้ำ
 ๖. ปิดฝาให้สนิทไม่ให้แสงและอากาศเข้า
 ๗. ป่มทิ้งไว้ในที่ร่มประมาณ ๓๐-๔๐ วัน
- เป็นอย่างน้อย ก็จะได้ปุ๋ยน้ำคุณภาพดี กลิ่นหอม และรสเปรี้ยว (PH ๓.๑) เหมาะสำหรับบรรดพืชผักทุกชนิด

วิธีนำไปใช้

ใช้ฉีดพ่น หรือรดพืชผักและพืชทั่วไปในอัตราส่วน ๑๐-๒๐ ซีซี ต่อน้ำ ๒๐ ลิตร (๑-๒ ชั้นแวง ต่อน้ำ ๒๐ ลิตร)

สูตร ๓ ปุ๋ยเร่งราก ปรับสภาพดิน

ส่วนผสม

- กากน้ำตาลหรือน้ำตาลทรายแดง ๓ กิโลกรัม
- หัวเชื้อจุลินทรีย์ ๑๐ ลิตร

วิธีการทำ

๑. สับและนำเศษหน่อกล้วยใส่ลงในถังพลาสติก

๒. ผสมน้ำกับน้ำตาลให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน

๓. เติมหัวเชื้อจุลินทรีย์ผสมลงในน้ำและน้ำตาล

๔. เททับลงบนเศษหน่อกล้วยในถังให้ทั่ว

๕. ใช้ไม้ไผ่ขุดกดให้เศษหน่อกล้วยจม

๖. ปิดฝาให้สนิท ไม้ให้แสงและอากาศเข้า

๗. บ่มทิ้งไว้ในที่ร่มประมาณ ๓๐-๔๐ วัน เป็นอย่างน้อย ก็จะได้ปุ๋ยน้ำคุณภาพดี กลิ่นหอมและรสเปรี้ยว (PH ๓.๓) เหมาะสำหรับรดพืชผักทุกชนิด

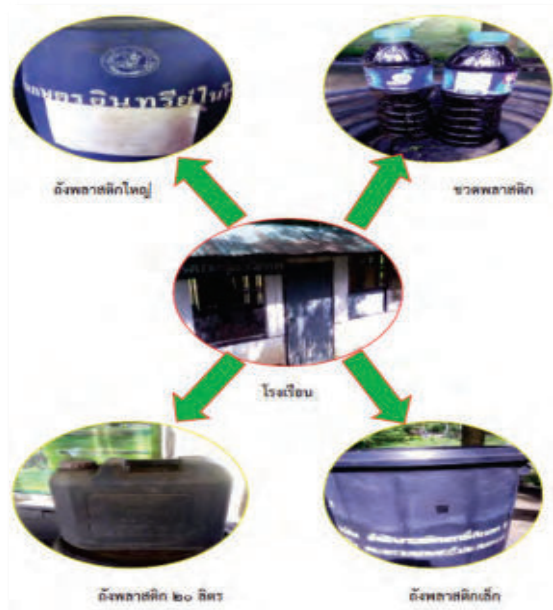
วิธีนำไปใช้

ใช้ฉีดพ่น หรือรดพืชผักหรือพืชทั่วไปในอัตราส่วน ๑๐-๒๐ ซีซี ต่อน้ำ ๒๐ ลิตร

ขั้นตอนการทำน้ำหมักชีวภาพ

การเก็บรักษา

การนำไปใช้ประโยชน์

ผลผลิตทางการเกษตร จากการใช้น้ำหมักชีวภาพ

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

ผลที่เกิดกับผู้เรียน

๑. นักเรียนสามารถผลิตน้ำหมักชีวภาพแล้วนำไปใช้ในการเกษตรได้
๒. นักเรียนรับประทานอาหารเช้าที่ปลอดภัยจากสารพิษตกค้างในพืชผลการเกษตร
๓. ภาวะการเจ็บป่วยของนักเรียนลดลง
๔. นักเรียนมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง
๕. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ดี เอื้อต่อกระบวนการเรียนการสอน

ผลที่เกิดกับชุมชน

๑. ประชาชนสามารถผลิตน้ำหมักชีวภาพแล้วนำไปใช้ในการเกษตรได้
๒. ผู้ผลิต ผู้บริโภค ปลอดภัยจากสารเคมี
๓. ภาวะการเจ็บป่วยที่เกิดจากสารเคมีลดลง
๔. ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดี น่าอยู่ น่าอาศัย
๕. ดิน และผลผลิตทางการเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์
๖. มีเจตคติที่ดีและเห็นคุณค่าประโยชน์ของน้ำหมักชีวภาพ
๗. ต้นทุนการผลิตลดลงมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน

ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

๑. โรงเรียนมีผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยจากสารเคมีไว้บริโภคเพิ่มขึ้น
๒. นักเรียน ครู และประชาชนในชุมชน ใช้น้ำหมักชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมี
๓. นักเรียน ครู และประชาชนในชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
๔. นักเรียน ครู และประชาชนในชุมชน มีความรู้ในเรื่องการทำเกษตรแบบธรรมชาติ
๕. นักเรียน ครู และประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

การทำน้ำหมักชีวภาพไม่ใช่เรื่องยาก ต้องอาศัยเวลาความอดทน ความเพียร และไม่ใจร้อน ทำด้วยความเข้าใจก็จะสำเร็จและยั่งยืนได้ ที่สำคัญ น้ำหมักชีวภาพไม่มีสูตรตายตัว เราสามารถทดลองปรับเปลี่ยนวัตถุดิบที่เหลือใช้จากพืชผัก ผลไม้ ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ ตามฤดูกาลได้ เมื่อนำไปใช้จะเกิดประโยชน์ต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และยังเป็น การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ของครัวเรือนได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “สุขภาพดีถ้วนหน้า นำพาชีวิตที่ยั่งยืน”

แหล่งข้อมูล

- เกษตรอำเภอปากชม จังหวัดเลย
- หัวหน้าสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดเลย
- เกษตรและสหกรณ์จังหวัดเลย
- สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดเลย
- ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนมุกดาหาร

โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร

ผู้ศึกษา

นางสุภาพร นวลด้วง

นางสาวลาวัลย์ หัสพิมพ์

และคณะครูโรงเรียนห้วยข้าวกำววิทยา

สถานศึกษา

โรงเรียนห้วยข้าวกำววิทยา

หมู่ที่ ๑ ตำบลห้วยข้าวกำ

อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดีด้านการศึกษาเรื่อง โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนห้วยข้าวกำววิทยา มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อให้ นักเรียนมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ แข็งแรง และมีสุขนิสัยที่ดี ๒) เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ และรู้จักการป้องกันตนเองจากโรคภัยต่าง ๆ ได้ ๓) เพื่อให้ นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการคิดแก้ไขปัญหา ด้านสุขภาพ มีการดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหาสุขภาพ เด็กในวัยเรียนให้อยู่ในสภาพที่ปกติ มีการเจริญเติบโตสมวัย ๔) เพื่อให้ นักเรียนสามารถวิเคราะห์ ประเมินสถานการณ์สุขภาพและวางแผนแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการในรูปแบบของโครงการสุขภาพ และ ๕) ให้บริการด้านสุขภาพเบื้องต้นแก่นักเรียนทันทีเมื่อได้รับการเจ็บป่วย โรงเรียนห้วยข้าวกำววิทยาดำเนินการพัฒนาทุกมิติ ด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกคนทั้งในโรงเรียนและชุมชน ปลูกฝังทัศนคติ ฝึกทักษะและพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม นำทักษะด้านสุขภาพมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันด้วยการดูแลใส่ใจสุขภาพของตนเองและผู้อื่นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยประชุมหารือกับผู้เกี่ยวข้อง การดำเนินงานได้รับการดูแลจากโรงพยาบาลจุน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา และศูนย์อนามัยที่ ๑๐ เชียงใหม่

ผลจากการดำเนินการโรงเรียนห้วยข้าวกำววิทยา ผ่านการประเมินรับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง ครั้งที่ ๑ วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๓ ครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๔ และได้รับการประเมินเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรในวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๖

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สุขภาพกับการศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไป ให้เกิดการประสานเอื้ออำนวยประโยชน์และเกื้อกูลซึ่งกันและกันในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กนักเรียน

โรงเรียนห้วยข้าวท่าวิทยาได้ดำเนินการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพภายใต้ ๑๐ องค์ประกอบมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ จนถึงปัจจุบัน มีการพัฒนา นักเรียนแกนนำให้มีทักษะการเป็นผู้นำ การบริหารจัดการและการสื่อสาร เพื่อให้เกิดการจัดตั้งชมรมสามารถทำได้ขึ้นในโรงเรียน มุ่งเน้นให้สามารถวิเคราะห์ ประเมินสถานการณ์สุขภาพ และวางแผนแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการในรูปแบบของโครงการสุขภาพ การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับสุขภาพของนักเรียน ผู้ปกครอง ครู บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

๑. นักเรียนมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์แข็งแรง และมีสุขนิสัยที่ดี
๒. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และรู้จักการป้องกันตนเองจากโรคภัยต่าง ๆ ได้
๓. เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการคิด แก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ มีการดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกันแก้ไขปัญหาสุขภาพเด็กในวัยเรียนให้อยู่ในสภาพที่ปกติมีการเจริญเติบโตสมวัย
๔. เพื่อให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ ประเมินสถานการณ์สุขภาพ และวางแผนแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการในรูปแบบของโครงการสุขภาพ
๕. ให้บริการด้านสุขภาพเบื้องต้นแก่นักเรียนทันทีเมื่อเจ็บป่วย

กระบวนการการดำเนินงาน

มีการวางแผนในการดำเนินกิจกรรม การกำหนดนโยบายของฝ่ายบริหารในการดำเนินการโรงเรียน ห้วยข้าวกำวทยา

๑. คณะครู สามเณรแกนนำนักเรียน ส่งเสริมสุขภาพ และสามเณรนักเรียนทุกรูป มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียน ส่งเสริมสุขภาพพระดับเพชร

๒. คณะครูมีความเสียสละ ทำงานเป็นทีม และเห็นความสำคัญของสุขภาพสามเณรนักเรียน

๓. มีการคิดวิเคราะห์เป็นระบบ มีการศึกษา สภาพปัญหา แล้วทำการวิเคราะห์เพื่อกำหนดกรอบ แนวคิดในการดำเนินการแก้ไขปัญหา

๔. ให้ความสำคัญกับบทบาทของสามเณร แกนนำนักเรียนและสามเณรนักเรียนในการจัดการ ปัญหา/ส่งเสริมสุขภาพ

๕. มีการประสานความร่วมมือและมีส่วนร่วม ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน

๖. มีการสรรค์สร้างนวัตกรรม โครงการงานเพื่อ พัฒนาเรื่องสุขภาพ เช่น โครงการสุขใจ ปลอดภัยพอเพียง สบู่เหลวล้างมือ น้ำยาล้างห้องน้ำ จากน้ำหมักชีวภาพ

๗. การมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ เช่น ศูนย์อนามัยที่ ๑๐ เชียงใหม่ และ โรงพยาบาลจุน ในการแก้ไขปัญหาสุขภาพ สถานีตำรวจ เรื่องความปลอดภัย และหน่วยงานอื่น ๆ

๘. มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่น ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน

๙. การนิเทศติดตามของผู้บริหารอย่างเป็น กัลยาณมิตร

ข้อปฏิบัติที่ดีการดูแลสุขภาพตนเองของนักเรียนโรงเรียนห้วยข้าวกำววิทยา

จัดเสียงตามสายรู้ไว้ไกลโรค

ได้รับการตรวจสุขภาพฟันทุกปี

ได้ดื่มน้ำที่สะอาด

มีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ

ทำความสะอาดบริเวณพื้นที่โรงเรียน

มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตลอดปีการศึกษา ได้แก่

- กิจกรรม เณรยิ้มใส ห่างไกลฟันผุ
- กิจกรรม แก้ปัญหาสามเณร อ้วน เตี้ย
- กิจกรรม ทุกห้องต้อง 5 ส
- กิจกรรม โรงเรียนสวยด้วยมือเรา
- กิจกรรม แคร่ตนเอง
- กิจกรรม รณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ในโรงเรียน
- กิจกรรม พัฒนาสุขภาพโภชนาการในโรงเรียน
- กิจกรรม สุขา สุขสันต์
- กิจกรรม ให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม
- กิจกรรม ชมรมสามเณรทำได้
- กิจกรรม ชมรมสามเณรกินเป็น เน้นผัก
- กิจกรรม ชมรมงดของหวาน ลดอาหารมัน ฉ้นแค่พออิ่ม
- โครงการสุขภาพสุขใจ ปลอดภัย พอเพียง
- รณรงค์ปราบลูกน้ำยุ่งลาย
- อาหารกลางวัน
- อาหารเสริม (นม)
- ทดสอบสมรรถภาพทางกาย
- น้ำฉันไอโอดีนและยาเสริมธาตุเหล็ก

ฉันทตอาหารเพลถูกหลักโภชนาการ

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. นักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตในการสร้างพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งจะปลูกฝังให้เกิดการปฏิบัติตนที่จะนำไปสู่การมีสุขภาพดี ควบคู่ไปกับการศึกษาเป็นศาสนทายาทที่ดี เก่ง มีความสุข

๒. ครู ผู้ปกครอง และชุมชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการขับเคลื่อนงานสุขอนามัย เพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดทักษะการดูแลสุขภาพที่เหมาะสม

๓. โรงเรียนมีโอกาสได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือจากชุมชนและองค์กรต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

๔. โรงเรียนได้รับการพัฒนาส่งเสริมสุขภาพนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน

๕. ตัวชี้วัดด้านสุขภาพมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดการประเมินคุณภาพการศึกษาก่อให้เกิดการปฏิรูปทั้ง ๒ ด้านไปพร้อม ๆ กัน

การเผยแพร่

๑. เปิดให้บุคคลทั่วไปได้เยี่ยมชมศึกษาข้อมูล
๒. จัดทำแผ่นพับให้กับคณะเยี่ยมชม
๓. มีการเรียนการสอนโดยเน้นแบบบูรณาการทุกกลุ่มสาระ

๔. นำนักเรียนแกนนำชมรมสามเณรทำได้ จัดแสดงนิทรรศการทั้งในโรงเรียนและร่วมสนับสนุนหน่วยงานต่าง ๆ ที่ร้องขอ เช่น เป็นครูพี่เลี้ยงให้กับโรงเรียนที่จะก้าวเข้าสู่โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร เช่น โรงเรียนวัดห้วยนววิทยา โรงเรียนวัดนาปรังวิทยา โรงเรียนวัดม่วงชุมวิทยา และโรงเรียนวัดป่าดอยวิทยา

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ปัญหาอุปสรรค

๑. เนื่องจากน้ำอุปโภคในโรงเรียนห้วยข้าวแก้ววิทยา มีไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ลักษณะเป็นน้ำบ่อตื้น ในฤดูแล้งบ่อน้ำจะแห้ง และในฤดูฝนน้ำจะขุ่น ทำให้เกิดคราบในห้องน้ำและอ่างน้ำ ทำให้ยากต่อการดูแลและทำความสะอาด

๒. เนื่องจากสามเณรนักเรียนอยู่ช่วงวัยกำลังเจริญเติบโต ทำให้มีภาวะน้ำหนักเกินเกณฑ์ค่อนข้างสูง

๓. ขาดแคลนงบประมาณในการบริหารจัดการ

ข้อเสนอแนะ

๑. ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒. จัดกิจกรรมที่เน้นให้สามเณรนักเรียนได้ออกกำลังกาย

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนใน
ถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔
พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

อนามัย, กรม. คู่มือพัฒนาสุขภาพอนามัยสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม. ม.ป.ท, ม.ป.ป.

อนามัย, กรม. สุขภาพเด็กไทยตามแนวพระราชดำริ การประชุมวิชาการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพแห่งชาติ
สู่การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ครั้งที่ ๕. ม.ป.ท, ม.ป.ป.

แนวปฏิบัติที่ดี
ด้านการศึกษา

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ภาษาไทย

ผู้ศึกษา

นางสุนีย์ ศรีวิชัย

นายนิธิศ หน่อพรหม

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา
“แม่ฟ้าหลวง” บ้านกองสูง

หมู่ ๖ ตำบลแม่คง

อำเภอแม่สะเรียง

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย

อำเภอแม่สะเรียง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษา

นอกระบบและการศึกษา

ตามอัธยาศัยจังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา เรื่อง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ภาษาไทย เป็นกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านกองสูง หมู่ที่ ๖ ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายสามารถฟัง พูด อ่าน เขียน และสื่อสารภาษาไทยในระดับเบื้องต้นในชีวิตประจำวันได้ และเพื่อลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือในชุมชนบ้านกองสูง กลุ่มเป้าหมายผู้ไม่รู้หนังสือที่ต้องการเรียน จำนวน ๒๘ คน ชาย ๑๑ คน หญิง ๑๗ คน โดยครูและผู้นำชุมชนร่วมกันสำรวจจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือของชุมชนบ้านกองสูง โดยใช้แบบสำรวจการรู้หนังสือและความต้องการทางการศึกษา แล้วนำข้อมูลจากการสำรวจมาวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการและวิถีชีวิตของชุมชน

ผลการดำเนินงานพบว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถฟัง พูด อ่าน เขียน และสื่อสารด้วยภาษาไทยในระดับเบื้องต้นในชีวิตประจำวันได้ ทำให้จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือในชุมชนบ้านกองสูงลดลง

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนบ้านกงสุมเป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงสกอร์ ที่ตั้งอยู่ห่างไกลความเจริญ การติดต่อสื่อสารยากลำบาก คนในชุมชนใช้ภาษากะเหรี่ยงในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน จากการสำรวจข้อมูลในชุมชนพบว่า มีชาวบ้านบางคนฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้บ้าง แต่ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่ง ฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาไทยไม่ได้ จึงสื่อสารกันไม่ได้ เฉพาะคนในชนเผ่าเดียวกันเท่านั้น แต่ในการดำรงชีวิตประจำวันจำเป็นต้องใช้ภาษาไทยเพื่อติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น สถานพยาบาล ที่ว่าการอำเภอ ฯลฯ ครูจึงมีแนวคิดที่จะให้คนในชุมชนที่มีความรู้ภาษาไทยอยู่บ้างมาเป็นอาสาสมัครช่วยสอนภาษาไทยให้แก่ผู้ที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย เนื่องจากธรรมชาติผู้ใหญ่ไม่ชอบ

เรียนในห้องเรียน หรือถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบหรือไม่ถนัด แต่ต้องการเรียนรู้ในเรื่องที่ตนเองสนใจ และมองเห็นประโยชน์ที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดของโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านกงสุม ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ภาษาไทย จึงจัดทำโครงการชุมชนแห่งการเรียนรู้ภาษาไทย โดยมีอาสาสมัครในชุมชนช่วยสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนสามารถฟัง พูด อ่าน เขียน และสื่อสารภาษาไทยในเบื้องต้นได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถฟัง พูด อ่าน เขียน และสื่อสารภาษาไทยเบื้องต้นในชีวิตประจำวันได้
2. เพื่อลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือในชุมชนบ้านกงสุม

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ผู้รู้หนังสือในชุมชน จำนวน ๒๘ คน เป็นชาย ๑๑ คน หญิง ๑๗ คน

เชิงคุณภาพ

ผู้เรียนฟัง พูด อ่าน เขียน และสื่อสารภาษาไทยกับบุคคลอื่น ในระดับเบื้องต้นได้

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ครู และผู้นำชุมชน ร่วมกันสำรวจจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือของชุมชนบ้านกงสุม โดยใช้แบบสำรวจการรู้หนังสือและความต้องการทางการศึกษา พบว่า มีผู้ต้องการเรียนรู้ ๒๘ คน

๒. ครูศึกษาเทคนิควิธีการจัดการศึกษาสำหรับผู้ไม่รู้หนังสือเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น เช่น การใช้สื่อบุคคลของจริง บัตรคำ ฯลฯ

๓. ครูคัดเลือกอาสาสมัครที่สามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้ จำนวน ๗ คน เพื่อช่วยจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๔. ครู และอาสาสมัครจัดเตรียมสื่อในการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย เช่น แบบเรียนเพื่อการรู้หนังสือสำหรับกลุ่มเป้าหมายบนพื้นที่สูง เลือกคำศัพท์ในแบบเรียนที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันมาทำเป็นบัตรคำ บัตรรูปภาพ โดยจัดทำเป็นหมวดหมู่ เช่น ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย สถานที่ราชการ ตัวเลข เครื่องใช้ในครัวเรือน ฯลฯ

๕. ครูถ่ายทอดวิธีการสอนให้แก่อาสาสมัคร

๖. อาสาสมัครช่วยสอนผู้เรียนตามบ้านเรือนในเวลากลางวัน ครั้งละ ๑ ชั่วโมง โดยอาสาสมัคร ๒ คน จะช่วยสอนผู้เรียน ประมาณ ๓-๔ คน ในแต่ละสัปดาห์อาสาสมัครจะสอนผู้เรียนให้สามารถฟัง พูด อ่านและเขียนคำศัพท์ได้ จำนวน ๔-๕ คำ โดยมีวิธีการสอน ดังนี้

๖.๑ อาสาสมัครนำบัตรคำไปติดไว้ที่สื่อของจริง เพื่อสร้างบรรยากาศให้อยากเรียนรู้

๖.๒ อาสาสมัครอ่านคำศัพท์ในบัตรคำให้ผู้เรียนฟังหลาย ๆ ครั้ง แล้วให้ผู้เรียนฝึกพูดตามจนกว่าผู้เรียนจะพูดได้

๖.๓ เมื่อผู้เรียนเริ่มพูดได้คล่อง จึงให้ผู้เรียนฝึกเขียนในสื่อแบบเรียนเพื่อการรู้หนังสือสำหรับกลุ่มเป้าหมายบนพื้นที่สูง เริ่มต้นจากการเขียนพยัญชนะ ตามด้วยสระ วรรณยุกต์ แล้วให้ฝึกเขียนเป็นคำ

๗. อาสาสมัครบันทึกการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แต่ละครั้งลงในสมุดบันทึก

๘. ครูไปนิเทศการสอนของอาสาสมัคร และติดตามผลการสอนจากสมุดบันทึกของอาสาสมัคร

สำรวจผู้ไม่รู้หนังสือ

ครูและอาสาสมัครร่วมกันผลิตสื่อเพื่อใช้ในการเรียนการสอน

ครูถ่ายทอดวิธีการสอนแก่อาสาสมัคร

อาสาสมัครไปช่วยสอนที่บ้านของผู้เรียน

ติดบัตรคำไว้ที่สื่อของจริง

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนสามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้ในระดับหนึ่ง โดยมีผลการเรียน ดังนี้

- ระดับ ดีมาก จำนวน ๓ คน
- ระดับ ดีจำนวน ๖ คน
- ระดับ ค่อนข้างดี จำนวน ๑๖ คน
- ระดับ พอใช้ จำนวน ๓ คน

๒. ผู้เรียนสามารถเขียนชื่อ สกุล ของตนเอง แทนการพิมพ์ลายนิ้วมือได้

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

๑. ผู้เรียนไม่ค่อยมีเวลาที่จะเรียนรู้ เนื่องจากส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่และกลับบ้านค่ำ อาสาสมัคร จึงเพิ่มเวลาการสอนในแต่ละครั้ง

๒. ผู้เรียนลืมคำศัพท์บางคำ ดังนั้นอาสาสมัคร จึงต้องฝึกผู้เรียนให้อ่านคำศัพท์เดิมซ้ำหลาย ๆ ครั้ง ก่อนจะสอนคำศัพท์ใหม่

แนวทางพัฒนาต่อเนือง

๑. อาสาสมัคร สอนคำศัพท์ในชีวิตประจำวัน เพิ่มมากขึ้น
๒. ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้ที่ไม่รู้หนังสือ มาเรียนเพิ่มขึ้น
๓. หาอาสาสมัครเพื่อช่วยสอนเพิ่มขึ้น

ส่งเสริมเด็กและเยาวชนเป็นบุคคลรักการอ่าน

ผู้ศึกษา

นายปิยพงษ์ ดาษดาวัลย์
นางสาวประทุมวดี กล่อมศรี

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา
“แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยเฮี้ยะ
หมู่ ๔ ตำบลแม่คง
อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอแม่สะเรียง
สำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา เรื่อง ส่งเสริมเด็กและเยาวชนเป็นบุคคลรักการอ่าน เป็นกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยเฮี้ยะ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างนิสัยรักการอ่านให้กับเด็กและเยาวชน กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เรียนเด็กและเยาวชนจำนวน ๓๐ คน โดยมีวิธีการจัดกิจกรรม คือ ครูสำรวจความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และสอบถามความสมัครใจของผู้เรียน ครูดำเนินกิจกรรม ๒ กิจกรรม คือ หนุน้อยนักอ่าน และประกวดการอ่าน ณ ห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยเฮี้ยะ

ผลการดำเนินงานพบว่า กิจกรรมส่งเสริมเด็กและเยาวชนเป็นบุคคลรักการอ่าน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีนิสัยรักการอ่านเพิ่มมากขึ้น ใช้เวลาว่างอ่านหนังสือที่ตนเองสนใจ อ่านและบันทึกสรุปเนื้อหาจากเรื่องที่อ่านได้

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คณะรัฐมนตรีมีมติให้ปี พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๖๑ เป็นทศวรรษแห่งการอ่าน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและรู้หนังสือ โดยกำหนดกิจกรรมและยุทธศาสตร์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการอ่าน และสร้างนิสัยให้คนไทยทุกวัยอ่านหนังสือเพิ่มขึ้น รวมทั้งสร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการอ่าน เพราะการอ่านหนังสือเป็นการพัฒนาตนเอง และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมากในการพัฒนาคนและพัฒนาสังคม การอ่านหนังสือของคนไทยเป็นกิจกรรมที่ไม่แพร่หลายแม้ในหมู่ผู้รู้หนังสือแล้วก็ตาม สาเหตุมีอยู่หลายประการ นับตั้งแต่การขาดแคลนหนังสือที่ดี และตรงกับความสนใจของผู้อ่าน การขาดแคลนแหล่งหนังสือที่จะยืมอ่านได้ ไปจนถึงการใช้เวลาไปกับสื่ออื่น ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนี้ยังขาดการจูงใจและแรงกระตุ้นยิ่งทำให้อัตราการอ่านหนังสือของคนไทยน้อยลงไปอีก เพราะธรรมชาติของคนไทยมีนิสัยชอบพูด ชอบฟัง มากกว่าชอบอ่าน ชอบเขียน

การขาดแหล่งหนังสือนับว่าเป็นปัญหาหนึ่ง ที่ส่งผลโดยตรงต่อการอ่านหนังสือของคนไทย แต่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยเฮี้ยะ ในปัจจุบันมีห้องสมุดแยกเป็นเอกเทศ และมีหนังสือใหม่ ๆ หลากหลาย ไว้บริการแก่ผู้เรียน และผู้รับบริการ แต่เมื่อครูสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน และเยาวชนของศูนย์การเรียนรู้ฯ กลับพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ ๙๐ ไม่เข้าไปใช้บริการอ่านหนังสือในห้องสมุด กลับใช้เวลาว่างไปกับการดูโทรทัศน์ และใช้โทรศัพท์มือถือ เพื่อฟังเพลง และเล่นเกม

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยเฮี้ยะ ได้ตระหนักถึงปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงจัดทำโครงการส่งเสริมเด็กและเยาวชนเป็นบุคคลรักการอ่านขึ้น เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน สร้างนิสัยรักการอ่านให้กลุ่มเป้าหมายได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างนิสัยรักการอ่าน ให้กับเด็กและเยาวชน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ผู้เรียนเด็กและเยาวชน จำนวน ๓๐ คน

เชิงคุณภาพ

ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ครูสำรวจความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยการสอบถามความสนใจของผู้เรียน ในระหว่างการเรียนการสอน ในการประชุมประจำเดือนของชุมชน และครูไปสอบถามผู้เรียนตามบ้านเรือน เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มผู้เรียนของศูนย์การเรียนรู้ฯ จากการสอบถามมีผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน ๓๐ คน

๒. ครูเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกิจกรรม เช่น เสื่อน้ำมัน วัสดุที่ใช้ในการตกแต่ง และจัดทำสมุดบันทึกการอ่าน ฯลฯ

๓. ครู และผู้เรียนร่วมกันจัดหนังสือ และสภาพแวดล้อมในห้องสมุด โดยจัดวางหนังสือให้เป็นหมวดหมู่ และจัดมุมนั่งอ่านบริเวณนอกชานที่มีอากาศถ่ายเทดีและมีแสงสว่างเพียงพอ รวมทั้งตกแต่งภายในห้องสมุดให้สวยงาม

๔. ครูดำเนินกิจกรรม ณ ห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้ฯ จำนวน ๒ กิจกรรม คือ หนูน้อยนักอ่าน และ ประกวดการอ่าน

กิจกรรมหนูน้อยนักอ่าน

จัดระหว่างเดือนพฤษภาคม - กันยายน ๒๕๕๗ มีรายละเอียดดังนี้

๑. ครูชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ทั้ง ๓๐ คน ได้ทราบถึงข้อตกลงของกิจกรรม

- ลงชื่อทุกครั้งที่มาเข้าใช้บริการห้องสมุด
- อ่านหนังสือแล้วให้เก็บเข้าชั้นให้เรียบร้อยทุกครั้ง
- เขียนสรุปเนื้อเรื่องลงในสมุดบันทึกการอ่านทุกครั้ง โดยครูจะให้คะแนน ๑ คะแนน ต่อเรื่อง

- ผู้ที่ได้คะแนนสูงสุด ๓ คน จะได้รับรางวัล

๒. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเลือกอ่านหนังสือตามความสนใจของตนเอง และเขียนสรุปเนื้อเรื่องลงในสมุดบันทึกการอ่าน แล้วจัดเก็บสมุดบันทึกไว้ในที่ที่ครูจัดไว้ทุกครั้ง ต่อจากนั้นครูจะติดตาม และตรวจสมุดบันทึกการอ่าน เดือนละ ๑ ครั้ง หากพบคำที่เขียนผิด ครูบอกผู้เรียนให้แก้ไขคำให้ถูกต้องลงในสมุดบันทึกการอ่านทันที

สำรวจความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ห้องสมุดของศูนย์การเรียนรู้ฯ

ครูและผู้เรียนร่วมกันจัดหนังสือและสภาพแวดล้อมในห้องสมุด

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ครูมอบรางวัลแก่ผู้เรียน
ที่ชนะการประกวดการอ่านในวันสุนทรภู่

กิจกรรมประกวดการอ่าน จัดขึ้น ๒ ครั้ง คือ

ครั้งที่ ๑ วันสุนทรภู่ (๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๗) มีผู้เข้าร่วม
แข่งขัน จำนวน ๘ คน

ครั้งที่ ๒ วันที่ระลึกสากลแห่งการรู้หนังสือ (๘ กันยายน
๒๕๕๗) มีผู้เข้าร่วมแข่งขัน จำนวน ๖ คน

โดยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑. ครูประชาสัมพันธ์ และรับสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรม
ในระหว่างการเรียนรู้การสอน

๒. ครูคัดเลือกนิทานอีสป ๑ เรื่อง เพื่อใช้ในการประกวด
การอ่าน และจัดทำแบบบันทึกคะแนน

๓. ผู้เข้าร่วมแข่งขันอ่านนิทานเรื่องที่ครูคัดเลือกไว้ที่
ละคน โดยครูจะบันทึกการให้คะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้

- อ่านถูกทุกคำ ได้คะแนนเต็ม (๒๐ คะแนน)
- อ่านผิด ๑ คำ ตัด ๑ คะแนน
- ผู้ที่ได้คะแนนสูงสุด ๓ คน จะได้รับรางวัล

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

การดำเนินการส่งเสริมเด็กและเยาวชนเป็นบุคคลรักการอ่าน บ้านห้วยเฮี้ยะ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่คง
อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีผลที่เกิดกับผู้เรียน ดังนี้

๑. กิจกรรมหนูน้อยนักอ่าน มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน ๓๐ คน โดยมีผลการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

- อ่านหนังสือและบันทึกการอ่าน ๒๐ เรื่อง ขึ้นไป จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๓๓
- อ่านหนังสือและบันทึกการอ่าน ๑๗ - ๑๙ เรื่อง จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๖๗
- อ่านหนังสือและบันทึกการอ่าน ๑๔ - ๑๖ เรื่อง จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐๐
- อ่านหนังสือและบันทึกการอ่าน ๑๑ - ๑๓ เรื่อง จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐

๒. กิจกรรมประกวดการอ่าน

ครั้งที่ ๑ มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม ๘ คน มีผลการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

- อ่านถูกทุกคำ จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕
- อ่านผิด ๑-๒ คำ จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕
- อ่านผิด ๓-๔ คำ จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕
- อ่านผิด ๕-๖ คำ จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕

ครั้งที่ ๒ มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม ๖ คน

- อ่านผิด ๑-๒ คำ จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖๗
- อ่านผิด ๓-๔ คำ จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐
- อ่านผิด ๕-๖ คำ จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓

๓. เด็กและเยาวชนมีนิสัยรักการอ่านเพิ่มมากขึ้น ใช้เวลาว่างมาอ่านหนังสือที่ตนเองสนใจ และสามารถพัฒนาตนเองให้มีนิสัยรักการอ่าน

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

๑. ผู้เรียนอ่านออกเสียงไม่ถูกต้อง ครูจึงให้ผู้เรียนฝึกอ่านคำที่ออกเสียงผิด โดยครูอ่านนำ ๑ ครั้ง แล้วให้ผู้เรียนอ่านตาม ๕ ครั้ง

๒. ผู้เรียนเขียนคำศัพท์จากเรื่องที่อ่านไม่ถูกต้อง ครูต้องบอกคำศัพท์ที่ผู้เรียนเขียนผิด แล้วให้ผู้เรียนแก้ไขคำให้ถูกต้องลงในสมุดบันทึกการอ่านทันที

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. ครูจัดประกวดการอ่าน โดยแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ ตามระดับชั้นปี และคัดเลือกเรื่องที่ใช้ประกวดการอ่านให้มีเนื้อหาเหมาะสมกับระดับชั้นของกลุ่มเป้าหมาย และกำหนดให้ทุกคนเข้าร่วมแข่งขัน

๒. กิจกรรมหนูน้อยนักอ่าน นอกจากจะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอ่านและบันทึกแล้ว ควรเพิ่มกิจกรรมต่อเนื่อง โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเลือกรื่องที่เด่นที่สุด มาอ่านให้กับเพื่อน ๆ ฟัง

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. การประชุมวิชาการ
แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ
สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด, ๒๕๕๔.

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนใน
ถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔
พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรม
ราชกุมารีสวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต, ๒๕๕๑.

เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาศรีสะเกษ, สำนักงาน. คณะรัฐมนตรีมีมติให้ปี ๒๕๕๒-๒๕๖๑ เป็นทศวรรษ
แห่งการอ่าน [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://www.sisaketedu1.go.th/news2_detail.php?id=4593
(วันที่ค้นข้อมูล : ๘ เมษายน ๒๕๕๓).

โครงการธนาคารคุณธรรมนำ(ภาษา)ไทย

ผู้ศึกษา

ร.ต.ต.สุวิทย์ ช่วยเทวฤทธิ์

สถานศึกษา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

บ้านต๋องอช่างกลปทุมวันอนุสรณ์ ๑๓

หมู่ที่ ๓ ตำบลศรีบรรพต

อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน
ที่ ๔๔

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา เรื่อง โครงการธนาคารคุณธรรมนำ (ภาษา) ไทย เป็นการแก้ปัญหาการเรียนรู้อาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต๋องอช่างกลปทุมวันอนุสรณ์ ๑๓ ตำบลศรีบรรพต อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกนักเรียนของโรงเรียน ให้มีเจตคติที่ดีต่อการทำความดี มีนิสัยรักการเรียน การเขียน การอ่าน ส่งเสริมความรักความสามัคคี การช่วยเหลือในกลุ่มนักเรียน ครู ผู้ปกครองของโรงเรียน และให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสิ่งของที่โรงเรียนมอบให้

กลุ่มเป้าหมายการดำเนินงาน คือ นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต๋องอช่างกลปทุมวันอนุสรณ์ ๑๓ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๒๑๓ คน ผู้ปกครองนักเรียนในพื้นที่บริการของโรงเรียน (หมู่ที่ ๓ และ ๔ ตำบลศรีบรรพต อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส) จำนวน ๙๐ คน และคณะครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต๋องอช่างกลปทุมวันอนุสรณ์ ๑๓ จำนวน ๘ คน หลักการปฏิบัติของโครงการเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่นักเรียนปฏิบัติในโรงเรียน การจัดการเรียนรู้ การทำกิจกรรมเสริม การปฏิบัติงานโครงการพระราชดำริ โดยการกระทำทุกอย่างถือว่าเป็นความดี เมื่อปฏิบัติดีแล้วนำความดีนั้นมาเขียนเป็นบัตรคำ แล้วใช้บัตรคำแทนภาษาไทยวันละคำ บัตรคำทุกบัตรจะมีเกณฑ์การให้คะแนนจากคณะครูเพื่อใช้เป็นคะแนนสะสมเพื่อแลกรางวัล เมื่อครบวงรอบ ๑ สัปดาห์ ๑ เดือน ๑ ภาคเรียน และสิ้นปีการศึกษา

ผลการดำเนินงานสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ทุกข้อ คือ นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการทำความดี มีความกระตือรือร้นในการทำงานและมีจิตสาธารณะมากขึ้น นักเรียนมีนิสัยรักการเรียนรู้ การเขียนและการอ่านที่ดีขึ้น เนื่องจากการปฏิบัติกิจกรรมทั้งที่บ้านและโรงเรียน นักเรียน ครู ผู้ปกครองของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต๋องอช่างกลปทุมวันอนุสรณ์ ๑๓ มีส่วนร่วมในการแนะนำ ช่วยเหลือในการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนดีขึ้น และนักเรียนเห็นคุณค่าสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ มากขึ้น เนื่องจากต้องการให้ค่าคะแนนของตนเองสูงขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนสิ่งของเครื่องใช้ อุปกรณ์การเรียน เสื้อผ้า และรางวัลต่าง ๆ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ยึดหลักปรัชญาที่มุ่งเน้นการสร้างภูมิปัญญา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สัมฤทธิ์ผลความมั่นคงในความมุ่งหวังสูงสุดของการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนก็คือ การให้เด็กนักเรียนเยาวชนมีความรู้และเป็นคนดีของสังคม แต่การจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชน ในถิ่นทุรกันดารนั้น ทำได้ยากพอ ๆ กับการสร้างคนดีของสังคมปัจจุบัน ในส่วนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต๋องอช่างกลปทุมวันอนุสรณ์ ๑๓ สภาพปัญหาการใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน ที่ใช้ภาษามลายูสื่อสารในชีวิตประจำวัน ภาษาไทยจึงเป็นภาษาที่สอง การเขียน การอ่าน การพูด การแปลความหมาย ความเข้าใจที่ผิดเพี้ยนและเรียนรู้ได้ช้า ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้และ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระวิชาภาษาไทยตกต่ำ จากเหตุผลดังกล่าว โรงเรียนโดย ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน จึงจัดทำโครงการขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ไปควบคู่กับการทำความดี เพื่อแก้ปัญหาไปพร้อม ๆ กัน โดยยึดหลักแนวคิดที่กล่าวว่าการสอนเด็กต้อง ตอก ย้ำ ซ้ำ ทวน จึงจะทำให้เกิดความรู้ ความจำ และปฏิบัติเป็นนิสัย

คุณลักษณะที่มุ่งหวังของโครงการคือ ต้องการให้เด็กนักเรียนเยาวชนทำความดี ขยันอ่าน ขยันเขียน ขยันเรียน ให้เป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งจะส่งผลดีกับโรงเรียน ชุมชน สังคม และสุดท้ายก็คือการพัฒนาโรงเรียนที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืนด้วยสังคมของการเรียนรู้ผ่านการทำความดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อฝึกนักเรียนให้มีเจตคติที่ดีต่อการทำความดี
2. เพื่อฝึกนักเรียนให้มินิรักการเรียน การเขียน การอ่าน
3. เพื่อส่งเสริมความรัก ความสามัคคี การช่วยเหลือในกลุ่มนักเรียน ครู ผู้ปกครอง
4. เพื่อให้ให้นักเรียน เยาวชน เห็นคุณค่าของสิ่งของที่โรงเรียนมอบให้

เป้าหมาย

1. นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บ้านต้องอช่างกลปทุมวันอนุสรณ์ ๑๓ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๒๑๓ คน
2. ผู้ปกครองนักเรียนในเขตพื้นที่บริการ โรงเรียน (หมู่ที่ ๓ และ ๔ ตำบลศรีบรรพต อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส) จำนวน ๙๐ คน
3. คณะครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บ้านต้องอช่างกลปทุมวันอนุสรณ์ ๑๓ จำนวน ๘ คน

วิธีการจัดกิจกรรม

โครงการเกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ควบคู่กับการทำความดีไปพร้อม ๆ กัน โดยยึดหลักแนวคิดที่กล่าวว่า การสอนเด็กต้อง ตอก ย้ำ ซ้ำ ทวน จึงจะทำให้เกิดความรู้ ความจำ และปฏิบัติจนเป็นนิสัย โครงการนี้ต้องการให้นักเรียนเยาวชนของโรงเรียนทำความดีซ้ำ ๆ และนำความดีนั้นมาเขียนอ่านซ้ำ ๆ เก็บบันทึกลงแฟ้มสะสมเป็นลำดับขั้น โดยมีคะแนนความดีแต่ละครั้ง และนำเสนอผ่านป้ายคล่องคอระหว่างที่อยู่โรงเรียน คำหรือประโยคที่ทำความดีก็จะเป็นบัตรคำภาษาไทยเคลื่อนที่ติดตามตัว ซึ่งนักเรียนได้มีโอกาสอ่าน ทบทวน และเพื่อนนักเรียนด้วยกันก็สนใจแลกเปลี่ยนอ่านป้ายคล่องคอของเพื่อน เพราะอยากรู้ว่าเพื่อนทำความดีอะไรในวันหนึ่ง ๆ และได้คะแนนสะสมเท่าไร สิ่งแรกที่กระตุ้นให้เกิดการทำความดีซ้ำ โดยใช้หลักการค่าคะแนนกับรางวัลตามลำดับขั้น ตรงจุดนี้โครงการจำลองคะแนนสะสมแบบธุรกิจขายตรง มีลำดับขั้นของรางวัลสิ่งเร้าให้เกิดความอยากที่จะทำความดีซ้ำและต่อเนื่อง ให้เกิดเป็นความเคยชิน จนเกิดความรู้สึกว่าการทำความดีและการขยันเขียน ขยันอ่าน ขยันเรียนนั้น ได้รับผลตอบแทนที่ดีเกิดผลที่เห็นเด่นชัด

ขั้นเตรียมการ

ใช้ระยะเวลา ๑ เดือน โดยมีครูเป็นผู้รับผิดชอบ ดังนี้

1. เขียนโครงการ
2. ประชุมผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ร่วมคิด วิเคราะห์สภาพปัญหาทางการเรียน ทำความเข้าใจการดำเนินงาน โครงการและขอความร่วมมือติดตามนักเรียนที่บ้าน
3. ประชุมครูเพื่อวางกรอบและกฎเกณฑ์การดำเนินการ สร้างกรอบคะแนน รางวัล และการติดตามควบคุม
4. ประชุมชี้แจงนักเรียนสร้างความเข้าใจ อธิบาย รายละเอียดโครงการ

ประชุมทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง

นักเรียนอธิบายโครงการให้เพื่อน ๆ ฟัง

ป้ายคล้องคอที่ใส่บัตรคำแต่ละวัน

ส่งบัตรคำให้ครูตรวจให้คะแนน

นักเรียนสรุปความก้าวหน้าในรอบเดือน

ประเมินผลโดยการซักถามผู้ปกครอง

แลกรางวัลตามกฎเกณฑ์โครงการ

ขั้นตอนการ ใช้ระยะเวลาตลอดปีการศึกษา โดยมีครู นักเรียนและผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบ ดังนี้

๑. คณะครูจัดทำวัสดุ อุปกรณ์ ป้ายคล้องคอ ดินสอ ปากกา สมุด แฟ้ม รางวัล

๒. ดำเนินกิจกรรมโครงการ

๒.๑ ครูแจกป้ายคล้องคอ กระจายสำหรับเขียนบัตรคำ นักเรียนทุกชั้นเรียนจะต้องมีบัตรคำหรือประโยคจากความดีที่ทำ หรือตามแต่ครูประจำชั้นตกลงกันในชั้นเรียน

๒.๒ บัตรเปล่าใบที่ ๒ ที่ต้องพกพา เพื่อทำความดี แล้วเขียนบรรยายรับคะแนนต่อวัน (ถ้าทำความดีหลายรายการให้ เพิ่มบัตรได้)

๒.๓ บัตรเปล่าใบที่ ๓ เป็นการบ้านให้เขียนบรรยาย การทำความดีที่บ้าน และให้ผู้ปกครองรับรองการทำความดี ช่วยเหลือพ่อแม่ที่บ้านต่อวัน ตามข้อตกลงที่ประชุมร่วม

๒.๔ ครูและผู้ปกครองติดตาม นิเทศ สังเกต ตามวงรอบ สัปดาห์ เดือน ภาคเรียน และสิ้นปีการศึกษา

ขั้นสรุปผล ในวงรอบสัปดาห์ เดือน สิ้นสุดภาคเรียน และสิ้นสุดปีการศึกษา โดยมีคณะครูเป็นผู้รับผิดชอบ ดังนี้

๑. รอบสัปดาห์ ทุกวันอังคาร ใช้คะแนนแลกอุปกรณ์ เครื่องเขียน จำลองแบบแสตมป์ของร้านเซเว่น

๒. รอบ ๑ เดือน ใช้คะแนนแลกชุดนักเรียนเสื้อผ้า รองเท้า และอันดับสูงสุด ๑ ๒ ๓ มีรางวัลใหญ่ คือ จักรยาน (แบบลำดับขั้นของธุรกิจขายตรง เช่น แอมเวย์)

๓. รอบภาคเรียน ลำดับสูงสุด ๑๐ อันดับ

๔. รอบปีการศึกษามีทุนการศึกษา (บันทึกผู้ทำความดี ยอดเยี่ยมแต่ละรอบพร้อมเกียรติบัตร และรอบปีการศึกษาจะมี เกียรติบัตรครอบครัวยังส่งเสริมการเรียนรู้ดีเด่นพร้อมรางวัล)

ขั้นสรุปโครงการรอบปีการศึกษา เมื่อสิ้นปีการศึกษา คณะครูเป็นผู้สรุปผล อภิปรายผล บันทึกผล จัดทำรูปเล่มรายงาน

ผลการดำเนินงาน

๑. นักเรียน มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และทำความดี โดยการสังเกตพฤติกรรมและผลการเปรียบเทียบสถิติการมาเรียนของนักเรียนของปีการศึกษา ๒๕๕๖ กับ ปี ๒๕๕๗ และที่ดำเนินโครงการ

๒. นักเรียน เขียน อ่าน คำ ประโยค ได้ดีขึ้นโดยทดสอบจากบัตรคำที่ตนเองเขียนสะสม มีความสนุกกับการเรียนโดยในภาคเรียนที่ ๑/๒๕๕๗ นักเรียนผลิตบัตรคำเฉลี่ย ๑๐๐ บัตร เกินร้อยละ ๘๐ ของนักเรียนทั้งหมด

๓. นักเรียน ผู้ปกครอง ครู มีความสัมพันธ์ ความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้นเพราะนักเรียนจะคอยติดตามครูเมื่อเขียนคำไม่ถูก และผู้ปกครองก็ต้องมาหาครูเพื่อยืนยันการทำ ความดีที่บ้านของบุตรกับครูเพราะการรับเร้าของบุตรที่ต้องการคะแนนกับรางวัล

๔. นักเรียน ผู้ปกครอง เห็นคุณค่าของสิ่งของที่โรงเรียนแจกจ่ายมากขึ้นเพราะการได้มาของสิ่งของเกิดจากการแลกเปลี่ยนจากค่าคะแนนความดีจากบัตรคำ ต่างจากการแจกจ่ายฟรี

ครูแจกป้ายคล้องคอใส่บัตรคำให้นักเรียน

ผู้นำศาสนาให้คำแนะนำแก่ครูและนักเรียน

นำคะแนนมาแลกของรางวัลตามเกณฑ์

การเผยแพร่กิจกรรมโครงการ

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

๑. ครูไม่เพียงพอ จึงต้องมีการจัดจ้างครูในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้ที่ใช้ภาษามลายู ทำให้การสอนภาษาไทยทำได้ไม่เต็มที่

๒. ครูมีภารกิจอื่นของทางราชการบางเวลา ทำให้การจัดการเรียนการสอนขาดช่วงในบางวัน

๓. โครงการนี้ต้องใช้วัสดุ อุปกรณ์ ประเภท ป้ายแขวน คล้องคอแบบพลาสติกและกระดาษ ปากกาสำหรับทำบัตรคำให้นักเรียน จำเป็นต้องใช้ทุนในการดำเนินการ

วิธีการแก้ไข

๑. ครูสามารถใช้บัตรคำบัตรเปล่า แทนการติดตามการเรียนรู้ที่บ้านนักเรียนได้เหมาะกับพื้นที่เสี่ยงภัย

๒. การทำซ้ำเป็นแนวทางที่ดีสำหรับกลุ่มนักเรียนที่มีปัญหาทางการรับรู้ และครูควรเริ่มต้นสอนเขียนจากคำง่าย ๆ ก่อน

๓. จากการติดตามโครงการพบว่า การทำความดีของนักเรียนทำให้เกิดความภูมิใจ แล้วนำมาเขียนด้วยความตั้งใจบวกกับความมุ่งมั่นของรางวัลที่กระตุ้นได้ดี จึงทำให้อยากทำความดีต่อเนื่อง เกิดผลทางการปฏิบัติตนที่ดี มีทักษะการทำงาน มีลำดับขั้นตอน และการเขียน การอ่านดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ปานรวี ยงยุทธวิชัย. การอ่าน เขียน คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมและพัฒนาการอ่านเขียนแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๘.

สุกัญญา ศรีสืบสาย. สอนเด็กให้รักการอ่าน. กรุงเทพฯ : นานามีบุคส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๓.

รอบรู้วิชาการ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นายปกรณ์ ศศิวัฒน์ไพสิฐ

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านส่ว

สถานศึกษา

โรงเรียนบ้านส่ว

หมู่ที่ ๗ บ้านส่ว ตำบลคงพญา

อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยพระเมตตาอันหาที่สุดมิได้ แห่งองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี “พระมิ่งขวัญการประถมศึกษา” ที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทย ได้ทรงงานพัฒนาเด็กและเยาวชนที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร โดยทรงมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยใช้การศึกษาเป็นหลักในการพัฒนา ดังนั้น การพัฒนาเด็กและเยาวชนตามแนวพระราชดำริ จึงเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนอย่างสมดุลกันทั้งด้านพุทธิศึกษา คือ ความรอบรู้วิชาการที่จำเป็น สำหรับการดำรงชีวิตและการศึกษาเรียนรู้ต่อไป ด้านจริยศึกษา คือการมีศีลธรรมจรรยาที่ดี มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม ด้านหัตถศึกษา คือความรู้และทักษะในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีต่องาน และเห็นคุณค่าของการทำงาน และด้านพลศึกษา คือการมีสุขภาพแข็งแรง การกินอาหารที่ถูกต้องและการออกกำลังกายให้เหมาะสม รวมทั้งความสะอาดและสุขาภิบาลด้วย เพื่อให้เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารได้รับโอกาสในการพัฒนา และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายสูงสุด อันจะช่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙ จำนวน ๖ วัตถุประสงค์ โดยโรงเรียนบ้านส่วได้น้อมนำตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี มาเป็น

แนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่อยู่ในเขตบริการ โดยเฉพาะการดำเนินงานด้านส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับชั้นอนุบาล ๒ ถึง มัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีเขตบริการ ๑๓ หมู่บ้าน ในพื้นที่ ๓ ตำบล โดยหมู่บ้านต่าง ๆ มีหย่อมบ้านกระจายตามพื้นที่รวม ๒๐ หย่อมบ้าน ประกอบไปด้วยชาวเขาเผ่าลัวะเผ่าม้ง และชาวไทยลัณนา ประกอบกับเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร การคมนาคมเป็นไปด้วยความยากลำบาก การจัดการศึกษาเพื่อให้เด็กได้รับโอกาสทางการศึกษา จึงเป็นความท้าทาย ความสำเร็จในการจัดการศึกษา

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักเรียนในเขตบริการได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ประชากรวัยเรียนในพื้นที่เขตบริการโรงเรียนบ้านสว่า จำนวน ๑๓ หมู่บ้าน ได้รับโอกาสทางการศึกษา

เชิงคุณภาพ

นักเรียนโรงเรียนบ้านสว่าได้เรียนรู้ตามมาตรฐานของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการจัดกิจกรรม

การดำเนินการเพื่อให้เด็กได้รับโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ ได้แก่ โอกาสได้เข้าเรียน โอกาสได้เรียนจนจบ และโอกาสได้เรียนต่อ มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

๑. โอกาสได้เข้าเรียน

การดำเนินการติดตามให้ประชากรวัยเรียนในพื้นที่เขตบริการได้มีโอกาสได้เข้าเรียนดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน เป็นองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- ๑.๑ สัมภาษณ์ประชากรวัยเรียนเพื่อให้ทราบถึงกลุ่มเป้าหมายประชากรวัยเรียน
- ๑.๒ จัดหอพักนักเรียน โดยมีกระบวนการ ตามแผนภาพที่ ๑

แผนภาพที่ ๑ แสดงกระบวนการจัดการหอพักนอน

กิจกรรมของนักเรียนพักนอน

๑.๓ จัดห้องเรียนเป็นศูนย์การเรียนรู้ในหอย่อมบ้าน โดยมีกระบวนการ ดังแผนภาพที่ ๒

แผนภาพที่ ๒ แสดงกระบวนการจัดการศึกษาศูนย์การเรียนรู้หอย่อมบ้าน

๒. โอกาสได้เรียนจบ

การดำเนินการเพื่อให้นักเรียนได้เรียนจนจบดำเนินการโดยใช้หลักการ ดังต่อไปนี้

๒.๑ จัดการเรียนรู้อย่างมีความหมายได้ดำเนินการโดย

๑) จัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับสภาพบริบท และเป็นไปตามปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน “การศึกษาคือชีวิต” โดยโรงเรียนบ้านสว่าได้ดำเนินการ จำนวน ๓ หลักสูตร ได้แก่

- หลักสูตรชาวไร่บ้านฉัน ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานอาชีพ (งานเกษตร) ในชั้น ป.๑ - ม.๓
- หลักสูตรงานช่าง ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานอาชีพ (งานช่าง) ในชั้น ม.๑ - ม.๓
- หลักสูตรกาแฟและชาเมี่ยงหล่อเลี้ยงชีวิต ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานอาชีพ (งานคหกรรม) ในชั้น ม.๑ - ม.๓ ศูนย์การเรียนรู้บ้านป่ากำและบ้านขุนน้ำจอน

๒) จัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง และส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยี ภูมิปัญญาและวัสดุจากท้องถิ่น ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้อินเทอร์เน็ต EDLTV โทรทัศน์ทางไกลผ่านดาวเทียม จากโรงเรียนวังไกลกังวลหัวหิน และรายการทรูปลูกปัญญา จัดการเรียนรู้งานอาชีพมุ่งเน้นงานเกษตรและสหกรณ์ ในรูปแบบของกลุ่มสนใจ เช่น กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มปลูกผัก กลุ่มประมง สหกรณ์ร้านค้า เป็นต้น จัดกิจกรรมการเรียนรู้จักสานวัสดุจากไม้ไผ่ ในการทำไม้กวาดดอกหญ้าและการแปรรูปอาหาร เช่น หน่อไม้ มะขามป้อม ไข่เค็ม ก๋วยเตี๋ยว ขนมกล้วย ฯลฯ จัดการเรียนรู้ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโดยพระบัญชาทศปญญา วัดส้วา จัดการอบรมวินัยจราจรและยาเสพติด โดยตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรบ่อเกลือ จัดการเรียนรู้ด้านการสาธารณสุข จากโรงพยาบาลบ่อเกลือ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลดงพญา ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณี เช่น นำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมลอยกระทง เข้าพรรษา และผ้าป่าของตำบลดงพญา

๓) ประสานความร่วมมือกับวิทยาลัยการอาชีพบัว ในการจัดการเรียนรู้กลุ่มอาชีพงานช่าง ให้แก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา โดยนักเรียนสามารถเทียบโอนหน่วยกิตในการศึกษาต่อสถาบันการศึกษา ในสังกัดสำนักงานการอาชีวศึกษา

๒.๒ การดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๑) ติดตามเด็กตกหล่น เด็กขาดเรียน ให้คำปรึกษาและการแนะแนว

๒) ดำเนินการตามแนวดำเนินงานนักเรียนทุนในพระราชานุเคราะห์

๓. โอกาสได้ศึกษาต่อ

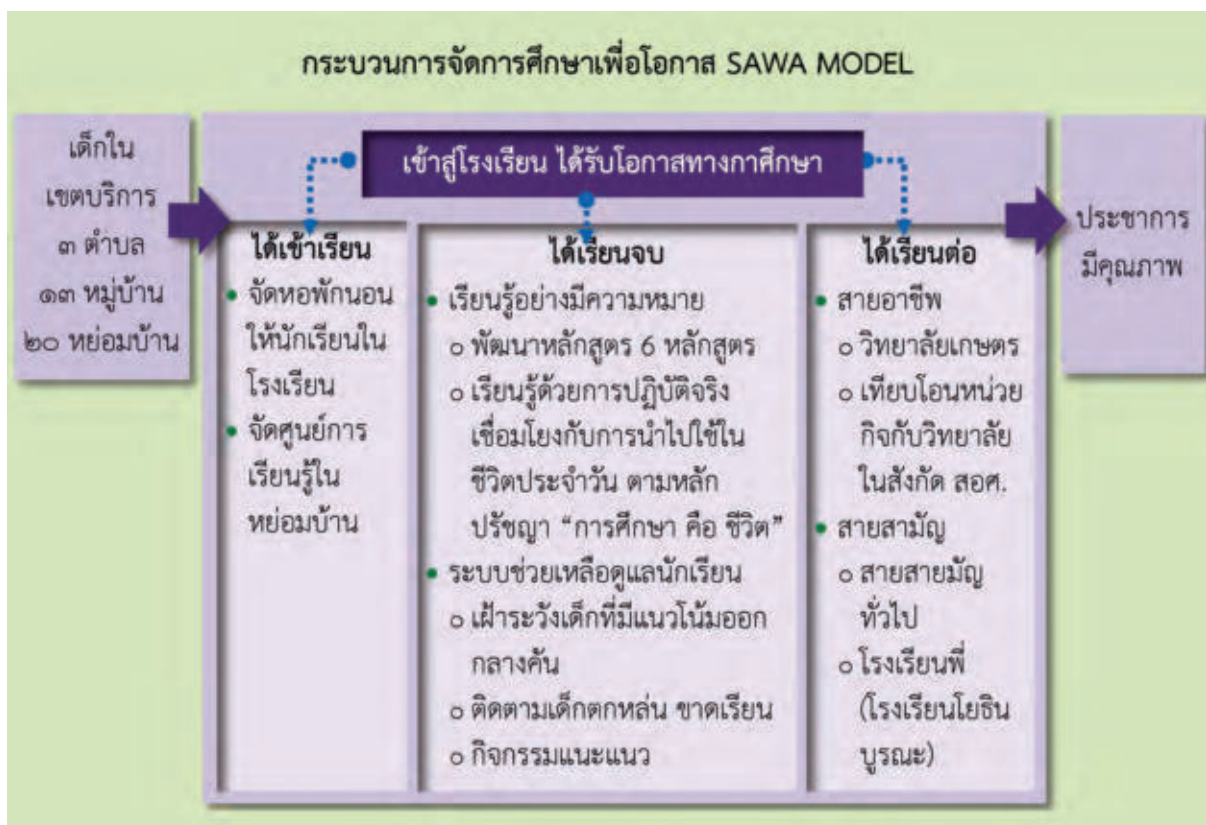
๓.๑ สายอาชีพ

- ๑) ประสานงานกับสถานศึกษา เพื่อรับนักเรียนไปศึกษาต่อในสายอาชีพ
- ๒) ประสานงาน เพื่อดำเนินการด้วยความต่อเนื่องเรื่องการเทียบโอนหน่วยกิตกับสถานศึกษา อาชีวศึกษา ที่มีส่วนร่วมในการร่วมปรับปรุงหลักสูตร และการสนับสนุนครูผู้สอน

๓.๒ สายสามัญ

- ๑) โรงเรียนมัธยมสายสามัญ เช่น โรงเรียนมัธยมป่อเกลือ โรงเรียนบัว
- ๒) ประสานงานเพื่อส่งต่อนักเรียนที่มีศักยภาพไปเรียนต่อยังโรงเรียนพี่

แผนภาพที่ ๓ แสดง กระบวนการจัดการศึกษาเพื่อให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาของโรงเรียนบ้านสว่าง

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. จำนวนนักเรียนที่ได้รับโอกาสทางการศึกษา ปรากฏดังตารางที่ ๑ และ ตารางที่ ๒

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนนักเรียนที่ได้รับโอกาสทางการศึกษา ณ ศูนย์การเรียนรู้หย่อมบ้านป่าก่า และหย่อมบ้านขุนน้ำจอน ระหว่างปีการศึกษา ๒๕๕๒-๒๕๕๗

ปีการศึกษา	ศูนย์การเรียนรู้ หย่อมบ้านป่าก่า (คน)	ศูนย์การเรียนรู้ หย่อมบ้าน ขุนน้ำจอน (คน)
๒๕๕๒	๓๗	๔๐
๒๕๕๓	๔๐	๕๐
๒๕๕๔	๔๔	๓๘
๒๕๕๕	๕๐	๕๐
๒๕๕๖	๔๗	๔๖
๒๕๕๗	๓๖	๓๖

ตารางที่ ๒ แสดงจำนวนนักเรียนที่ได้รับโอกาสทางการศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๕๒-๒๕๕๗

ปีการศึกษา	จำนวนนักเรียน (คน)
๒๕๕๒	๑๑๘
๒๕๕๓	๑๑๙
๒๕๕๔	๑๑๖
๒๕๕๕	๑๕๒
๒๕๕๖	๑๖๔
๒๕๕๗	๑๔๗

๒. จำนวนนักเรียนที่ได้รับโอกาสได้ศึกษาต่อ ณ โรงเรียนโยธินบูรณะ ดังรายชื่อต่อไปนี้

นางสาวณัฐนิชา ชันหลวง ปัจจุบัน ศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

นางสาวกาญจนา จิตกว้าง ปัจจุบัน ศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

นางสาววิริธา เขื่อนเมือง ปัจจุบัน ศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

ปัญหาอุปสรรค

๑. การประสานงานแต่ละหย่อมบ้าน ใช้เวลามาก เนื่องจากครูมีหน้าที่รับผิดชอบหลายด้าน
๒. บุคลากรครูมีไม่เพียงพอ ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลง

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. ส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน
๒. จัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง และส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยีและภูมิปัญญาและวัสดุจากท้องถิ่นส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี
๓. พัฒนาครู และจัดสรรจำนวนครูให้เพียงพอและเหมาะสม เพื่อเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

การจัดกิจกรรมชุมนุมคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน

ผู้ศึกษา

นายจิรวัดณ์ ปั่นทองมา
และคณะ

สถานศึกษา

โรงเรียนวัดดอนมดกลสันตสิขุวิทยา
ตำบลคู่งษ์ อำเภอสันตสิขุ
จังหวัดน่าน
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา เรื่อง การจัดกิจกรรมชุมนุมคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน เป็นกิจกรรมพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสามเณร ภายใต้โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการบำรุงดูแลรักษาและซ่อมเครื่องคอมพิวเตอร์เบื้องต้นในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงเครื่องคอมพิวเตอร์เบื้องต้นได้ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง และการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง และเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้กับผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ผลการดำเนินงานพบว่าการจัดกิจกรรมชุมนุมคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน เป็นการจัดกิจกรรมที่มีความชัดเจน มีจุดเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้นักเรียนสามเณร ร้อยละ ๙๕ มีความรู้ในการดูแลบำรุงรักษา และสามารถแก้ไขซ่อมเครื่องคอมพิวเตอร์เบื้องต้นได้ ร้อยละ ๙๘ มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงการส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง อันนำไปสู่สร้างความภาคภูมิใจให้กับนักเรียนในการมีส่วนร่วมในการดูแลเครื่องคอมพิวเตอร์ และสร้างความเข้มแข็งในการดูแลระบบคอมพิวเตอร์ของโรงเรียน รวมถึงการเรียนรู้การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ พร้อมทั้งต่อยอดพัฒนาความสามารถของนักเรียนในการทำโครงงานคอมพิวเตอร์ สิ่งประดิษฐ์ ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกันเป็นทีม อันเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนวัดดอนมดคลสันตสิขวิทยา พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๘ กลุ่มสาระวิชา ควบคู่กับวิชาทางธรรมอีก ๓ สาระวิชา คือ ภาษาบาลี ธรรมวินัย และภาษาถิ่นนา พร้อมทั้งกลุ่มสาระวิชาเพิ่มเติมตามท้องถิ่น รวมถึงรายวิชาคอมพิวเตอร์ ในส่วนของการจัดการเรียนการสอนวิชาคอมพิวเตอร์ในระยะแรก (ก่อนได้รับพระราชทานเครื่องคอมพิวเตอร์ในปี ๒๕๕๐) ประสบปัญหาหลัก ๒ ประการ คือ เครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนใหญ่เป็นเครื่องคอมพิวเตอร์มือสองที่ได้รับบริจาคมาจากหน่วยงานภายนอก ทำให้เครื่องเสียบ่อย ประกอบกับบุคลากรไม่มีความรู้เกี่ยวกับการซ่อมบำรุง จึงต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ประการที่สอง เครื่องคอมพิวเตอร์ มีจำนวน ๔ - ๕ เครื่อง ไม่พอเพียงต่อความต้องการในการจัดการเรียนการสอน ในระยะแรกได้แก้ไขเบื้องต้นตามสถานการณ์ เช่น ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ๑ เครื่องสำหรับการจัดการเรียนการสอนนักเรียนทั้งห้อง แล้วแบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติ ๑ เครื่อง ต่อนักเรียน ๑๐ รูป

ลำดับความเป็นมาของการจัดตั้งชุมชนคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีได้เสด็จทรงงานตามพระราชกรณียกิจเยี่ยมโรงเรียนวัดดอนมดคลสันตสิขวิทยา ได้ทรงทราบจากการทูลรายงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้านคอมพิวเตอร์ของโรงเรียน โดยนายจิรวัดณ์ ปันทองมา ครูผู้สอน ถึงผลการจัดการเรียนการสอนด้านคอมพิวเตอร์ ตลอดจนถึงปัญหา อุปสรรค ในการจัดการเรียนการสอนและความพร้อมด้านอุปกรณ์เครื่องคอมพิวเตอร์ พระองค์ท่านทรงเล็งเห็นความสำคัญในการเข้าถึงสื่อและการใช้เทคโนโลยีอย่างเท่าเทียมของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร จึงพระราชทานเครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน ๒๕ ชุด และเครื่องฉายโปรเจ็คเตอร์ จำนวน ๑ เครื่อง โดยการสนับสนุนจากโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ให้กับโรงเรียนเพื่อใช้สำหรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ภายหลังจากได้รับเครื่องคอมพิวเตอร์พระราชทานในปี ๒๕๕๐ ทางโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ในการใช้งานและปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยได้มีการประสานหน่วยงาน เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ในการความช่วยเหลือโรงเรียนด้านการอบรม การจัดค่ายให้ความรู้กับบุคลากรของโรงเรียน และวิทยาลัยเทคนิคน่าน ในการอบรมครูผู้รับผิดชอบในการซ่อมบำรุงเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์พระราชทานเปิดบริการให้นักเรียนได้เข้าเรียนตามชั่วโมงเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี คาบเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ และคาบกิจกรรมชุมนุม

คอมพิวเตอร์ โดยเฉลี่ยแล้วใช้ห้องประมาณ ๒๐ คาบ/สัปดาห์ และชั่วโมงเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ที่ทางครูผู้สอนมีความประสงค์ขอใช้ ตลอดจนถึงชั่วโมงพิเศษในช่วงพักกลางวันของแต่ละวันที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้บริการกับครูและนักเรียนเข้ามาสืบค้นและใช้งานโปรแกรมต่าง ๆ โดยหมุนเวียนกันเข้ามาใช้ทุกวัน ๆ ละประมาณ ๒๐ รูป/คน ตลอดจนเป็นศูนย์เครือข่ายเทคโนโลยีกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ จังหวัดน่าน ในการจัดอบรมด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Programming)

เนื่องจากโรงเรียนมีห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ห้องเดียว มีนักเรียนใช้อย่างต่อเนื่องทุกวัน ในระยะแรกจึงประสบปัญหาเรื่องเครื่องคอมพิวเตอร์ขัดข้องบ่อย และคณะครู/นักเรียนไม่สามารถแก้ไขเองได้ ทำให้ต้องเรียกช่าง ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เวลาานาน เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องระยะทาง ส่งผลโรงเรียนต้องเสียงบประมาณในการซ่อม ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ โรงเรียนจึงได้จัดกิจกรรมชุมนุมคอมพิวเตอร์ขึ้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้จะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายกรณีที่ต้องเรียกใช้บริการซ่อมบำรุงจากร้านค้าแล้ว กิจกรรมชุมนุมคอมพิวเตอร์มีจุดเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในการดูแลบำรุงรักษาเครื่องคอมพิวเตอร์ รวมถึงส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง อันนำไปสู่สร้างความภาคภูมิใจให้กับนักเรียนในการมีส่วนร่วมในการดูแลเครื่องคอมพิวเตอร์ และสร้างความเข้มแข็งในการดูแลระบบคอมพิวเตอร์ของโรงเรียน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการบำรุงดูแลรักษาและซ่อมเครื่องคอมพิวเตอร์เบื้องต้นในโรงเรียน

๒. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงเครื่องคอมพิวเตอร์เบื้องต้นได้

๓. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง และการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง

๔. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้กับผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

๑. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ จำนวน ๑๕ รูป (ตัวแทนห้องเรียนละ ๒-๓ รูป)

๒. ครูประจำชุมนุมคอมพิวเตอร์ จำนวน ๒ คน

เชิงคุณภาพ

๑. สร้างความเข้มแข็งในการบำรุงดูแลรักษาและซ่อมเครื่องคอมพิวเตอร์เบื้องต้นในโรงเรียนได้

๒. นักเรียนมีความรู้และประสบการณ์ในการดูแลรักษา ซ่อมบำรุงและลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้

๓. ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง ทำให้เด็กนักเรียนมีภาวะความเป็นผู้นำ

๔. นักเรียนได้เรียนรู้การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์และการทำโครงงานคอมพิวเตอร์/สิ่งประดิษฐ์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ อันเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑

วิธีการจัดกิจกรรม

จากภาพแสดงวิธีดำเนินกิจกรรมชุมนุมคอมพิวเตอร์ด้านล่าง สรุปได้ดังนี้

๑. จัดโครงสร้างการบริหารจัดการชุมนุมคอมพิวเตอร์ที่ชัดเจน มีความเห็นชอบจากผู้บริหารสถานศึกษา

๒. รับสมัครตัวแทนนักเรียนห้องเรียนละ ๒-๓ รูป ที่มีความสนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมนุม

๓. มีการพบกลุ่มของชุมนุมคอมพิวเตอร์สัปดาห์ละ ๑ ครั้งๆ ละ ๒ ชั่วโมง คือคาบกิจกรรมชุมนุม

๔. มีการอบรมให้ความรู้ทั้งด้านการซ่อมบำรุงคอมพิวเตอร์และด้านซอฟต์แวร์ พร้อมลงมือปฏิบัติโดยครูประจำชุมนุมและนักเรียนรุ่นพี่ประจำชุมนุมรวม ๓ ครั้ง /เดือน

๕. นักเรียนออกบริการซ่อมบำรุงดูแลคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนและตรวจเช็คดูแลระบบเครือข่ายภายในโรงเรียนเดือนละ ๑ ครั้ง เป็นประจำทุกเดือน

๖. นักเรียนสมาชิกชุมนุมมีหน้าที่คอยช่วยเหลือครูผู้สอนในการใช้สื่อเทคโนโลยีในชั้นเรียน เช่น การใช้ระบบสื่อ eDLTV เป็นต้น เนื่องด้วยนักเรียนสมาชิกชุมนุม จะเป็นสมาชิกในห้องเรียนทุกชั้นเรียน

๗. นักเรียนเป็นผู้ช่วยครูผู้สอนรายวิชาคอมพิวเตอร์และช่วยเหลือเพื่อนขณะเรียน

๘. มีการจัดการเรียนรู้การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์และการทำโครงงานด้าน IT เพื่อสร้างและพัฒนานักเรียนให้มีทักษะการคิดแก้ปัญหาความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีผ่านกระบวนการทำโครงงาน

๙. มีการจัดกิจกรรมหุ่นยนต์ BEAM (วิ่งตามเส้น)

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. โรงเรียนมีคอมพิวเตอร์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน จำนวน ๒๕ ชุด

๒. กิจกรรมชุมนุมคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนเป็นการจัดกิจกรรมที่มีความชัดเจน มีจุดเน้นที่มุ่งให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้นักเรียนสามเณร ร้อยละ ๙๕ มีความรู้ในการดูแลบำรุงรักษาและสามารถแก้ไขซ่อมเครื่องคอมพิวเตอร์เบื้องต้นได้ ร้อยละ ๙๘ มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

๓. เป็นการส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง อันนำไปสู่สร้างความภาคภูมิใจให้กับนักเรียนในการมีส่วนร่วมในการดูแลเครื่องคอมพิวเตอร์ และสร้างความเข้มแข็งในการดูแลระบบคอมพิวเตอร์ของโรงเรียน

๔. นักเรียนได้เรียนรู้การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ พร้อมทั้งต่อยอดพัฒนาความสามารถของนักเรียนในการทำโครงงานคอมพิวเตอร์/สิ่งประดิษฐ์ ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาการทำงานร่วมกันเป็นทีม อันเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ โดยได้รับทุนการทำโครงงานของนักเรียนดังนี้

๔.๑ ได้รับทุนการทำโครงงานของนักเรียนในชั้นบทปีที่ ๑ ประจำปี ๒๕๕๖ ในโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สนับสนุนทุนโดยสถาบันกวดวิชาวิบายเดอะเบรณ จำนวน ๒ โครงงาน ได้แก่ โครงการงานการเชิญธงชาติด้วย GOGO Board และโครงการแบบจำลองระบบการบริหารจัดการไฟฟ้าในห้องเรียน

๔.๒ ได้รับทุนต่อเนื่องในการทำโครงงานของนักเรียนในชั้นบท ปีที่ ๒ ประจำปี ๒๕๕๗ จำนวน ๒ โครงงาน ได้แก่ โครงการระบบช่วยรักษาความสะอาดในห้องน้ำ และโครงการการเปิด-ปิดผ้าม่านอัตโนมัติ

นำเสนอโครงการเพื่อขอรับทุนการจัดทำโครงงานด้าน IT ณ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๕. นักเรียนมีผลงานที่น่าภาคภูมิใจ จาก การที่นักเรียนชุมนุมคอมพิวเตอร์ได้เป็นตัวแทน โรงเรียนเข้าร่วมแข่งขันทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และ ได้รับรางวัลต่าง ๆ ดังนี้

๕.๑ การแข่งขันทักษะด้านคอมพิวเตอร์ ในงานสามเณรสัมพันธ์จังหวัดน่าน ประจำปี การศึกษา ๒๕๕๖ วันที่ ๒๑ - ๒๒ มกราคม ๒๕๕๗ ณ โรงเรียนวัดน้ำใคร้นันทชัยศึกษา ได้รับรางวัล คือ

๑) เหรียญรางวัลระดับทอง ใน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ๖ รางวัล ได้แก่ การสร้าง สื่อสิ่งพิมพ์ด้วย MS-WORD การคำนวณด้วย EXCEL การนำเสนอด้วย POWER POINT การสร้าง E-BOOK การตัดต่อวิดีโอ และการสร้างภาพกราฟิกด้วย PHOTOSHOP

๒) เหรียญรางวัลระดับทอง ใน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ๔ รางวัล ได้แก่ การสร้าง E-BOOK การตัดต่อวิดีโอ การสร้างภาพกราฟิกด้วย PHOTOSHOP และการสร้างเว็บไซต์

๕.๒ การแข่งขันหุ่นยนต์บีเอ็ม (BEAM) ระดับประเทศ วันที่ ๑๗ - ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๗ ณ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จังหวัดนนทบุรี ได้รับรางวัลเหรียญทอง ในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น ๒ รางวัล และรางวัลเหรียญทอง ในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย ๔ รางวัล

นอกจากนี้ ทำให้นักเรียนที่เข้าร่วมเรียนรู้ เกิดประโยชน์ต่อตนเองและโรงเรียน ดังนี้

๑. นักเรียนมีความรู้และประสบการณ์ด้าน อาชีพติดตัวในการซ่อมบำรุงและลงโปรแกรม คอมพิวเตอร์

๒. นักเรียนมีภาวะผู้นำและมีน้ำใจในการ ถ่ายทอดความรู้จากพี่สู่น้อง

๓. นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลเครื่อง คอมพิวเตอร์ในโรงเรียน

๔. นักเรียนได้มีบทบาทช่วยเหลือเพื่อนและ ครูในการเรียนการสอน

๕. นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกันเป็นทีมจากการทำ โครงการ

๖. นักเรียนได้เข้าร่วมเวทีวิชาการระดับประเทศ และมีโอกาสเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา

๗. ช่วยโรงเรียนประหยัดงบประมาณใน การซ่อมบำรุงเครื่องคอมพิวเตอร์

๘. ทำให้เครื่องคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนมี ความพร้อมใช้งานอยู่เสมอ

การเรียนรู้การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และเหรียญรางวัลการแข่งขันหุ่นยนต์บีเอ็ม ณ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จังหวัดนนทบุรี

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

โรงเรียนควรจัดกิจกรรมชุมนุมคอมพิวเตอร์ขึ้น เพื่อพัฒนาให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

๑. ใช้โครงสร้างระบบการบริหารชุมนุม
ชัดเจน

๒. ใช้ระบบการคัดเลือกนักเรียนที่มีความ
สนใจเข้าร่วมกิจกรรม

๓. ระบบการเรียนการสอนเน้นกระบวนการ
การถ่ายทอดแบบพี่สู่น้อง เน้นให้นักเรียนลงมือ
ปฏิบัติจริง เรียนรู้ไปกับเหตุการณ์ ปัญหา อุปสรรค
และสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายใน
ชุมนุม

๔. เน้นให้นักเรียนมีการสร้างชิ้นงานหรือ
โครงงานด้านเทคโนโลยี และนำมาใช้ในชีวิตจริงหรือ
มีส่วนช่วยในการพัฒนาโรงเรียน

๕. การสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียน โดยเฉพาะ
การเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาและหาแหล่งทุน
การศึกษาสำหรับนักเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ชุมนุมคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน

แนวปฏิบัติที่ดี
ด้านการส่งเสริมอาชีพ

กองทุนแพะ : เสริมอาชีพ สร้างรายได้

ผู้ศึกษา

นางสาวบัวคำ เขวาเงา

นายพนม ศรีเรือน

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา

“แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่แพน้อย

หมู่ที่ ๑๑ ตำบลแม่สวด

อำเภอสบเมย

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ศูนย์ศึกษานอกระบบและ

การศึกษาตามอัธยาศัย

อำเภอสบเมย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษา

นอกระบบและการศึกษา

ตามอัธยาศัยจังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ เรื่อง กองทุนแพะ : เสริมอาชีพ สร้างรายได้ เป็นการจัดกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของชุมชนบ้านแม่แพน้อย หมู่ที่ ๑๑ ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประชากร จำนวน ๑๐๐ คน ๑๘ หลังคาเรือน มีฐานะยากจน อาชีพหลักคือ ทำไร่หมุนเวียน ปลูกข้าว ปลูกผัก และเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภค ไม่ได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านอาชีพจากหน่วยงานภายนอก จึงได้จัดตั้งกองทุนแพะ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) สร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว ๒) ให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องการเลี้ยงแพะอย่างถูกวิธี ๓) เป็นแหล่งการเรียนรู้ด้านการส่งเสริมอาชีพในชุมชน ๔) ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน โดยเริ่มจากนักเรียนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่แพน้อย จำนวน ๑๔ คน ที่ได้รับการสนับสนุนเงินทุนการศึกษาเด็กสถานะยากลำบากในเขตภูเขา จากสำนักงานส่งเสริมศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๖ คนละ ๑ ทุน ๆ ละ ๕,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงิน ๗๐,๐๐๐ บาท จากนั้นครูผู้เรียน และผู้ปกครองของผู้เรียนที่ได้รับทุนการศึกษา ประชุมร่วมกันและได้ข้อสรุปว่าจะนำเงินทุนการศึกษา ส่วนหนึ่งไปจัดตั้งกองทุนแพะ โดยระดมทุนจากผู้เรียนคนละ ๑ ทุน ทุนละ ๘๐๐ บาท จำนวน ๑๔ ทุน และจากศูนย์การเรียนรู้ฯ บ้านแม่แพน้อย จำนวน ๑ ทุน รวมเป็นเงิน ๑๒,๐๐๐ บาท จากนั้นนำเงินไปจัดซื้อพ่อพันธุ์แพะจำนวน ๒ ตัวและแม่พันธุ์ จำนวน ๕ ตัว มอบให้ชาวบ้านที่สมัครใจเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบเลี้ยงแพะ จำนวน ๓ ครอบครัว

ผลการดำเนินงานพบว่า กองทุนแพะบ้านแม่แพน้อย ซึ่งเดิมมีแพะ ๗ ตัว (พ่อพันธุ์ ๒ ตัว แม่พันธุ์ ๕ ตัว) ปัจจุบัน (ปี ๒๕๕๗) มีจำนวนแพะเพิ่มขึ้นเป็น ๑๔ ตัว แนวทางในการพัฒนาต่อเนื่องคือจะขยายกองทุนแพะไปสู่ทุกครอบครัว โดยขอรับการสนับสนุนพันธุ์แพะเพิ่มเติมจากปศุสัตว์อำเภอสบเมย รวมถึงจัดตั้งสหกรณ์เพื่อชุมชนในศูนย์การเรียนรู้ฯ เพื่อสร้างอุดมการณ์สหกรณ์ให้กับผู้เรียน และบูรณาการกองทุนเลี้ยงแพะร่วมกับการดำเนินงานสหกรณ์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนบ้านแม่แพน้อย ตั้งอยู่ในถิ่นทุรกันดาร การคมนาคมยากลำบาก คนในชุมชนส่วนใหญ่ ไม่ได้รับการส่งเสริมด้านอาชีพ จึงส่งผลให้คนในชุมชนไม่มีอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ การเลี้ยงแพะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ชุมชนสามารถพัฒนาเป็นอาชีพและสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน ซึ่งเดิมประชากรส่วนใหญ่มีกการเลี้ยงสัตว์ผสมผสานกับอาชีพเกษตรกรรม การเลี้ยงแพะจึงมีความเหมาะสมเนื่องจากไม่ต้องลงทุนมาก นอกจากนี้บ้านแม่แพน้อยยังมีสภาพพื้นที่ที่เอื้อต่อการเลี้ยงแพะ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่แพน้อย มีผู้เรียนที่ได้รับเงินทุนการศึกษาเพื่อเด็กภาวะยากลำบากในเขตภูเขา จำนวน ๑๔ ทุน ครูและชุมชนจึงร่วมหารือเกี่ยวกับการบริหารจัดการทุนการศึกษาให้เกิดความยั่งยืนโดยได้ประชุมคณะกรรมการกองทุน ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง สรุปว่าควรมีการจัดตั้งกองทุนเลี้ยงแพะโดยมอบหมายให้ตัวแทนผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมกองทุน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว
๒. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องของการเลี้ยงแพะอย่างถูกวิธี
๓. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่แพน้อย จำนวน ๑๔ คน แยกเป็น

- ผู้เรียนเด็ก จำนวน ๑๐ คน
เป็นชาย ๗ คน หญิง ๓ คน
- ผู้เรียนผู้ใหญ่ จำนวน ๔ คน
เป็น ชาย ๓ คน หญิง ๑ คน

เชิงคุณภาพ

ผู้เรียนและครอบครัวมีรายได้เสริมจากกองทุนเลี้ยงแพะ และเกิดการบริหารจัดการทุนการศึกษาให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. จัดตั้งกองทุนเลี้ยงแพะประกอบด้วย ผู้เรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่แพน้อย จำนวน ๑๔ คน เป็นเด็ก ๑๐ คน เยาวชน ๔ คน ซึ่งได้รับทุนการศึกษาเพื่อเด็กภาวะยากลำบากในเขตภูเขา คนละ ๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๔ คน รวมเงิน ๗๐,๐๐๐ บาท

ประชุมหารือกันเรื่องการจัดตั้งกองทุนแพะ

๒. ครู ผู้เรียน และผู้ปกครองของผู้เรียนที่ได้รับทุนการศึกษาฯ ประชุมร่วมกันและได้ข้อสรุปว่าจะนำเงินทุนการศึกษาฯ ส่วนหนึ่งไปจัดตั้งกองทุนแพะ โดยระดมทุนจากผู้เรียนคนละ ๑ ทุน ทุนละ ๘๐๐ บาท จำนวน ๑๔ ทุน และจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่แพน้อย จำนวน ๑ ทุน รวมเป็นเงิน ๑๒,๐๐๐ บาท จากนั้นนำเงินไปจัดซื้อพ่อพันธุ์แพะ จำนวน ๒ ตัวและแม่พันธุ์ จำนวน ๕ ตัว

๓. ครู และผู้เรียนร่วมกันศึกษาขั้นตอนและวิธีการเลี้ยงแพะจากภูมิปัญญาในชุมชน และได้ความรู้เพิ่มเติมจากปศุสัตว์อำเภอสบเมย

๔. ผู้เรียนเรียนรู้การเลี้ยงแพะร่วมกับผู้ปกครอง ซึ่งส่วนใหญ่มีประสบการณ์การเลี้ยงแพะเป็นเวลายาวนาน

๕. กำหนดข้อตกลงในการจัดการกองทุนเลี้ยงแพะ คือ มอบหมายให้ครอบครัวของสมาชิกกองทุนเลี้ยงแพะ จำนวน ๓ ครอบครัว รับผิดชอบดูแลเมื่อแพะออกลูกตัวแรก ลูกแพะนั้นจะเป็นของครอบครัว ผู้เลี้ยงลูกแพะตัวต่อไปเป็นของกองทุน จากนั้นจะมอบแพะพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ให้สมาชิกคนอื่นนำไปเลี้ยงต่อไป ปัจจุบันจากที่มีแพะอยู่เดิม จำนวน ๗ ตัว ขณะนี้มีลูกเพิ่มขึ้นอีกจำนวน ๗ ตัว รวมเป็น ๑๔ ตัว

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. ผลลัพธ์ทางการศึกษา
 - ๑.๑ ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการเลี้ยงแพะจากประสบการณ์จริง โดยการช่วยเหลือของครอบครัวและชุมชน
 - ๑.๒ ครอบครัวมีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดในการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงแพะของผู้เรียน
 - ๑.๓ ผู้เรียนและครอบครัวที่ได้รับทุนการศึกษาเด็กสถานะยากลำบากในเขตพื้นที่สูงฯ

ได้เรียนรู้ที่จะบริหารจัดการทุนการศึกษาที่ได้รับให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

๒. ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ

๒.๑ ปัจจุบันกองทุนเลี้ยงแพะของชุมชนบ้านแม่แพน้อย มีแพะทั้งหมด จำนวน ๑๔ ตัว และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนขึ้น

๒.๒ ชุมชนมีแนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์เพื่อชุมชนในศูนย์การเรียนรู้ฯ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมด้านอาชีพและเรียนรู้อุดมการณ์สหกรณ์

แพะที่สมาชิกกลุ่มนำไปเลี้ยง

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

แพะที่คลอดลูกในป่าดูแลติดตามยาก ทำให้ลูกแพะที่เกิดใหม่อาจตายได้

วิธีการแก้ไข

เมื่อแพะท้องแก่ใกล้คลอด ควรนำแม่แพะขังไว้ในคอก เพื่อให้ผู้เลี้ยงได้ดูแลอย่างใกล้ชิด

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. ขยายกองทุนแพะไปสู่ทุกครอบครัว ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่แพน้อย ได้ประสานขอรับการสนับสนุนพันธุ์แพะเพิ่มเติมจากปศุสัตว์อำเภอสบเมย เมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

๒. จัดตั้งสหกรณ์เพื่อชุมชนในศูนย์การเรียนรู้เพื่อปลูกฝังอุดมการณ์สหกรณ์ให้กับผู้เรียน และบูรณาการกองทุนเลี้ยงแพะร่วมกับการดำเนินงานสหกรณ์

เอกสารอ้างอิง

พัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ, สถาบัน. การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปีงบประมาณ ๒๕๕๗. อุบลราชธานี : บริษัท ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๗.

ทอผ้า สานไม้ สร้างรายได้ให้ชุมชน

ผู้ศึกษา

นายนิธิศ หน่อพรหม

นางสุนีย์ ศรีวิชัย

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา

“แม่ฟ้าหลวง” บ้านกองสูง

ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ศูนย์การศึกษานอกระบบและ

การศึกษาตามอัธยาศัย

อำเภอแม่สะเรียง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษา

นอกระบบและการศึกษา

ตามอัธยาศัยจังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ เรื่อง ทอผ้า สานไม้ สร้างรายได้ให้ชุมชน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนทางด้านการอาชีพ ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ ซึ่งการดำเนินโครงการ ทอผ้า สานไม้ สร้างรายได้ให้ชุมชน มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เสริมและส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ต่างๆ มาจำหน่ายผ่านสหกรณ์ ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบของเครื่องจักสานและผ้าทอกะเหรี่ยง ๓) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเด็กมีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะการจักสานและการทอผ้ากะเหรี่ยง ๔) เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการดำเนินงานสหกรณ์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน คือ ครูและชุมชนร่วมกันสำรวจวิเคราะห์สภาพปัญหาและสอบถามความต้องการของชุมชน เพื่อนำมาออกแบบการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และบริบทของชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรมหลักคือ การส่งเสริมอาชีพจักสานและทอผ้ากะเหรี่ยง การพัฒนารูปแบบและลวดลายเครื่องจักสานและผ้าทอกะเหรี่ยง รวมถึงการดำเนินงานสหกรณ์เพื่อชุมชนในศูนย์การเรียนรู้ฯ

ผลของการดำเนินงานพบว่าผู้เรียนเด็กจำนวน ๒๕ คน มีความรู้และมีทักษะด้านการจักสานและการทอผ้ากะเหรี่ยง ที่สามารถนำมาใช้เป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพในอนาคต นอกจากนี้ยังมีความรู้เรื่องการดำเนินงานสหกรณ์เพื่อชุมชนในศูนย์การเรียนรู้ ส่วนผู้เรียนผู้ใหญ่ จำนวน ๑๗ คน สามารถพัฒนารูปแบบและลวดลายเครื่องจักสานและผ้าทอกะเหรี่ยง โดยประยุกต์รูปแบบและลวดลายใหม่เข้ากับรูปแบบดั้งเดิมของเครื่องจักสานและผ้าทอกะเหรี่ยง ซึ่งผลผลิตที่ได้ทั้งหมดนำมาจำหน่ายผ่านสหกรณ์เพื่อชุมชนในศูนย์การเรียนรู้ ทำให้ผู้ร่วมโครงการทุกคนมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น ๒,๐๐๐ บาท ต่อปี โดยแนวทางการพัฒนาต่อเนืองนั้น จะพัฒนารูปแบบงานจักสานและผ้าทอกะเหรี่ยง ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ซื้อ รวมถึงการเพิ่มมูลค่าด้วยการประยุกต์งานจักสานกับผ้าทอกะเหรี่ยงให้อยู่ในผลิตภัณฑ์ชิ้นเดียวกัน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน มาตั้งแต่ ปี ๒๕๒๓ ในพื้นที่จังหวัดต่างๆ ทรงใช้โรงเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้ได้รับโอกาสและเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๓๔ โปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินงานโครงการส่งเสริมอาชีพของชุมชนและสหกรณ์เพื่อชุมชนในศูนย์การเรียนรู้ มีลักษณะเป็นสหกรณ์นักเรียน ซึ่งจะให้บริการแก่สมาชิกสหกรณ์และชาวบ้านได้ อันจะส่งผลต่อชุมชนในอนาคต ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านกงสม จึงได้สอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนทำให้พบว่าชาวบ้านบ้านกงสมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำไร่ และปลูกพืชเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ ข้าว พริก และ กระเทียม ด้านการปศุสัตว์ ชาวบ้านมีการเลี้ยงไก่ สุกร แพะ และกระบือ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงเพื่อประกอบพิธีกรรมหรือเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น รายได้หลักจึงมาจากการทำการเกษตร ซึ่งไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านกงสมจึงได้ดำเนินการจัดทำโครงการทอผ้าสานไม้ สร้างรายได้ให้ชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมและเรียนรู้ด้านอาชีพผ่านกระบวนการสหกรณ์เพื่อชุมชนในศูนย์การเรียนรู้

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีรายได้เสริมและมีทักษะในการดำเนินงานสหกรณ์
- เพื่อพัฒนารูปแบบของเครื่องจักสานและผ้าทอกะเหรี่ยง

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ผู้เรียนเด็ก จำนวน ๒๕ คน ผู้เรียนผู้ใหญ่ จำนวน ๑๗ คน

เชิงคุณภาพ

ผู้เรียนเด็ก มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะการจักสานและการทอผ้ากะเหรี่ยง รวมถึงการดำเนินงานสหกรณ์ชุมชนในศูนย์การเรียนรู้

ผู้เรียนผู้ใหญ่ สามารถพัฒนารูปแบบของเครื่องจักสานและผ้าทอกะเหรี่ยงเพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ และมีความรู้เรื่องการดำเนินงานสหกรณ์เพื่อชุมชนในศูนย์การเรียนรู้

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ครู ผู้เรียนและชุมชนร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ทำให้ทราบว่าชุมชนมีภูมิปัญญาที่มีความชำนาญด้านการจักสานและการทอผ้ากะเหรี่ยง อีกทั้งในพื้นที่ยังมีวัสดุจากธรรมชาติที่สามารถนำมาทำผลิตภัณฑ์ได้ เช่น ไม้ไผ่ สำหรับทำเครื่องจักสาน เปลือกไม้แดงสำหรับย้อมสีฝ้าย

๒. ครู ผู้เรียนและชุมชนประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนการดำเนินงาน ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ ผลที่ผู้ร่วมโครงการจะได้รับ ทำให้มีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการเป็นผู้เรียนเด็ก จำนวน ๒๕ คน ผู้เรียน ผู้ใหญ่ จำนวน ๑๗ คน

๓. ครูศึกษาเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพในชุมชน และการดำเนินงานสหกรณ์เพื่อชุมชนในศูนย์การเรียนรู้ จัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์ และวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน

๔. ครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดทิศทางการดำเนินงานและทำข้อตกลง ดังนี้ สหกรณ์ฯ จะรับซื้อสินค้าจากชุมชนในราคาที่เหมาะสม (สินค้าที่ผลิตโดยใช้ทุนของสมาชิกทั้งหมดจะรับซื้อในราคาที่แพงกว่าผลงานที่ผลิตจากวัสดุที่สหกรณ์ฯ สนับสนุน) จากนั้นสหกรณ์ฯ จะนำไปขายต่อโดยเพิ่มราคาสินค้าขึ้น ๒๐% ส่วนผลกำไรได้จัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพ เช่น ซื้อฝ้ายสำหรับทอผ้าและนำผลผลิตกลับมาขายผ่านระบบสหกรณ์เพื่อชุมชนในศูนย์การเรียนรู้

๕. จัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพโดยให้ความรู้ผู้เรียนผู้ใหญ่ เรื่องการพัฒนาแบบเครื่องจักสานและผ้าทอกะเหรี่ยง โดยการใช้อัลบั้มรูป และอธิบาย จากนั้นผลิตเครื่องจักสานและทอผ้ากะเหรี่ยง โดยเน้นให้มีการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ใช้สีและรูปแบบที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ซื้อ (ซึ่งขณะนี้ยังกำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการ) ส่วนผู้เรียนเด็กครูส่งเสริมให้แปรรูปอาหารที่ทำจากวัตถุดิบในพื้นที่ เช่น ก๋วยเตี๋ยว หน่อไม้ถั่ว ฯลฯ และนำมาวางจำหน่ายในสหกรณ์เพื่อชุมชนในศูนย์การเรียนรู้

ประชุมวางแผนการดำเนินงาน

ภูมิปัญญาสอนการทำเครื่องจักสานให้ผู้เรียน

๖. ให้ผู้เรียนเด็กฝึกจักสานและทอผ้ากะเหรี่ยงโดยให้
ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาเป็นผู้สอน และบันทึกชื่อรูปแบบ ลวดลายของ
เครื่องจักสานและผ้าทอกะเหรี่ยงเพื่อเป็นคลังความรู้

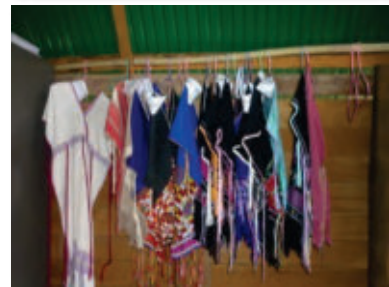
๗. ปลุกฝังอุดมการณ์สหกรณ์ หลักการสหกรณ์ วิธีการ
สหกรณ์ และระบบบัญชีแบบง่ายให้กับผู้เรียนเด็กและผู้เรียนผู้ใหญ่

๘. ให้คณะกรรมการสหกรณ์ฯ จัดทำบัญชีรายการสินค้า
ตรวจนับและบันทึกสินค้าคงเหลือ ทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของ
สหกรณ์ฯ โดยมีครูประจำศูนย์การเรียนรู้ฯ เป็นผู้ให้คำปรึกษา
แนะนำ

๙. สรุปผลการดำเนินงานรายเดือน และรายปี รวมถึง
ประเมินผลการซื้อ-ขาย

๑๐. ปลุกฝังจิตสำนึกให้ สมาชิกรู้จักประหยัด อดออม พึ่งพา
ตนเอง รักและเห็นคุณค่ารวมถึงประโยชน์ของธรรมชาติ

๑๑. ศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้ติดตามการดำเนินงานโดยประชุม
คณะกรรมการสหกรณ์ฯ และสมาชิกโครงการทุกเดือน มีการตรวจ
บัญชีสหกรณ์ เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานปัญหา อุปสรรคและ
ร่วมกันหาแนวทางแก้ไข

สินค้าที่วางขายในสหกรณ์

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

ด้านผู้เรียนเด็ก

๑. ผู้เรียนเด็ก มีความรู้ ความเข้าใจและมี
ทักษะด้านการจักสานและการทอผ้ากะเหรี่ยง
รวมถึงได้บันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลเครื่องจักสาน
และผ้าทอกะเหรี่ยงเพื่อใช้เป็นสื่อความรู้

๒. ผู้เรียนเด็กจำนวน ๕ คน ได้รับการฝึก
และสามารถปฏิบัติงานในสหกรณ์ฯ ในตำแหน่ง
ต่าง ๆ เช่น เจ้าหน้าที่บัญชี เจ้าหน้าที่ควบคุมสินค้า
ส่วนอีก ๒๐ คน มีความรู้ ความเข้าใจในการ
ดำเนินงานสหกรณ์ฯ

ด้านผู้เรียนผู้ใหญ่

ผู้เรียนผู้ใหญ่ จำนวน ๑๗ คน สามารถ
พัฒนารูปแบบและลวดลายเครื่องจักสานและผ้าทอ
กะเหรี่ยง โดยประยุกต์รูปแบบและลวดลายใหม่เข้า
กับรูปแบบดั้งเดิมของเครื่องจักสานและผ้าทอ
กะเหรี่ยง ซึ่งผลผลิตที่ได้ทั้งหมดนำมาจำหน่ายผ่าน
สหกรณ์เพื่อชุมชนในศูนย์การเรียนรู้ฯ ทำให้ผู้ร่วม
โครงการทุกคนมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น ๒,๐๐๐ บาท
ต่อปี

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

๑. การผลิตสินค้าบางชิ้นต้องใช้เวลาในการผลิตนาน แต่ผู้ร่วมโครงการส่วนใหญ่ต้องประกอบอาชีพหลัก เช่น ทำการเกษตร รับจ้าง ทำให้ไม่สามารถผลิตสินค้าได้ทันต่อความต้องการของผู้ซื้อ

๒. การส่งสินค้าไปขายในพื้นที่ห่างไกล การคมนาคมยากลำบาก

๓. ชาวบ้านขาดความรู้และทักษะในการพัฒนารูปแบบสินค้าให้มีความทันสมัย เหมาะสมกับความต้องการของผู้ซื้อ

วิธีการแก้ไข

๑. ควรมีการวางแผนผลิตสินค้าเก็บไว้ในช่วงที่ว่างงาน

๒. จัดหาวิทยากรมาให้ความรู้เรื่องการพัฒนารูปแบบสินค้า

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. พัฒนารูปแบบงานจักสานและผ้าทอกะเหรี่ยง

๒. เพิ่มมูลค่าด้วยการประยุกต์งานจักสานกับผ้าทอกะเหรี่ยงให้อยู่ในผลิตภัณฑ์ชิ้นเดียวกัน

ผลิตภัณฑ์ผ้าทอแบบดั้งเดิม

ผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่น

ทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีฉบับที่ ๔

พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน), (๒๕๕๑).

ผ้ากะเหรี่ยง chezmoi handicraft. [ระบบออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.chezmoimyhome.com>

(วันที่ค้นข้อมูล : ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๗).

ฟักทองญี่ปุ่นกระตุนเศรษฐกิจ

ผู้ศึกษา

นางสาวศุภานิช แดงมาลี
นายอดิศักดิ์ เป็งปิง

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา
“แม่ฟ้าหลวง” บ้านโป่งขาว
หมู่ที่ ๖ ตำบลบ้านจันทร์
อำเภอภักดีชุมพล
จังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอภักดีชุมพล

สำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ เรื่อง ฟักทองญี่ปุ่นกระตุนเศรษฐกิจ นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี ต้องการส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายมีรายได้เลี้ยงครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้ผู้ร่วมโครงการมีรายได้เสริม และเพื่อให้ผู้ร่วมโครงการสามารถปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษบริโภคเองและอยู่อย่างพอเพียง โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานคือให้ผู้เข้าร่วมโครงการเป็นชาวบ้าน ทั้งชายและหญิงจำนวน ๒๐ คน ร่วมกันศึกษาความรู้เรื่อง “ผักปลอดภัยจากสารพิษ” ใช้วัสดุอุปกรณ์ ที่มีในท้องถิ่นล้อมบริเวณแปลงผักสาธิต ขนาด ๒๐ x ๓๐ เมตร ปลูกผักจำนวน ๗ ชนิด ได้แก่ พริกชี้ฟ้า หมะเขือม่วง ผักกาด ผักชี ฟักทองญี่ปุ่น กระเทียม และผักบุ้ง จากนั้นผู้เข้าร่วมโครงการได้นำความรู้ไปปฏิบัติ ในพื้นที่เพาะปลูกของตนเอง ส่วนผลผลิตได้จำหน่ายให้แก่ชาวบ้านในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง ผู้มาเยี่ยมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านโป่งขาว และส่งตลาดในอำเภอภักดีชุมพล

ผลการดำเนินงานพบว่า ในปัจจุบันผักที่ปลูกและจำหน่ายได้ราคาดี คือ ฟักทองญี่ปุ่นซึ่งได้ส่งขายโครงการหลวงวัดจันทร์ ส่วนผักชนิดอื่น ๆ ปลูกไว้รับประทานในชุมชน ผู้ร่วมโครงการสามารถผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษได้ ๒ ครั้ง/ปี ส่งผลให้ผู้ร่วมโครงการมีรายได้หักค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเฉลี่ยคนละ ๔,๐๐๐ บาท/ปี แต่ก็ยังพบปัญหาและอุปสรรค เช่น ขาดแคลนน้ำ สัตว์เลี้ยงเข้ามากัดกินผลผลิต ส่วนแนวทางพัฒนาต่อเนื่อง คือ ขยายผลต่อไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น บ้านห้วยฮ่อม บ้านหนองแดง และพัฒนา “กลุ่มวิสาหกิจเกษตรชุมชนบ้านโป่งขาว” ต่อไป

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านโป่งขาว หมู่ที่ ๖ ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอกัลยาณิวัฒนา ๑๒ กิโลเมตร การคมนาคมจากอำเภอกัลยาณิวัฒนาใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง มีหน่วยงานของรัฐคือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง”

ตามวัตถุประสงค์และแนวทางโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙) ได้กำหนดเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาไว้ดังนี้

“เด็กและเยาวชน มีโภชนาการดี สุขภาพแข็งแรง ไม่เรียนรู้ ซื่อสัตย์ ประหยัด และ อดทน มีความรู้ทักษะทางวิชาการและการอาชีพเพื่อเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต รักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ภาควิชาภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมท้องถิ่นความเป็นไทย มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติได้”

ประชากรบ้านโป่งขาวเป็นชนเผ่าปกากะญอ (กะเหรี่ยงสะกอ) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำเกษตร และหาของป่า ประสบปัญหาในเรื่องการประกอบอาชีพ มีรายได้น้อย ไม่เพียงพอค่าใช้จ่าย การทำเกษตรมีการนำสารเคมีมาใช้จำนวนมาก ทำให้เกิดผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสุขภาพอนามัย จึงมีแนวคิดที่จะให้ประชากรในหมู่บ้านร่วมกันปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษไว้บริโภคและจำหน่ายเพื่อเป็นการลดรายจ่ายให้กับครอบครัว ตลอดจนให้ผู้ร่วมโครงการมีรายได้เสริมจากสาเหตุดังกล่าว ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านโป่งขาว จึงได้จัดทำโครงการ ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษไว้บริโภคและจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ในราคาสูง นำไปสู่การพัฒนาอาชีพ พัฒนาชีวิต และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ผู้ร่วมโครงการมีรายได้เสริม
- เพื่อให้ผู้ร่วมโครงการสามารถปลูกพืชปลอดภัยจากสารพิษบริโภคเองและอยู่อย่างพอเพียง

เป้าหมาย

- เชิงปริมาณ
- จำนวนผู้ร่วมโครงการทั้งหมด ๒๐ คน
- เชิงคุณภาพ
- ผู้ร่วมโครงการในชุมชนมีรายได้จากการขายพืชผักปลอดภัยจากสารพิษ
 - ผู้ร่วมโครงการมีความรู้ในการปลูกพืชปลอดภัยจากสารพิษ
 - ผู้ร่วมโครงการมีแนวทางการประกอบอาชีพเสริม

วิธีการจัดกิจกรรม

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ เรื่อง ฟักทองญี่ปุ่นกระตุ้นเศรษฐกิจ ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี ต้องการส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายมีรายได้เลี้ยงครอบครัว โดยเริ่มต้นเมื่อปี ๒๕๕๔ มีวิธีการดำเนินงานที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันดังนี้

ขั้นเตรียมการ

๑. ครูสำรวจความต้องการของชุมชน พบว่าแต่เดิมชาวบ้านปลูกพืชผักสวนครัว จำพวกพริก มะเขือ ไม้บรีโกลและจำหน่าย ซึ่งมีรายได้น้อย ต้องการหารายได้เพิ่ม

๒. ครูและชุมชนได้ประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการทำกิจกรรมลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน สถาบันวิจัยพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) มาร่วมวางแผนและดำเนินการซึ่งจากการประชุมนั้นมีข้อตกลงที่จะดำเนินโครงการปลูกพืชปลอดภัยจากสารพิษตามแนวทางของโครงการหลวง

๓. ครูเตรียมสื่อ เอกสารประกอบการจัดกิจกรรม

ขั้นปฏิบัติการ

๑. จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการปลูกพืชปลอดภัยจากสารพิษ ในภาคทฤษฎี

๒. เรียนรู้ภาคปฏิบัติด้วยการทดลองปลูกพืชปลอดภัยจากสารพิษ และทำน้ำหมักชีวภาพเพื่อใช้สำหรับไล่ศัตรูพืช การเตรียมพื้นที่สำหรับเพาะปลูก ได้ใช้ไม้ไผ่ล้อมรั้วแปลงผักสาธิต ซึ่งมีขนาด ๒๐x๓๐ เมตร ขุดแปลงทดลองจำนวน ๗ แปลง แต่ละแปลงปลูกผัก ๑ ชนิด ได้แก่ พริกชี้หนู มะเขือม่วง ผักกาด ผักชี ฟักทองญี่ปุ่น กระเทียม และผักบุ้ง จากนั้นผู้เข้าร่วมโครงการได้นำความรู้ไปปฏิบัติ ในพื้นที่เพาะปลูกของตนเอง ซึ่งผู้ร่วมโครงการทั้งชายและหญิง จำนวน ๒๐ คน สามารถผลิตพืชปลอดภัยจากสารพิษเพื่อไว้รับประทานและจำหน่ายให้แก่ประชาชนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง ผู้มาเยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านโป่งขาว และส่งตลาดในอำเภอ

๓. ในปี พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๕ ผู้ร่วมโครงการ บางรายไม่ปลูกผักต่อเนื่อง เนื่องจากยังไม่เห็นผลที่ชัดเจน ในปี ๒๕๕๖ ครูส่งเสริมการปลูกผักทองญี่ปุ่น เนื่องจากมีราคาสูง ทำให้ผู้ร่วมโครงการส่วนใหญ่กลับมาปลูกอีกครั้ง และในปี ๒๕๕๗ ถึงปัจจุบันครูได้ส่งเสริมให้ผู้ร่วมโครงการทุกคนปลูกผักทองญี่ปุ่น และได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน สถาบันวิจัยพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) แนะนำ ส่งเสริมให้ผู้ร่วมโครงการนำผักทองญี่ปุ่นที่ได้มาตรฐานไปขายในโครงการหลวงวัดจันทร์ ส่วนผลผลิตที่ไม่ได้มาตรฐานส่งขายในตลาดทั่วไป

ขั้นตอนติดตามและประเมินผล

ครูติดตามการปลูกพืชปลอดภัยจากสารพิษของผู้เข้าร่วมโครงการและสอบถามปัญหา รวมถึงรายได้ของผู้ร่วมโครงการ พบว่าการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษบางชนิดเหมาะที่จะเก็บไว้รับประทานเอง เช่น พริก ผักชี ส่วนผักทองญี่ปุ่นสามารถส่งขายได้ราคาสูง

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. ผู้ร่วมโครงการ จำนวน ๒๐ คน มีรายได้จากการปลูกพืชปลอดภัยจากสารพิษ รายละเอียดดังนี้

ตารางแสดงรายได้ของผู้ร่วมโครงการ ปี ๒๕๕๔-๒๕๕๗

ปี พ.ศ.	จำนวนบาท / ปี / คน
๒๕๕๔	๒,๘๐๐
๒๕๕๕	๒,๙๐๐
๒๕๕๖	๓,๕๐๐
๒๕๕๗	๔,๓๐๐

๒. ผู้ร่วมโครงการสามารถลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ในครัวเรือน โดยปลูกพืชปลอดภัยจากสารพิษเพื่อบริโภคและเป็นอาชีพเสริม ซึ่งจากการสังเกตและสอบถามชาวบ้านพบว่าชาวบ้านโป่งขาวที่รับประทานพืชผักปลอดสารพิษเป็นประจำมีสุขภาพแข็งแรงขึ้น ไปโรงพยาบาลน้อยลง

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

- น้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก เนื่องจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกของชาวบ้าน
- สัตว์เลื้อยเข้ากัดกินพืชผักที่ผู้ร่วมโครงการปลูกไว้

วิธีการแก้ไข

- ควรรหาพื้นที่เพาะปลูกที่ใกล้แหล่งน้ำ หรือจัดทำระบบกักเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง
- จัดทำรั้วรอบแปลงให้มีความแข็งแรง

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

- จะขยายผลโครงการปลูกพืชผักปลอดภัยจากสารพิษ ไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น บ้านห้วยฮ่อม บ้านหนองแดง
- ส่งเสริมการปลูกพืชของญี่ปุ่นจิ๋ว
- ส่งเสริมให้ผู้ร่วมโครงการจัดตั้ง “กลุ่มวิสาหกิจเกษตรชุมชนบ้านโป่งขาว”

แหล่งข้อมูล

ณรงค์ แก้วชมพู ครูนิเทศก์ กศน.อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่
พาวอเจ๊ะ ชื่นสุขอารีย์กุล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านโป่งขาว ตำบลวัดจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่
สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ประกาศกระทรวงสาธารณสุข. ฉบับที่ ๑๖๓ เรื่อง อาหารที่มีสารพิษตกค้าง ลงวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๓๘

สร้างงานอาชีพสุจริต “แฝกอุ้มน้ำโอบดินจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่อาชีพ”

ผู้ศึกษา

นายวิทยา กิตติศรีวรพันธุ์
นางฉวีวรรณ กฤตเวทิน

สถานศึกษา

โรงเรียนบ้านกุดหว้า
หมู่ที่ ๙ ตำบลดอนตู
อำเภอหนองสองห้อง
จังหวัดขอนแก่น
สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษา
ขอนแก่น เขต ๓

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สร้างงานอาชีพสุจริต “แฝกอุ้มน้ำโอบดินจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่อาชีพ” จากโรงเรียนบ้านกุดหว้า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ เป็นกิจกรรมการต่อยอดจากโครงการพัฒนาดินและน้ำ โดยใช้ “หญ้าแฝก” ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในการแก้ปัญหาดินไม่อุ้มน้ำ เนื่องจากพื้นดินของชุมชนและโรงเรียนบ้านกุดหว้า หมู่ที่ ๙ ตำบลดอนตู อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ประสบปัญหาเรื่องความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน พื้นที่ตั้งอยู่ในเขตแห้งแล้งมากของประเทศ การเพาะปลูกได้ผลผลิตต่ำมาจากสภาพพื้นดินโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาด เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย ไม่สามารถเก็บกักน้ำได้ สภาพดินเสื่อมโทรม โรงเรียนได้ประสานงานกับสำนักงานพัฒนาที่ดิน เขต ๕ จังหวัดขอนแก่น เพื่อการแก้ไขปัญหา จึงได้มีโครงการปลูกหญ้าแฝกในชุมชนและโรงเรียนขึ้น หลังจากการปลูกหญ้าแฝกคือคุณภาพของดินดีขึ้น สามารถปลูกพืชผักได้ ดินมีการอุ้มน้ำได้ดี หญ้าแฝกเติบโตมีความสมบูรณ์ทางโรงเรียน และชุมชน จึงมีแนวคิดที่จะนำหญ้าแฝกที่มีเป็นจำนวนมากมาสร้างมูลค่า โดยเฉพาะใบของหญ้าแฝกที่มีคุณสมบัติเหนียว ทนทาน สามารถนำมาถักหรือสานเป็นภาชนะ ของชำร่วยต่างๆได้ จึงได้จัดตั้งกลุ่มอาชีพขึ้นในชุมชน และจัดทำโครงการฝึกอาชีพให้กับนักเรียนในโรงเรียน ปัจจุบันจนสามารถ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นใช้ในจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน นักเรียนได้ฝึกอาชีพ มีรายได้ช่วงปิดเรียน และเมื่อนักเรียนจบการศึกษาออกไปก็สามารถประกอบอาชีพได้ เนื่องจากเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างกว้างขวาง

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อใช้แฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ปรับปรุงสภาพดินให้ชุ่มชื้นสามารถใช้ปลูกพืชผัก นำมาประกอบเลี้ยงเป็นอาหารกลางวันให้แก่เด็กนักเรียนอย่างอุดมสมบูรณ์

๒. เพื่อใช้หญ้าแฝกในการจัดการเรียนการสอนเด็กแบบบูรณาการ ความรู้ ทักษะอาชีพ และสิ่งแวดล้อม

๓. เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

๔. เพื่อฝึกอาชีพให้กับนักเรียนและมีรายได้เสริมระหว่างเรียน

๕. เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เสริมและเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

เป้าหมาย

นักเรียนได้ฝึกอาชีพ มีรายได้ช่วงปิดเรียน และเมื่อนักเรียนจบการศึกษาออกไปก็สามารถประกอบอาชีพได้

วิธีการจัดกิจกรรม

มีกระบวนการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑

นักเรียนสำรวจดินที่เสื่อมโทรม พบว่าสภาพดินเป็นดินร่วนปนทรายที่มีทรายจำนวนมาก สภาพภูมิอากาศแห้งแล้ง จึงทำการเพาะปลูก ได้ผลผลิตตกต่ำ จึงมีประเด็นที่อยากเรียนรู้ว่าทำอะไร จึงจะทำให้ดินมีสภาพเพาะปลูกที่ให้ผลผลิตทางการเกษตรดี

ขั้นตอนที่ ๒

สืบค้นข้อมูล โดยแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๕-๗ คน ไปสืบค้นวิธีการทำดินที่เสื่อมโทรมให้มีสภาพดีได้อย่างไร

กลุ่มที่ ๑ ไปสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต

กลุ่มที่ ๒ อ่านจากหนังสือ

กลุ่มที่ ๓ ไปสอบถามชาวบ้าน

กลุ่มที่ ๔ ไปสอบถามเจ้าหน้าที่

ขั้นตอนที่ ๓

- นำข้อมูลที่ได้ไปสอบถาม สืบค้น มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในห้องเรียน มีข้อมูลใดเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร ข้อมูลใดน่าเชื่อถือ เพราะเหตุใด แล้วสรุปเป็นความรู้ของกลุ่ม ที่แต่ละกลุ่มสืบค้นได้

- นำผลที่สรุปความรู้ได้ มาทดลองปลูกหญ้าแฝก (แล้วปลูกพืชระหว่างหญ้าแฝกทดลองกับดินตามสภาพเดิม)

- สังเกต และบันทึกผล พบว่าพืชผักนี้ปลูกระหว่างต้นหญ้าแฝกให้ผลผลิตที่ดีกว่า

ขั้นตอนที่ ๔

นำผลการบันทึกการทดลองมานำเสนอให้เพื่อนๆ ในห้องเรียนฟังและร่วมกันซักถาม

ขั้นตอนที่ ๕

จัดนิทรรศการนำเสนอผลการเรียนรู้จากการปลูกหญ้าแฝกและการทำเกษตรระหว่างต้นหญ้าแฝกให้ชุมชนได้รับทราบ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับชุมชนต่อไป

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

ผลที่เกิดกับผู้เรียน

๑. นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกและการดูแลหญ้าแฝก

๒. นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ มีความรู้พื้นฐานในการปลูก การดูแล และอนุรักษ์หญ้าแฝก

๓. นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ มีทักษะกระบวนการ การสานผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ จากหญ้าแฝกไปสู่การสร้างอาชีพและชื่อเสียง

ผลที่เกิดกับชุมชน

๑. ชาวบ้านมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนัก และเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ

๒. ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการปลูกป่า และช่วยดูแลป่าของชุมชนไว้เป็นป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน

๓. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดทำฝายกั้นน้ำ การทำแนวกันไฟ และมีการเผ่าป่าน้อยลง

๔. ชาวบ้านมีส่วนร่วมรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

โรงเรียนได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี นักเรียนมีผลงานที่มีคุณภาพ นอกจากนั้นโรงเรียนได้บูรณาการกับรายวิชาอื่นๆ โดยเน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

๑. นักเรียนที่จบหลักสูตร ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ไปศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น ไม่ได้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับการฝึกอาชีพอย่างต่อเนื่อง

๒. ไม่สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ได้ตามความต้องการที่กำหนดได้ เนื่องจากผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นต้องใช้เวลาในการสร้างค่อนข้างมาก

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. ควรมีหน่วยงานทางราชการเข้ามาส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมให้กับชาวบ้านเพื่อให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

๒. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๕ ขอนแก่น ที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรให้ความรู้และคำแนะนำแก่บุคคลในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

น้ำหมักชีวภาพสร้างงานสร้างรายได้

ผู้ศึกษา

พระครูโสภณปัญญาธร

สถานศึกษา

โรงเรียนเซตวันวิทยา

ตำบลหัวทุ่ง

อำเภอคลอง จังหวัดแพร่

สำนักงานพระพุทธศาสนา

แห่งชาติ

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ เรื่อง น้ำหมักชีวภาพ สร้างงานสร้างรายได้ ของโรงเรียนเซตวันวิทยา ตำบลหัวทุ่ง อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ เป็นกิจกรรมที่ดำเนินส่งเสริมให้นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน ประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนและชุมชน รวมถึงการส่งเสริมอาชีพ การสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับนักเรียนระหว่างเรียนและชุมชน ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีความพอเพียง น้ำหมักชีวภาพเป็นน้ำหมักที่ทำมาจากผลไม้รสเปรี้ยวที่มีตามธรรมชาติ ผ่านการหมักในอัตราส่วน ๓ : ๑ : ๑๐ คือ ผลไม้ ๓ ส่วน น้ำตาลทรายแดง ๑ ส่วน และน้ำ ๑๐ ส่วน เป็นเวลาอย่างน้อย ๑ ปีขึ้นไปยิ่งนานยิ่งดี ผลจากการศึกษา น้ำหมักจะมีสภาวะเป็นกรดอ่อน ๆ จากธรรมชาติซึ่งสามารถจัดไขมันและสิ่งสกปรกได้ ทำให้สามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้เช่น น้ำยาล้างจาน น้ำยาล้างผ้า น้ำยาสระผม ครีมอาบน้ำ สบู่ก้อน เป็นต้น

ผลจากการดำเนินกิจกรรม การแปรรูปน้ำหมักเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มีการลงทุนน้อย นักเรียนสามารถมีรายได้ระหว่างเรียน โดยผ่านระบบสหกรณ์ของโรงเรียน และประชาชนทั่วไปสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริในการส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนในถิ่นทุรกันดารเพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวตั้งแต่ ปีพ.ศ.๒๕๓๘ เป็นต้นมา ได้พระราชทานความช่วยเหลือทั้งในด้านการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือพระราชทานเงินทุนสำหรับการดำเนินงานการจัดการจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิตที่จำเป็นรวมทั้งทรงช่วยเหลือในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นและที่สำคัญมีพระราชดำริให้ประชาชนเหล่านี้รวมกันเป็นกลุ่มอาชีพเพื่อให้ประชาชนร่วมมือกัน รู้จักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดทักษะในการใช้กระบวนการกลุ่มแก้ไขปัญหา การดำเนินงานเป็นการสร้างความเข้มแข็งและให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

จากแนวพระราชดำริ โรงเรียนเซตวันวิทยา ได้เห็นความสำคัญและแนวทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕) จึงจัดกิจกรรม “น้ำหมักชีวภาพสร้างงานสร้างรายได้” เนื่องจากมองเห็นปัญหาในเรื่องอาชีพที่จะเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพในอนาคตของนักเรียน การสร้างรายได้ระหว่างเรียน การส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งมีฐานะยากจนต้องเผชิญกับปัญหาค่าครองชีพที่สูง กอปรกับผลไม้ตามฤดูกาลในท้องถิ่นเมื่อมีผลผลิตมากขึ้นในแต่ละปี นอกจากเกิดปัญหาในการจำหน่ายแล้ว ทำให้ผลไม้ล้นตลาด เน่าเสีย จากปัญหานี้และแนวทางการจัดกิจกรรมของโรงเรียนจึงได้นำผลไม้มาทำน้ำหมักชีวภาพ และนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อาทิเช่น น้ำยา

ล้างจาน น้ำยาล้างจาน น้ำยาสระผม ครีมอาบน้ำ สบู่ก้อน เป็นต้น เพื่อให้นักเรียน ประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ และเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิต ส่งเสริมทักษะอาชีพ สอดคล้องกับการดำเนินวิถีชีวิตในท้องถิ่น มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้การทำน้ำหมักชีวภาพ
๒. เพื่อแปรรูปผลไม้ตามฤดูกาลในท้องถิ่น
๓. เพื่อส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้กับนักเรียนและประชาชนในท้องถิ่น
๔. เพื่อส่งเสริมนักเรียนให้เรียนรู้กิจกรรมสหกรณ์
๕. เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
๖. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะชีวิต รู้จักการพึ่งตนเองและรู้จักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

๑. นักเรียนโรงเรียนเซตวันวิทยา จำนวน ๙๕ รูป
๒. คณะครูโรงเรียนเซตวันวิทยาและบุคคลทั่วไป จำนวน ๓๐ รูป/คน

เชิงคุณภาพ

ร้อยละ ๘๐ นักเรียนและครู ประชาชนในท้องถิ่นสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสร้างงานสร้างอาชีพได้ในอนาคต

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ประชุมปรึกษาหารือกับคณะครูและนักเรียน เพื่อวางแผนการดำเนินงาน

๒. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โดยแบ่งคณะกรรมการออกเป็นกลุ่ม เพื่อหาข้อมูลวิทยากรและผลไม้ที่จะนำมาแปรรูปเป็นน้ำหมัก

๓. เชิญวิทยากรอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำน้ำหมักและต่อยอดการแปรรูปน้ำหมักเป็นผลิตภัณฑ์

๔. ดำเนินการทำน้ำหมักจากผลไม้รสเปรี้ยว เมื่อน้ำหมักได้อายุนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ คือ น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า น้ำยาสระผม ครีมอาบน้ำ สบู่ก้อน เป็นต้น

๕. นำผลิตภัณฑ์เข้าสู่กิจกรรมสหกรณ์และสู่ชุมชน

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

แนวทางปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ เรื่อง น้ำหมักชีวภาพสร้างงานสร้างรายได้ของโรงเรียนเซตวันวิทยา ตำบลหัวทุ่ง อำเภอคลองจังหวัดแพร่ จากการดำเนินกิจกรรมเกิดผลต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

๑. นักเรียน ครู ประชาชนในชุมชนสามารถแปรรูปผลไม้ตามฤดูกาลในท้องถิ่นเป็นน้ำหมักชีวภาพได้

๒. นักเรียน ครูประชาชนในชุมชนสามารถนำน้ำหมักชีวภาพมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้

๓. นักเรียนครู ประชาชนในชุมชนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสร้างงานสร้างอาชีพได้

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

การทำน้ำหมักชีวภาพต้องใช้ระยะเวลา ๑ ปี ขึ้นไป จึงจำเป็นต้องหมักทิ้งไว้ล่วงหน้าจำนวนมากเพื่อนำมาแปรรูป ทำให้ต้องใช้เวลา

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

โรงเรียนควรขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

ชวนาอาณาจักรโยนก,โรงเรียน. **เดินตามรอยพ่อสู่เศรษฐกิจพอเพียง. เชียงราย. ม.ป.ป. เอกสารอัดสำเนา**
สุภาพ ชำนาญ. **ทางรอดของเกษตรกรไทย เกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง ตามรอยพ่อหลวงกษัตริย์เกษตร.**
แพร่, ม.ป.ป. เอกสารอัดสำเนา

การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช. สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แนวปฏิบัติที่ดี
ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านเทิง
หมู่ที่ 20 ตำบลนาเกียน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

การจัดการขยะบ้านทั้งที่

กระทรวงศึกษาธิการ

ผู้ศึกษา

นางสาวงพะ เคียงอมร
นางสาวจิรวัด เสาร์เพ็ง

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา
“แม่ฟ้าหลวง” บ้านทั้งที่
หมู่ที่ 20 ตำบลนาเกียน
อำเภออมก๋อย
จังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภออมก๋อย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง การจัดการขยะบ้านทั้งที่ ตำบลนาเกียน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เกิดขึ้นจากครูสังเกตเห็นขยะที่ชาวบ้านนำเข้ามาจากภายนอกชุมชน เช่น ขวดพลาสติก เศษกระดาษ ขวดแก้ว ถุงพลาสติก ฯลฯ ถูกทิ้งไม่เป็นที่บริเวณชุมชนมากขึ้น ครูจึงมีแนวคิดจัดกิจกรรมการเรียนรู้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาขยะของชุมชน ๒) ให้ผู้เรียนร่วมกันหาวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการขยะ ๓) ลดจำนวนขยะในชุมชนให้น้อยลง กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๕๒ คน ประกอบด้วย ผู้เรียน ศศช. ป.๑-ป.๕ จำนวน ๑๓ คน และชาวบ้าน จำนวน ๓๙ คน (หลังคาเรือนละ ๑ คน) การดำเนินการเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลขยะของชุมชนใน ๑ สัปดาห์ โดยครูแจกถุงดำให้ทุกครัวเรือนไปเก็บรวบรวมขยะของตนเอง นำขยะมารวมกันวิเคราะห์แยกประเภทขยะ จัดเวทียาชาวบ้านนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลขยะให้ชาวบ้านแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาขยะในชุมชนและร่วมกันวางแผนจัดการขยะในชุมชน ดำเนินการตามแผนที่จัดทำร่วมกัน ติดตามวัดและประเมินผลเป็นระยะ หากไม่ได้ผลตามแผนก็ย้อนกลับไปปรับแผนใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สำหรับเด็กนักเรียน ศศช. ป.๑-ป.๕ ขณะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ครูยังได้เชื่อมโยงการจัดกิจกรรมและเนื้อหาเรื่องขยะเข้าไปในการจัดการเรียนวิชาต่าง ๆ ได้แก่ คณิตศาสตร์ อาชีพและเทคโนโลยี สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ศิลปะ และวิทยาศาสตร์

ผลการดำเนินงานพบว่า ผู้เรียน มีความรู้ เห็นความสำคัญและสามารถจัดการปัญหาขยะในครอบครัวและชุมชนได้ โดยทุกครัวเรือนจัดหาภาชนะสำหรับรองรับขยะในบ้านของตนเอง นำขยะไปเก็บรวบรวมไว้ไปทิ้งรวมกันที่หลุมขยะของหมู่บ้าน และเห็นคุณค่าของขยะ โดยการนำเศษวัสดุเหลือใช้บางอย่างมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ได้และขายเป็นรายได้เสริม ส่งผลให้ชุมชนมีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น และมีแนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง คือ ๑) จัดกิจกรรมให้ชาวบ้านช่วยกันเก็บขยะในชุมชนเป็นประจำ เดือนละ ๑ ครั้ง ๒) จัดกิจกรรมประกวดครัวเรือนสะอาด

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพชุมชนบ้านทั้งที

หมู่บ้านทั้งที หมู่ที่ ๒๐ ตำบลนาเกียน อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากร ๑๖๔ คน ๓๙ หลังคาเรือน เป็นชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ อาชีพหลัก คือ การทำนา ทำไร่ เช่น ปลูกมะเขือเทศ ฟักทอง ฯลฯ และมีอาชีพเสริมรับจ้างทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนนิยมไปทำงานรับจ้างในเมืองยามที่ว่างงาน มีรายได้เฉลี่ยประมาณครอบครัวละ ๕,๐๐๐ บาท ต่อปี จากการสังเกตของครูพบว่าขณะที่ชาวบ้านนำเข้ามาจากภายนอกชุมชน เช่น ขวดพลาสติก เศษกระดาษ ขวดแก้ว ถุงพลาสติก ฯลฯ ถูกทิ้งไม่เป็นที่ เกื่อนกลาดไปทั่วชุมชน และนับวันจะมีเพิ่มขึ้น ครูจึงมีแนวคิดจัดกิจกรรมการจัดการขยะบ้านทั้งทีนี้ขึ้น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาขยะของชุมชน
๒. เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันหาวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการขยะ
๓. เพื่อลดจำนวนขยะในชุมชนให้มึ้น้อยลง

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ผู้เรียน จำนวน ๕๒ คน แบ่งเป็น เด็กนักเรียน ศศข. (ป.๑-ป.๕) จำนวน ๑๓ คน และชาวบ้าน จำนวน ๓๘ คน (หลังคาเรือนละ ๑ คน)

เชิงคุณภาพ

ผู้เรียน มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถจัดการขยะในครอบครัวและชุมชนได้อย่างเหมาะสม ปริมาณขยะในชุมชนน้อยลง

วิธีการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมการจัดการขยะบ้านทั้งที่ เน้นใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน โดยมีขั้นตอน และวิธีการ ดังนี้

๑. เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานขยะ โดยครู แจกถุงดำให้ชาวบ้าน หลังคาเรือนละ ๑ ถุง เพื่อให้ ชาวบ้านใช้เก็บรวบรวมขยะในครัวเรือนของตนเอง เป็นเวลา ๑ สัปดาห์ หลังจากนั้นครูและเด็กนักเรียน ศศช. เก็บข้อมูลโดยการคัดแยกขยะแต่ละประเภท แล้วหาปริมาณโดยการชั่งน้ำหนัก เพื่อดูว่าในหนึ่ง สัปดาห์จำนวนขยะในชุมชนมีจำนวนเท่าใด

๒. การจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อนำเสนอผลการเก็บข้อมูลพื้นฐานขยะของชุมชนใน ๑ สัปดาห์ ต่อด้วยครูให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาขยะ และให้ผู้เรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะ วางแผนจัดการขยะใน ชุมชนของตนเอง ที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ ใช้เวลา ๒ ชั่วโมง มีผู้เข้าร่วมจำนวน ๕๓ คน

๓. ดำเนินกิจกรรมตามแผน โดยให้ ชาวบ้านแต่ละหลังคาเรือน ดำเนินการเก็บรวบรวม ขยะ ภายใน ๑ สัปดาห์อีกครั้ง โดยในครั้งนี้อาจแจก ถุงดำ ให้ชาวบ้านหาภาชนะบรรจุขยะเอง และเมื่อ ครบเวลา ๑ สัปดาห์ ให้เด็กนักเรียนและชาวบ้าน ช่วยกันคัดแยกขยะ ชั่งน้ำหนัก และให้เด็กนักเรียน เป็นผู้จดบันทึกข้อมูล เมื่อทราบ ข้อมูลและพบ ปัญหาในการดำเนินงานครูก็ให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน หาวิธีการปรับปรุงแก้ไข ก่อนการ ดำเนินการต่อไป ซึ่งในครั้งต่อไป เพิ่มเวลาในการ ตรวจสอบติดตามเป็น ๑ เดือน ต่อครั้ง ขยะที่เก็บ รวบรวมและแยกประเภทไว้ ดำเนินการโดย

๓.๑ นำกลับมาใช้ใหม่ เช่น **กล่องนม** นำมาสานเป็นกระเป๋าใส่กล่องข้าวของนักเรียน นำมาสานเป็นแผ่นจัดทำบอร์ดความรู้ **ปี๊บขนมปัง** นำมาใช้สำหรับปลูกพืชผักสวนครัว

๓.๒ นำมาขาย เช่น เศษกระดาษ เศษ เหล็ก ขวดพลาสติก

๓.๓ ทำลายโดยการฝังกลบที่หลุมขยะ ชุมชน เช่น เศษแก้ว ถุงขนม

การนำขยะมาแปรรูปเพื่อใช้งาน

การบูรณาการการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ไปพร้อมกับการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนชั้น ป.๑ - ป.๕ ดังนี้

๑. วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
๒. วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง ความสะอาดภายในครัวเรือน
๓. วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสาธารณะ
๔. วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา เรื่อง การดูแลรักษาสุขภาพ
๕. วิชาภาษาไทย เรื่อง การจดบันทึกข้อมูล
๖. วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับขยะ
๗. วิชาศิลปะ เรื่อง วาดภาพระบายสี
๘. วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง การสำรวจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาขยะในชุมชน
๒. ผู้เรียนสามารถนำเศษวัสดุเหลือใช้บางอย่างมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ได้
๓. ชุมชนมีความสะอาด จัดการขยะได้อย่างเหมาะสม

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

บางครั้งยังพบขยะประเภทถุงพลาสติกถูกทิ้งไม่เป็นที่ แก้ไขโดยการบอกกล่าวตักเตือนให้ช่วยกันทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. จัดกิจกรรมให้ชาวบ้านช่วยกันเก็บขยะในชุมชนเป็นประจำเดือนละ ๑ ครั้ง
๒. จัดกิจกรรมประกวดครัวเรือนสะอาด

เอกสารอ้างอิง

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๓๕. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., ๒๕๓๕.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และนันทพล กาญจนวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชน. รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๔๓.

แหล่งข้อมูล

ปรเมษฐ์ ท่วงมิตร. (๒๕๔๙). พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตลาดพร้าวกรุงเทพมหานคร. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : <http://tea.gspabuu.net/library/is/mpa48/489330=9.pdf> (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๕).

รักษ์ธรรมชาติ รักษ์สิ่งแวดล้อม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.promma.ac.th/main/local_education/unit8/p3.html (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๕).

ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม.[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.ertc.deqp.go.th> (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๕).

สิ่งแวดล้อม. ปัญหาขยะมูลฝอย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.tungsong.com/Environment/Garbage_n/default.asp (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๕).

สุทธิรักษ์ สุจริตตานนท์. (๒๕๕๐). ผลกระทบของขยะมูลฝอยต่อสภาวะแวดล้อม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://guru.sanook.com/search/knowledge_search.php? (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๕).

สลักจิต พุกจรรยา. การจัดการขยะมูลฝอย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://sites.google.com/site/kayamulfoi/hnwy-thi-5-withi-kar-kacad-khya-mulfxy>. (๒๕๕๕, สิงหาคม ๒๘).

รักษ์ป่า พัฒนาแหล่งน้ำ

ผู้ศึกษา

นายอำกร ปองกิจสุนทร
นางสาวสุจิตรา ดอยกำเนิด

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา
“แม่ฟ้าหลวง” บ้านผาอันใต้
หมู่ที่ ๙ ตำบลกองก้อย
อำเภอสบเมย
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอสบเมย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยจังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทคัดย่อ

แนวทางปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง รักษ์ป่า พัฒนาแหล่งน้ำ เป็นกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านผาอันใต้ หมู่ที่ ๙ ตำบลกองก้อย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และฟื้นฟูแหล่งน้ำ ๒) ส่งเสริมการฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ๓) สร้างฝายกักเก็บน้ำของชุมชนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๔๔ คน ประกอบด้วยชาวบ้านและเยาวชนบ้านผาอันใต้ โดยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลศึกษาสภาพปัญหาการเกิดภัยแล้งในชุมชน ให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีผู้นำชุมชนและผู้นำทางธรรมชาติเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันสรุปและร่วมกันวางแผนเพื่อหาแนวทางการแก้ไข จึงได้จัดกิจกรรมปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าต้นน้ำและสร้างฝายชะลอน้ำ ในลำห้วยต่างๆ และได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการในการควบคุมดูแลเขตพื้นที่ป่าต้นน้ำ ร่วมกันวางกฎระเบียบ และข้อบังคับที่ใช้ร่วมกันในชุมชน

ผลการดำเนินการพบว่าผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และฟื้นฟูแหล่งน้ำ ได้ใช้กระบวนการกลุ่มในการวิเคราะห์แก้ปัญหา และผู้เรียนเกิดทักษะในการทำฝายกักเก็บน้ำ โดยได้ร่วมกันทำฝายกักเก็บน้ำ จำนวน ๔ แห่ง และปลูกต้นไม้ จำนวน ๘๘ ต้น รอบฝายกักเก็บน้ำ ซึ่งทำให้ฝายกักเก็บน้ำ สามารถกักเก็บน้ำเพิ่มมากขึ้นสำหรับใช้ในการอุปโภคและบริโภค ในการพัฒนาจะขยายพื้นที่ปลูกต้นไม้ในบริเวณป่าต้นน้ำเพิ่มขึ้นและดำเนินการขยายผลโครงการให้ชาวบ้านเกิดรายได้ควบคู่กับการปลูกป่า

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย

บ้านผาอันใต้ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๙ ตำบลกองก้อย อำเภอสมเด็จ จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประชากร ๑๓๗ คน ๔๔ ครัวเรือน เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีการปลูกข้าวไร่และปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น กะหล่ำปลี มะเขือเทศ และฟักทอง ในการปลูกข้าวไร่ และพืชเศรษฐกิจนั้น ต้องมีการหมุนเวียนพื้นที่ในการปลูกและอาศัยน้ำในการทำการเกษตรอย่างเพียงพอ ปัจจุบันป่าต้นน้ำถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่ทางการเกษตรทำให้พื้นที่ป่าลดลง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล สภาพอากาศร้อน ส่งผลให้ชุมชนเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคและใช้ทำการเกษตรในช่วงฤดูร้อน จากปัญหาความขาดแคลนน้ำของชุมชนบ้านผาอันใต้ จึงจัดทำโครงการรักษป่า พัฒนาแหล่งน้ำในชุมชนบ้านผาอันใต้ขึ้น ให้มีการปลูกต้นไม้ทดแทนป่าต้นน้ำที่ถูกทำลาย สร้างฝายกักเก็บน้ำและสร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาป่า หวงแทนป่าต้นน้ำในเขตชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และฟื้นฟูแหล่งน้ำ
๒. เพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูป่าต้นน้ำ
๓. เพื่อสร้างฝายกักเก็บน้ำของชุมชน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ชาวบ้านและเยาวชน จำนวน ๔๔ คน (ครัวเรือนละ ๑ คน)

เชิงคุณภาพ

ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจ มีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำในชุมชน พื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น มีแหล่งกักเก็บน้ำไว้มีใช้อย่างเพียงพอตลอดปี

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ครูและผู้เรียน ร่วมกันสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลในการฟื้นฟู อนุรักษ์ และการจัดการป่าต้นน้ำเพื่อมาใช้เป็นแนวทางในการจัดตั้งแผนงานและโครงการ

๒. นำข้อมูลที่สำรวจมาร่วมกันและวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการในการฟื้นฟูป่าต้นน้ำ

๓. ครูให้ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ให้ผู้เรียนร่วมกันระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนจากนั้นให้ผู้เรียนอภิปรายผลการระดมความคิดเห็นและร่วมกันสรุปผลการอภิปราย

๔. นำสภาพปัญหาที่ร่วมกันอภิปรายกับผู้เรียน มาจัดประชุมชาวบ้านโดยให้ผู้นำชุมชน ผู้นำทางธรรมชาติหรือความเชื่อร่วมให้คำแนะนำและร่วมกันเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา สำหรับกำหนดกรอบการทำกิจกรรมโครงการ

๕. จัดประชุมชาวบ้านเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการรักษ้ำ พัฒนาแหล่งน้ำ ของชุมชนบ้านผาอันใต้ เพื่ออธิบายรายละเอียดวิธีการดำเนินการแก่ชาวบ้าน

๖. จัดตั้งคณะกรรมการในการควบคุมดูแลเขตป่าต้นน้ำ โดยการคัดเลือกคณะกรรมการในการจัดตั้งกลุ่มควบคุมดูแลป่าต้นน้ำ พร้อมทั้งตั้งกฎระเบียบและบทลงโทษให้สำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎแล้วจัดทำเวทีประชาคมเพื่อที่จะนำมาใช้เป็นข้อบังคับร่วมกันในชุมชน

๗. ครู ชาวบ้านและเยาวชนร่วมกันดำเนินกิจกรรมปลูกป่าต้นน้ำ ให้ชาวบ้านทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรมหากกล้าพันธุ์ไม้ชนิดใดก็ได้ในเขตพื้นที่ป่าใกล้เคียง มาคนละ ๒ ต้น นำไปปลูกในเขตป่าต้นน้ำของชุมชน พร้อมทั้งร่วมกันกำหนดเขตติดป้ายป่าต้นน้ำของชุมชน

๘. ร่วมกันสร้างฝายชะลอน้ำ โดยกำหนดจุดจากพื้นที่ในลำห้วยที่น้ำไหลลงผ่านชุมชน ซึ่งจุดต่างๆ ที่กำหนดสร้างฝายชะลอน้ำนั้น ใช้พื้นที่ที่เหมาะสม โดยวัดจากจุดที่มีความกว้าง ความลึกของลำห้วยที่สามารถเป็นแหล่งกักเก็บน้ำไว้ได้ในปริมาณมาก การสร้างฝายชะลอน้ำ ใช้ต้นกล้วยและก้อนหินเป็นฐาน ใช้ไม้ไผ่วางสลับกับต้นกล้วยและหินเรียงต่อเป็นชั้น ๆ

๙. ครู กำกับติดตามและเก็บรวบรวมผลการดำเนินกิจกรรม จัดทำสรุป และรายงานผลการดำเนินงานต่อชุมชนและหน่วยงานต้นสังกัด

๑๐. ครูส่งเสริมให้ชาวบ้านและเยาวชนร่วมกันดำเนินการดูแลติดตาม โดยให้ชาวบ้านหมุนเวียนกันไปดูแลในเขตพื้นที่ ๆ เป็นป่าต้นน้ำและปลูกต้นไม้ทดแทนต้นไม้ที่ตาย เพิ่มขึ้นในวันสำคัญอย่างต่อเนื่องทุกปี

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และฟื้นฟูแหล่งน้ำในชุมชน
2. ผู้เรียนเกิดทักษะในการแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการกลุ่ม
3. ผู้เรียนเกิดทักษะในการสร้างฝายเก็บกักน้ำ

ชาวบ้านร่วมกันสร้างฝายชะลอน้ำ

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ชาวบ้านบางคนมีความเชื่อว่ายิงตัดไม้มากเกินไปน้ำในการทำเกษตรมากขึ้น เพราะน้ำจะไม่ถูกกักบริเวณ แก้ไขด้วยการให้ผู้นำชุมชนและผู้นำทางธรรมชาติมาร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากชาวบ้านให้การยอมรับ และให้ความเชื่อถือการเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรม

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

1. ประสานงานกับภาคีเครือข่ายในด้าน การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ให้ร่วมจัดกิจกรรม ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง
2. จัดทำโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ เพื่อให้ชุมชนเห็นประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันของคนกับป่าไม้อย่างสมดุล

เอกสารอ้างอิง

- นิพนธ์ ตั้งธรรม, PPT ประกอบการบรรยายพิเศษในการประชุมวิชาการ สิ่งแวดล้อมนเรศวร ครั้งที่ ๓ : ทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม น้อมใจถวายในหลวง. วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕๕๐.
- พงษ์ศักดิ์ วิทวัสชุตินกุล สาเร้ง ปานอุทัย และ พิณทิพย์ ธิติโรจนะวัฒน์, บทบาทของทรัพยากรป่าไม้กับ ปัญหาน้ำป่าไหลหลาก - แผ่นดินถล่ม : ข้อเสนอแนะจากข้อมูลเชิงประจักษ์. เอกสารเผยแพร่ที่ ๒/๒๕๕๔ ส่วนวิจัยต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., ๒๕๕๔.
- พงษ์ศักดิ์ วิทวัสชุตินกุล สาเร้ง ปานอุทัย และบุญมา ตีแสง, แบบจำลองน้ำท่าป่าต้นน้ำ. บันทึกวิจัยเล่มที่ ๔ ส่วนวิจัยต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ, ๒๕๕๔
- หน่วยวิจัยการฟื้นฟูป่า, **ปลูกให้เป็นป่า: แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับการฟื้นฟูป่าเขตร้อน.** ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศไทย, ๒๕๔๙.
- ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, สำนักงาน. **การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารของศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง”.** อุบลราชธานี : บริษัท ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๖.

พลิกผืนป่า พัฒนาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการสร้างป่า สร้างรายได้

ผู้ศึกษา

นายสมชาย แพงอุด

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา
“แม่ฟ้าหลวง” บ้านกอก่างใน
หมู่ที่ ๑๑ ตำบลบ่อเกลือใต้
อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอบ่อเกลือ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยจังหวัดน่าน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติงานที่ดี ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง พลิกผืนป่า พัฒนาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการสร้างป่า สร้างรายได้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านกอก่างใน ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เกิดขึ้นเนื่องด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงห่วงใยและทรงเห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีพระราชดำริให้ปลูกต้นไม้ที่หลากหลายชนิดผสมผสานกันไป รวมทั้งมีรายได้ร่วมกับการปลูกป่า ครุจึงมีแนวคิดจัดกิจกรรมการเรียนรู้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ๒) ให้ผู้เรียนสามารถปลูกพันธุ์ไม้ท้องถิ่น และพันธุ์ไม้เศรษฐกิจผสมผสานในพื้นที่ทำกินได้ ๓) ให้ชุมชนมีแหล่งอาหารจากป่าที่เพิ่มมากขึ้น ช่วยลดรายจ่ายและมีรายได้เสริม กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรม คือ ชาวบ้านและเยาวชนทุกครอบครัวฯ ละ ๑ คน จำนวน ๖๖ คน โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้ ๑) การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ๒) การสร้างความเข้าใจและรับสมัครสมาชิก ๓) การจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มสมาชิก โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตร สร้างป่า สร้างรายได้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบ่อเกลือ

ผลการดำเนินงานพบว่า ชาวบ้านและเยาวชนผู้ร่วมโครงการมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถปลูกพันธุ์ไม้ท้องถิ่น พันธุ์ไม้เศรษฐกิจ และดูแลบำรุงรักษาต้นไม้ที่ปลูกได้อย่างถูกวิธี พันธุ์ไม้ท้องถิ่น มี ๓ ชนิด จำนวน ๑,๐๙๕ ต้น ประกอบด้วย หวาย จำนวน ๗๐๐ ต้น เมียง จำนวน ๒๘๕ ต้น ตำลึง จำนวน ๑๑๐ ต้น พันธุ์ไม้เศรษฐกิจ (กาแฟ) จำนวน ๖,๗๐๐ ต้น รวมพื้นที่ปลูกผสมผสานไปในพื้นที่ทำกิน จำนวน ๔๕ ไร่

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าลัวะ บ้านก่อกวางใน หมู่ที่ ๑๑ ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัด น่าน มีประชากร จำนวน ๒๑๒ คน ๔๔ หลังคาเรือน ๖๖ ครอบครัว ดำรงชีวิตด้วยการประกอบอาชีพทางการเกษตร ปลูกข้าวไร่บนพื้นที่ลาดชัน ซึ่งมักประสบปัญหาน้ำป่ากัดเซาะหน้าดินพังทลายอยู่เป็นประจำทุกปี ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตที่เพาะปลูกและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงห่วงใยและทรงเห็นถึงความจำเป็น

อย่างยิ่งที่จะต้องเร่งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีพระราชดำริให้ปลูกต้นไม้ที่หลากหลายชนิดผสมผสานกันไป มีการสร้างรายได้ร่วมกับการปลูกป่าด้วย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา“แม่ฟ้าหลวง” บ้านก่อกวางใน ตระหนักในความสำคัญของปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเพื่อสนองงานในพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงจัดกิจกรรมพลิกฟื้นป่า พัฒนาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการสร้างป่า สร้างรายได้ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง สร้างป่า สร้างรายได้ขึ้น

ดำเนินการสำรวจพื้นที่และประชุมร่วมกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปลูกพันธุ์ไม้ท้องถิ่น และพันธุ์ไม้เศรษฐกิจผสมผสานในพื้นที่ทำกินได้
3. เพื่อให้ชุมชนมีแหล่งอาหารจากป่าที่เพิ่มมากขึ้น ช่วยลดรายจ่ายและมีรายได้เสริม

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ผู้เรียน ได้แก่ ชาวบ้านและเยาวชนทุกครอบครัว ๆ ละ ๑ คน จำนวน ๖๖ คน

เชิงคุณภาพ

ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สามารถปลูกพันธุ์ไม้ท้องถิ่น และพันธุ์ไม้เศรษฐกิจ (กาแพ) ผสมผสานในพื้นที่ทำกินของตนเอง พื้นที่ป่าในชุมชนและแหล่งอาหารจากป่ามีเพิ่มมากขึ้น ช่วยลดรายจ่ายและมีรายได้เสริม

วิธีการจัดกิจกรรม

มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

๑. สสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ครูและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ร่วมกันสำรวจจัดทำข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกในครอบครัว รายได้ พื้นที่ทำกิน พื้นที่ป่า ลักษณะของพื้นที่ เพื่อนำไปวิเคราะห์และนำเสนอในการจัดประชุมสร้างความเข้าใจ

๒. สร้างความเข้าใจและรับสมัครสมาชิก ครูและภาคีเครือข่ายจัดประชุมกับชาวบ้าน เพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจถึงความ เป็นมาของโครงการสร้างป่า สร้างรายได้ และเชิญชวนชาวบ้าน ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ มีสมาชิกสมัคร ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ จำนวน ๑๓ คน และปี พ.ศ. ๒๕๕๗ มีสมาชิกเพิ่มขึ้น รวมเป็นจำนวน ๑๗ คน

จัดประชุมชาวบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจ และรับสมัครสมาชิกเพื่อเข้าร่วมโครงการ

๓. การจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มสมาชิก

ขั้นตอนและวิธีการจัดกิจกรรม มีดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ครูให้ความรู้ความเข้าใจกับกลุ่มสมาชิก ในเรื่องประโยชน์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในชุมชนและวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกวิธี

ขั้นตอนที่ ๒ สมาชิกกลุ่ม ครู เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตร ร่วมกันวางแผนกำหนดพื้นที่ปลูกพันธุ์ไม้ท้องถิ่นและไม้เศรษฐกิจ (กาแฟ) พื้นที่ที่สมาชิกร่วมโครงการไม่ใช่พื้นที่ทำกินทั้งหมด หากแต่เป็นพื้นที่บางส่วนที่สมัครใจ เช่น นายจันทร์ จอมหล้า มีพื้นที่ทำกิน ๕ แปลง จำนวน ๖๒ ไร่ มีความประสงค์จัดพื้นที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๗ ไร่ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๓ ขอรับการสนับสนุนกล้าไม้ท้องถิ่นจากกรมป่าไม้ กล้าไม้เศรษฐกิจจากกรมวิชาการเกษตรและกรมส่งเสริมการเกษตร

ขั้นตอนที่ ๔ ครูให้ความรู้ก่อนการปลูกพันธุ์ไม้ เกี่ยวกับชนิดพันธุ์ไม้ การเลือกพื้นที่เพาะปลูก การเตรียมพื้นที่ การขุดหลุม การเว้นระยะห่างในการปลูกของแต่ละต้น การดูแลบำรุงรักษา และการจดบันทึกการเจริญเติบโต

การจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่อง
การเพาะกล้ากาแฟ (กาแฟสีเขียว)

กล้ากาแฟ

ขั้นตอนที่ ๕ ปฏิบัติการปลูกพันธุ์ไม้ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๖ – ปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๗) ช่วงเวลาที่ปลูกของแต่ละปีอยู่ระหว่างเดือน พฤษภาคม ถึง กรกฎาคม พันธุ์ไม้ที่ปลูกไปแล้วประกอบด้วย เมียง หวาย ต่าว ถั่วมะแฮะ กาแฟ และหญ้าแฝก รวมพื้นที่ที่ปลูกจากสมาชิกร่วมโครงการ ๑๗ คน จำนวน ๔๕ ไร่

ขั้นตอนที่ ๖ พาผู้แทนกลุ่มสมาชิกไปศึกษาดูงาน ๒ ครั้ง ในพื้นที่กลุ่มผู้ปลูกกาแฟบ้านสันเจริญ อำเภอลำปาง จังหวัดน่าน เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ และกลุ่มผู้ปลูกกาแฟดอยช้าง อำเภอแม่สလวย จังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ ๒๒ – ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๗

ขั้นตอนที่ ๗ การดูแล โดยกำหนดให้สมาชิกกลุ่ม แต่ละครอบครัวเป็นผู้ดูแลบำรุงรักษาพันธุ์ไม้ที่ปลูกในพื้นที่ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ ๘ ครูติดตามกระตุ้นส่งเสริมให้กำลังใจ สังเกตความก้าวหน้าในการดำเนินกิจกรรมของสมาชิก โดยวิธีการสังเกตพฤติกรรม พูดคุย สอบถาม และตรวจสอบจากบันทึกผลการเจริญเติบโตของพันธุ์ไม้ที่ปลูกเป็นระยะ เดือนละ ๑-๒ ครั้ง เช่น กรณีที่พบว่าชาวบ้านไม่เข้าใจว่าทำไมต้นกาแพจึงเติบโตช้าได้ให้การสนับสนุน โดยอธิบายให้เข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเติบโตของต้นกาแพ เช่น สภาพดิน แสงสว่าง ปุ๋ย เป็นต้น ในบางปัญหาชาวบ้านก็สามารถแก้ไขได้ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเอง แต่ถ้าเป็นบางปัญหาที่ครูและชาวบ้านไม่สามารถแก้ไขได้ก็ใช้เครือข่ายผู้รู้มาสนับสนุน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๙ จัดมุมความรู้ ครูและสมาชิกผู้ร่วมโครงการ ช่วยกันจัดมุมเสริมความรู้เกี่ยวกับโครงการ พันธุ์ไม้ที่ปลูก และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดบอร์ดความรู้ สื่อแผ่นพับ ใบความรู้ สื่อวีดิทัศน์

จัดมุมเสริมความรู้

ขั้นตอนที่ ๑๐ ประสานหน่วยงานเครือข่ายร่วมดำเนินการ เช่น กรมป่าไม้ กรมอุทยานฯ กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน ฯลฯ เป็นหน่วยงานที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะที่โครงการได้พึ่งพา มีการประสานเพื่อขอความช่วยเหลือ สนับสนุนกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องการวางแผน การให้ความรู้ การสนับสนุนพันธุ์ไม้ และอื่น ๆ

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

จากเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้เรียน จำนวน ๖๖ คน (ทุกครอบครัวๆ ละ ๑ คน) มีผู้สมัครเข้าร่วมโครงการ ๑๗ ครอบครัว จำนวน ๑๗ คน (ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ จำนวน ๑๓ คน และ ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ จำนวน ๑๗ คน)

ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สามารถปลูกพันธุ์ไม้ท้องถิ่น และไม้เศรษฐกิจ ผสมผสานลงในพื้นที่ทำกินได้ ประมาณ ๔๕ ไร่ มีจำนวนพันธุ์ไม้ต่างๆ ดังนี้

ปลูกพันธุ์ไม้ท้องถิ่น	หวาย	จำนวน	๗๐๐	ต้น
	เมี่ยง	จำนวน	๒๘๕	ต้น
	ต้าว	จำนวน	๑๑๐	ต้น
ปลูกพันธุ์ไม้เศรษฐกิจ	กาแพ	จำนวน	๖,๗๐๐	ต้น
เพาะกล้าไม้เศรษฐกิจ	กาแพ	จำนวน	๕,๐๐๐	กล้า
ปลูกหญ้าแฝก		จำนวน	๓๐,๐๐๐	กล้า

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

๑. จำนวนผู้ร่วมโครงการไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด แก้ไขโดยกระตุ้น ชักชวนชาวบ้านที่ยังไม่เข้าร่วมกิจกรรมมาร่วมเรียนรู้กับกลุ่มที่ดำเนินการอยู่

๒. ชาวบ้านมีความกังวลเกี่ยวกับรายได้ระหว่างรอผลผลิตจากกาแฟ แก้ไขโดยส่งเสริมให้ปลูกพืชระยะสั้น เช่น พืชผักสวนครัว ถั่วฝักยาว มะนาว ถั่วมะแฮะ ฯลฯ แทรกในพื้นที่

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. เพิ่มสมาชิกกลุ่มให้ครอบคลุมทุกครัวเรือนในชุมชน

๒. ประสานหน่วยงานภาคีเครือข่ายร่วมในการจัดอบรมให้ความรู้ด้านคุณภาพของผลผลิต การขยายพันธุ์ การบริหารจัดการกลุ่ม และการจัดการตลาด

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

แหล่งข้อมูล

สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร “การปลูกกาแฟอาราบิก้า [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก

<http://www.arda.or.th/kaetinfo/south/coffee/controller/01-03.php> (วันที่ค้นข้อมูล : ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗)

ฝายแม้วสู่ระบบประปาภูเขา ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ผู้ศึกษา

ร.ต.อ.วาณิช จิวรภักจไพบุลย์

สถานศึกษา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ยอดโพธิ์ทอง ๑

ตำบลบ่อเปี้ย อำเภอบ้านโคก

จังหวัดอุดรธานี

กองกำกับการตำรวจตระเวน

ชายแดนที่ ๓๑

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติงานที่ดี ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง ฝายแม้วสู่ระบบประปาภูเขาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนยอดโพธิ์ทอง ๑ ตำบลบ่อเปี้ย อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี สังกัด กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๓๑ มีวัตถุประสงค์เพื่อน้อมนำพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช มาเป็นแนวทางและวิธีการปฏิบัติถึงความจำเป็นอย่างยี่งที่จะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและป่าไม้ที่เหลือน้อยให้คงอยู่ซึ่งจะช่วยฟื้นฟูทรัพยากรน้ำและป่าส่วนที่เสื่อมโทรมในรัศมีใกล้เคียงให้กลับมามีความสมบูรณ์ดังเดิม โดยเฉพาะพื้นที่โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าหรือป่าต้นน้ำ พื้นที่เขตอนุรักษ์ต่าง ๆ จึงได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งภาคหลักทฤษฎีและปฏิบัติโดยบูรณาการจากโครงการฝายแม้วสู่โครงการในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.) เพื่อให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของน้ำและป่าไม้ เกิดจิตสำนึกความรัก และความหวงแหนทรัพยากรน้ำและป่าไม้ ซึ่งเด็กและเยาวชนเป็นพลังสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่การใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสถานการณ์ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายเป็นผลทำให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำสะอาดเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของทุกสิ่งที่มีชีวิต ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องใหม่เลยของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนยอดโพธิ์ทอง ๑ ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านภูต่าง ตำบลบ่อเบี้ย อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี ต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภคเช่นกัน ซึ่งปัญหาดังกล่าว มีมานานกว่า ๒๐ ปี ตั้งแต่ก่อตั้งโรงเรียนมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ทำให้ทางโรงเรียนต้องแก้ปัญหาโดยใช้น้ำในสระเลี้ยงปลาของโรงเรียนและระบบประปาของหมู่บ้านที่สูบน้ำจากบ่อบาดาลซึ่งจะจ่ายน้ำตอนเช้าและตอนเย็นโดยจะใช้ได้แค่เพียงอุปโภคเท่านั้น ส่วนการบริโภคน้ำในโรงเรียนทางโรงเรียนต้องนำถังน้ำดื่มเปล่าขึ้นรถยนต์ ไปรองน้ำฝนสะอาดในหมู่บ้านมาเตรียมให้เด็กนักเรียนได้ดื่มและส่วนหนึ่งได้ให้นักเรียนทุก ๆ คน นำน้ำสะอาดจากบ้านมาดื่มที่โรงเรียนทุกวัน ถึงแม้จะมีห้วยเลาที่เป็นร่องน้ำไหลผ่านหมู่บ้านแต่ร่องน้ำก็เหือดไปด้วยสารเคมีจากยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ปุ๋ยเคมี ที่ฝนชะหน้าดินไร่

ข้าวโพด นำพาสารเคมีเหล่านี้ไหลลงมาสะสมในลำห้วยเลามากจนเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ท่านนายกเหล่ากาชาดจังหวัดอุดรธานี พร้อมด้วยคณะ ได้เดินทางมาเยี่ยมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนยอดโพธิ์ทอง ๑ และได้สอบถามครูใหญ่ว่ามีปัญหาอะไรบ้าง ครูใหญ่จึงได้เรียนตอบทางคณะฯ ว่าขาดแคลนน้ำในการอุปโภคและบริโภค ปัญหานี้แก้ไขได้โดย ต่อระบบประปาภูเขาหรือนำน้ำจากภูเขาสูงด้านทิศตะวันออกเข้าสู่โรงเรียน แต่ก็ต้องใช้งบประมาณ ในการเดินท่อลำเลียงน้ำมากพอสมควร ซึ่งท่านนายกเหล่ากาชาดจังหวัดอุดรธานีได้ตอบว่าจะหาทางช่วยเหลือ จากนั้นประมาณ ๖ เดือน นายกเหล่ากาชาดได้ทูลเกล้าถวายเงิน ๖๐,๐๐๐ บาท แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อใช้สอยตามพระราชอัธยาศัย และในเวลาต่อมาพระองค์ท่านได้พระราชทานทุนทรัพย์ดังกล่าว ให้กับทางโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนยอดโพธิ์ทอง ๑ เพื่อจัดสร้างระบบประปาภูเขาเข้าสู่โรงเรียนโดยผ่านทางกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๓๑ และทางกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๓๑ มอบหมายให้กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๓๑๖

เป็นผู้จัดซื้อจัดจ้างพร้อมดำเนินการสร้างและอีก ๒ เดือนต่อมาการจัดสร้างจึงแล้วเสร็จต้นปี พ.ศ. ๒๕๔๙ การใช้น้ำจากระบบประปาภูเขาจึงเริ่มแต่นั้นเป็นต้นมา

หลังจากการใช้ระบบประปาภูเขาไปได้ ๒ ปี ขณะเดียวกันก็ดำเนินการสร้างฝายแม้วแบบเรียงหินยาแนว (กึ่งถาวร) ไปด้วย ไฟป่าได้เผาทำลายท่อพีวีซีส่งน้ำที่ไม่สามารถฝังดินได้ (เนื่องจากเป็นหิน) เสียหายบางส่วน และจุดที่เป็นร่องห้วยเลาที่ต้องขึงสลิงมัดท่อส่งน้ำไปยังอีกฟากของร่องห้วยก็ถูกน้ำป่าพัดขาดเสียหายทำให้การใช้น้ำจากระบบประปาภูเขาจึงหยุดชะงักลง

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ – พ.ศ.๒๕๕๖ นายมนัส จิตตรง เจ้าหน้าที่หน่วยรักษาป่าไม้ที่ ๑๒ อุดรดิตต์และกลุ่มเพื่อนวันศุกร์ คณะครู นักเรียน และประชาชนบ้านภูต่าง ได้เข้ามาช่วยในการซ่อมแซมระบบประปาภูเขาของโรงเรียนและจัดสร้างฝายแม้วไปด้วยตามกำลังคนและงบประมาณบริจาค แต่ปริมาณน้ำที่ไหลเข้าโรงเรียนยังไม่เพียงพอตลอดทั้งปี

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๕๖ – พ.ศ. ๒๕๕๗ นายศาสตรา ชมภูศรี และกลุ่มเพื่อน คณะครู นักเรียนและประชาชนบ้านภูต่าง ได้เข้ามาช่วยในการซ่อมแซมระบบประปาภูเขาของโรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง

สรุปแล้วหลังจากได้สร้างฝายแม้วมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ จนถึงปัจจุบันมีฝายแม้วทั้งสิ้น ๑๒ จุด และจากการสังเกตปริมาณน้ำที่มีใช้แล้วสังเกตได้ว่า ห้วงเวลาที่มีน้ำไหลยาวนานมีมากขึ้นเป็นลำดับทุกปี และในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ โรงเรียนมีน้ำใช้ตลอดทั้งปีซึ่งสรุปได้ว่า“ฝายแม้วมีคุณสมบัติในการชะลอน้ำได้จริง”

ในอนาคตโรงเรียนมีความประสงค์ และตั้งใจที่จะสร้างฝายแม้วให้เพิ่มมากขึ้นอันจะนำไปสู่การมีน้ำไว้ใช้ในการอุปโภคและบริโภคในโรงเรียนพร้อมกันนี้ก็ช่วยขยายผลสู่หมู่บ้านและบูรณาการสู่โครงการตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. น้อมนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช มาปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยการสร้างฝายแม้วเก็บกักน้ำบนดอยห้วยซำแขนให้ได้เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่ออุปโภคบริโภคของโรงเรียนและหมู่บ้านภูต่างเพิ่มมากขึ้นอย่างยั่งยืน

๒. ติดตั้งเครื่องกรองน้ำ Reverse Osmosis ทำการกรองน้ำจากดอยให้ได้น้ำสะอาดคุณภาพสูงเพื่อเป็นน้ำดื่มสะอาดและปลอดภัยต่อสุขภาพของเด็กนักเรียน

๓. แบ่งปันน้ำสะอาดจากดอยให้กับประชาชนในหมู่บ้านภูต่างที่โรงเรียนตั้งอยู่เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค

๔. ปลุกจิตสำนึกให้กับนักเรียน และประชาชนในหมู่บ้านภูต่าง โดยจัดการเรียนการสอนผ่านกระบวนการให้ความรู้ แนะนำ หรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยเน้นให้ทุกส่วนของสังคมหมู่บ้านมีการร่วมกันดูแลรักษาและอนุรักษ์ป่าแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้มีความยั่งยืนสู่รุ่นลูกหลานต่อไป

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. สร้างระบบประปาภูเขา โดยกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๓๑๖ เป็นผู้ดำเนินการจัดสร้าง

๒. คณะครู นักเรียน และประชาชนร่วมกันซ่อมแซมระบบท่อส่งน้ำและชนปูนซีเมนต์ ทราบหายบ ขึ้นดอยทำฝายแม้วเพิ่ม จำนวน ๗ จุด และร่วมซ่อมแซมระบบท่อส่งน้ำและสร้างฝายแม้วเพิ่มได้จำนวน ๕ จุด

๓. จัดหา และติดตั้งเครื่องกรองน้ำ Reverse Osmosis ขนาด ๔๐๐ ลิตรต่อวัน

๔. ปี พ.ศ.๒๕๕๗ ทำการเดินท่อลำเลียงน้ำด้วยท่อพีวีซี ขนาด ๒ นิ้ว ไปยังถังเก็บน้ำซึ่งอยู่บริเวณวัดภูต่าง เพื่อการปันน้ำให้กับประชาชนบ้านภูต่าง

๕. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จำนวน ๖ กิจกรรม (๔๐ ชั่วโมง: ๑ ภาคเรียน)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ ๑ “ น้ำคืออะไรมีความสำคัญกับมนุษย์อย่างไร ”

วัตถุประสงค์ เพื่อให้เด็กนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของ “น้ำ”

กิจกรรม ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงประโยชน์ของน้ำและอธิบาย เพิ่มเติมถึงประโยชน์และระบบนิเวศของน้ำกับป่าไม้

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ ๒ ลักษณะของฝายแม้วกับการชลน้ำอย่างน่ามหัศจรรย์

วัตถุประสงค์ เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการเรียนรู้ชนิดของฝายแม้วและขั้นตอน การจัดสร้างฝายแม้วเป็นแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นจนเกิดความสามัคคีในชุมชน

กิจกรรม ครูและนักเรียนร่วมกันเรียนรู้ชนิดของฝายแม้วจากวิทยากรจากหน่วยรักษาป่าไม้ที่ ๑๒ อุตรดิตถ์และหน่วยรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่จริม กรมป่าไม้ ซึ่งเป็นหน่วยที่มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ ๓ ทำไม่ยากด้วยสองมือเรา

วัตถุประสงค์ เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถสร้างฝายแม้วด้วยสองมือโดยใช้ กระบวนการมีส่วนร่วม

กิจกรรม คณะครู นักเรียนและประชาชน ร่วมกันลงมือสาธิตทำฝายแม้วแบบจำลองและการ ร่วมกันลงมือปฏิบัติการทำฝายแม้วในพื้นที่จริง

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ ๔ ป่าไม้คือการให้ที่ยิ่งใหญ่

วัตถุประสงค์ เพื่อให้นักเรียนรู้จักแบ่งปันน้ำสะอาดให้กับชุมชน มีเจตคติที่ดีต่อการอยู่ร่วมกันใน สังคม ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

กิจกรรม ครูและนักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ในด้านวัฏจักรของดิน ป่าไม้ น้ำ อากาศ ที่มีปัจจัยและอิทธิพลต่อกันและจะเกิดโทษอย่างไร ถ้าอย่างหนึ่งอย่างใด ลดน้อยขาดหายไปจนไม่เกิดความสมดุลของระบบนิเวศวิทยา

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ ๕ ปลุกจิตสำนึกนักเรียนชุมชนอนุรักษ์ป่าและน้ำ

วัตถุประสงค์ เพื่อปลุกจิตสำนึกให้กับนักเรียน ชุมชนให้มีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าไม้ รักษาแหล่งน้ำชุมชน ของตนเองให้อยู่ยั่งยืนตลอดไป

กิจกรรม ปลุกฝังจิตสำนึกให้กับนักเรียน ชุมชน เกิดความร่วมมือร่วมใจ สร้างพลังสามัคคี ใน การดูแลรักษาป่าต้นน้ำ พร้อมร่วมกันสรุป ถึงผลเสียจากการทำลายป่า และผลดีจาก การอนุรักษ์ ป่าไม้ เป็นอย่างไร

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ ๖ บูรณาการสู่โครงการแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร

วัตถุประสงค์ เพื่อบูรณาการการเรียนรู้เรื่องน้ำสู่คุณภาพการศึกษาและคุณภาพชีวิต

กิจกรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถปฏิบัติได้ในขณะปัจจุบันทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ในเรื่อง ประโยชน์ของน้ำ

๑. โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน
๒. โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน
๓. โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา
๔. โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง ฝายแม้วสู่ระบบประปาภูเขาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้ดำเนินการโดยให้ผู้เรียนมีความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและป่าไม้เพราะทั้งสองปัจจัยจะขาดจากกันไม่ได้เลย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรักความหวงแหน ร่วมกันอนุรักษ์ให้คงอยู่ชั่วลูกหลาน การประเมินผลตามเกณฑ์ที่ครูกำหนด ผลการทดสอบความสามารถก่อนการจัดกิจกรรม พบว่านักเรียนยังไม่ตระหนักถึงการอนุรักษ์น้ำและป่าไม้ และการทดสอบหลังการจัดกิจกรรมปรากฏว่านักเรียนมีความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและป่าไม้และเห็นความสำคัญของน้ำและป่าไม้เพิ่มมากขึ้นจนเป็นที่น่าพอใจ

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

มีการขยายผลการจัดกิจกรรมไปสู่ชุมชน ด้วยการร่วมประชุมให้ความรู้กับประชาชนบ้านภูต่าง สร้างเจตคติที่ดีให้ชุมชนรู้คุณค่าและเห็นความสำคัญของน้ำและป่าไม้ จัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันในภาคทฤษฎีและปฏิบัติทั้งคณะครู นักเรียน ชุมชน และบุคคลผู้สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระหว่างปฏิบัติ ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวจะนำไปสู่การใช้ทรัพยากรของชุมชนร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นส่วนช่วยในการฟื้นฟูและรักษาความสมบูรณ์ของทรัพยากรน้ำและป่าไม้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนใน**

ถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔

พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

วิชัย เทียนน้อย. **การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรวัฒนา, ๒๕๕๐.

สมศักดิ์ วรคามิน. **Water for life น้ำในอุดมคติ.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์, ๒๕๕๓.

ใส่ใจสิ่งแวดล้อม

ผู้ศึกษา

นายสมศักดิ์ วุฒิสัตย์
นางอุทัยวรรณ วุฒิสัตย์

สถานศึกษา

โรงเรียนบ้านแม่ระเมิง
หมู่ที่ ๘ ตำบลแม่สอง
อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษา
ตาก เขต ๒

สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั่วความรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบัน ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ จะเห็นได้จากภัยพิบัติทางธรรมชาติป่าไม้ถูกทำลาย ในฤดูฝน เมื่อมีฝนตกลงมาฝนจะตกหนัก ทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลากเข้าท่วม บ้านเรือน ดินถล่มและเกิดผลเสียหายทางด้านผลผลิตทางการเกษตร ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ระบบนิเวศขาดความสมดุลและความหลากหลายทางชีวภาพลดลง เมื่อถึงฤดูแล้งจะขาดแคลนน้ำขั้นรุนแรงส่งผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของประชาชนโดยตรงซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นปัญหาที่เราทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการเข้ามาช่วยเหลือและร่วม แก้ไขปัญหา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงห่วงใยและ เล็งเห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม พืชพันธุ์ที่ป่าเสื่อมโทรมให้กลับมาสมบูรณ์ โดยเฉพาะพื้นที่ เป้าหมายในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็น เขตป่าสงวนและป่าต้นน้ำ ดังนั้น เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้ เกิดการเปลี่ยนแปลง และนำไปสู่การใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างมี ประสิทธิภาพ ได้มีประสบการณ์ตรงจากสภาพจริงของท้องถิ่น ก็จะช่วยใน การฟื้นฟูและรักษาความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่ง ถือว่าเป็นรากฐานของประเทศให้มั่นคงและยั่งยืนสืบต่อไป

โรงเรียนบ้านแม่ระเมิง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๘ ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่อนุญาตให้ใช้พื้นที่ จากผลการ สืบสวนพื้นที่ป่าในเขตบริการของโรงเรียนพบว่าป่าไม้และแหล่งน้ำที่เคยใช้ ประโยชน์ตามธรรมชาติมีปริมาณลดลง ผลกระทบจากการถางป่า ตัดต้นไม้ เพื่อทำการเกษตร การใช้สารเคมีในการเพาะปลูก กำจัดศัตรูพืช โรงเรียน บ้านแม่ระเมิง จึงจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ สำนักงานโครงการพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรม ราชกุมารี ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำมาสู่การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนให้กับเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๖ เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกให้กับเด็กและเยาวชนตลอดจนชุมชนใน พื้นที่ ซึ่งจะมีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่สืบต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นการน้อมนำพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มาสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม

๒. เพื่อปลูกจิตสำนึกให้กับเด็กและเยาวชน ให้มีความรู้และเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓. เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชน เห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๔. เพื่อให้เด็กและเยาวชน ได้นำความรู้จากการจัดกิจกรรมของทางโรงเรียนไปใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพดี และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

เชิงคุณภาพ

ปลูกฝังจิตสำนึกและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้กับเด็กและเยาวชน โรงเรียนบ้านแม่ระเมิง ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การปฏิบัติกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการดำเนินการดังนี้

๑. ศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและในชุมชนบ้านแม่ระเมิง

๑.๑ คณะครู นักเรียน และผู้นำชุมชน ประชุมวางแผนการทำงานร่วมกัน

๑.๒ สืบค้นข้อมูลสภาพพื้นที่โดยการเก็บข้อมูลจากสภาพจริง จากการใช้วิธีสัมภาษณ์บุคคลในชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์จากการสำรวจสภาพจริงถึงปัญหาของสิ่งแวดล้อมและวางแผนในการปฏิบัติกิจกรรม

๒. ให้ความรู้กับเด็กและเยาวชน

โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้ นักเรียนทุกคนร่วมกันสำรวจสิ่งแวดล้อมบริเวณโรงเรียนและชุมชน พร้อมบันทึกข้อมูล ตามสภาพที่พบเห็น แล้วร่วมมือเลือกสภาพปัญหาที่ตนสนใจจะเรียนรู้ โดยจัดลำดับความสำคัญ นำมาเป็นหัวข้อที่จะศึกษา ทำให้ได้ประเด็นที่ต้องการศึกษา คือ จะแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างไร จากนั้นแบ่งกลุ่มนักเรียนไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ เช่น ศึกษาจากเอกสารความรู้ อินเทอร์เน็ต การสัมภาษณ์คนในชุมชน รวมทั้งเรียนรู้จากคุณครูเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แล้วให้แต่ละกลุ่มนำข้อมูลมารวมกันวิเคราะห์สภาพความแตกต่างของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

ประเด็นที่ ๑ สภาพสิ่งแวดล้อมชุมชนเมื่อก่อนเป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๒ สภาพสิ่งแวดล้อมชุมชนปัจจุบันเป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๓ หากปล่อยทิ้งไว้แล้วจะเกิดปัญหาอะไร นักเรียนคิดว่าจะมีวิธีแก้ไขหรืออนุรักษ์ไว้ได้อย่างไร

นักเรียนแต่ละกลุ่มคิดวางแผนการทำงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นตามสภาพที่กลุ่มของตนได้วิเคราะห์ไว้ ซึ่งมีกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมปลูกหญ้าแฝก ปรับปรุงดินกันสไลด์

กิจกรรมปลูกต้นไม้

กิจกรรมแข่งขัน วาดภาพระบายสี เขียนเรียงความ คำขวัญ ประกวดการทำชุดรีไซเคิล

กิจกรรมทำฝายแม้ว

- นำสิ่งที่ตนเองได้ทำในโรงเรียนไปเล่าสู่ผู้ปกครองฟัง และพูดโน้มน้าวให้เห็นความสำคัญของการปลูกต้นไม้ เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน แล้วชักชวนให้ผู้ปกครอง คนในชุมชนร่วมกิจกรรม “แม่ปลูกลูกรักษา”

- จัดตั้งชุมชน “สิ่งแวดล้อมดี ชีวิตมีสุข”

- จัดนิทรรศการเผยแพร่กิจกรรมที่สร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับชุมชน เรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน และเชิญชวนให้ชุมชนร่วมกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี

๒.๑ คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้กับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๒.๒ โรงเรียนจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น จัดกิจกรรมการปลูกหญ้าแฝก การปลูกต้นไม้ การปลูกต้นอินทนิล การปลูกต้นเสลา การปลูกไม้ยืนต้น การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน

๒.๓ จัดกิจกรรมการแข่งขันทางวิชาการ เช่น การวาดภาพระบายสี การเขียนเรียงความ คำขวัญการประกวดชุดรีไซเคิล และอื่น ๆ

๓. การส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึกให้กับ เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้และเข้าใจ ตระหนัก ถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓.๑ เด็กและเยาวชนในชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมในการปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรม แม่ปลูกูกรักษา การปลูกป่าสองข้างทาง การจัด สภาพสิ่งแวดล้อม การปลูกป่าของชุมชน การคืน ธรรมชาติสู่ชุมชน

๓.๒ จัดตั้งชุมชน “สิ่งแวดล้อมดี ชีวิตมีสุข” เน้นกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีการจัด กิจกรรมด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งในและนอก โรงเรียน เช่น การปลูกหญ้าแฝก การจัดทำฝายกั้น น้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำ การทำแนวกันไฟ การดูแล สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนและของชุมชน

๓.๓ จัดกิจกรรมการปลูกจิตสำนึกด้านการ รักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกับหน่วยงานอื่น เช่น กิจกรรม การปลูกป่าสองข้างทาง กิจกรรมการพัฒนาแหล่ง ดินน้ำ

๔. จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังให้เด็กและ เยาวชน เห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๔.๑ ปรับปรุงสภาพดินให้มีความอุดม สมบูรณ์ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการจัดทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพใช้ในการ ปรับสภาพของดิน เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับเด็กและ เยาวชน ตลอดจนชุมชนได้นำไปสู่การปฏิบัติ

๔.๒ จัดนิทรรศการ เผยแพร่ด้านความรู้ และความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

๔.๓ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติเพื่อให้เห็นคุณค่าของการมีคุณภาพชีวิต ที่ดี

๔.๔ ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝัง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เด็กและเยาวชน

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

ผลที่เกิดกับผู้เรียน

๑. เด็กและเยาวชนมีความรู้และเข้าใจมีจิตสำนึกที่ดี มีความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. เด็กและเยาวชน เห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓. เด็กและเยาวชน นำความรู้จากการจัดกิจกรรมของทางโรงเรียนไปใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพดีและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ยังมีชาวบ้านในพื้นที่เขตบริการที่ตั้งอยู่ตามห้วยอมบ้าน มีการถางป่า เผาไร่ เพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูก สาเหตุเพราะชาวบ้านมีฐานะยากจน ประกอบอาชีพด้านการเกษตร มีการทำไร่และทำนาเพื่อเลี้ยงชีพ ส่งผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน). ๒๕๕๑

ผลที่เกิดกับชุมชน

๑. ชาวบ้านมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ

๒. ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการปลูกป่า และช่วยดูแลป่าของชุมชนไว้เป็นป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน

๓. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดทำฝายกั้นน้ำ การทำแนวกันไฟ และมีการเผาป่าน้อยลง

๔. ชาวบ้านมีส่วนร่วมรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. ควรมีหน่วยงานของทางราชการเข้ามาส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริม ให้กับชาวบ้าน เพื่อให้มีรายได้ ชาวบ้านจะได้มีอาชีพที่สามารถสร้างรายได้

๒. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น หน่วยงานจัดการต้นน้ำ หรืออุทยานแห่งชาติ ที่รับผิดชอบในเขตพื้นที่ ควรให้ความรู้และให้คำแนะนำแก่บุคคลในชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีมาตรการในการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดหรือละเมิดกฎหมายในการบุกรุกพื้นที่ป่าให้มากขึ้น

แนวปฏิบัติที่ดี
ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ

ผู้ศึกษา

นางปราณี ปัญญารัตน์
นางสาวบุษบา เตียงศรี

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา
“แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ปิติ
หมู่ที่ ๓ ตำบลปางหินฝน
อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอแม่แจ่ม

สำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่อง การอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ เป็นกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ปิติ หมู่ที่ ๓ ตำบลปางหินฝน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ ๒) อนุรักษ์และสืบทอดเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอให้คงอยู่สืบไป โดยจัดกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ถ่ายทอด จำนวน ๒ คน และกลุ่มผู้รับการถ่ายทอด จำนวน ๑๐ คน โดยแบ่งเป็น ผู้เรียนหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ จำนวน ๖ คน และผู้เรียน ศศช. จำนวน ๔ คน โดยมีการดำเนินกิจกรรมคือ ครู ชาวบ้านและผู้เรียน ประชุมร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาการลืมเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอเพื่อหาข้อสรุปของปัญหาและแนวทางแก้ไข ครูศึกษาองค์ความรู้จากภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ เนื้อร้อง ทำนอง ความหมาย โดยบันทึกเนื้อเพลง ความหมาย จากคำบอกเล่าของภูมิปัญญา ครูศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางวิชาการเพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากเอกสารและอินเทอร์เน็ต เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ พร้อมทั้งจัดทำในรูปแบบสมุดเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ เพื่อเป็นสื่อในการถ่ายทอดให้ผู้เรียน สืบค้นและคัดเลือกกลุ่มผู้เรียนที่มีความพร้อมและมีความสนใจในการเรียนรู้เพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ เชิญภูมิปัญญามาร่วมถ่ายทอดเพลงพื้นบ้านให้กับผู้เรียน เป็นต้น ครู ภูมิปัญญา และผู้เรียนสรุปองค์ความรู้ร่วมกัน ครูและภูมิปัญญาติดตามผู้เรียนและให้คำแนะนำเพิ่มเติม พร้อมทั้งบันทึกสรุปผล จากนั้นครูสรุปองค์ความรู้ที่ได้มาจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานพบว่า ผู้เรียนสามารถร้องเพลงพื้นบ้านได้ รู้จักความหมาย และรู้จักเพลงพื้นบ้านมากขึ้น สามารถนำบทเพลงไปถ่ายทอดให้กับพ่อแม่หรือสมาชิกในครอบครัวได้ คนในชุมชนร่วมร้องเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอในโอกาสต่าง ๆ มากขึ้น เช่น งานแต่งงาน งานศพ ประเพณีเลี้ยงผีงานรื่นเริงต่าง ๆ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา“แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ปิติ มีสื่อประกอบในการเรียนการสอน โดยครูได้จัดทำสมุดเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอขึ้น เป็นการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และร่วมกันสืบทอดเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ

ให้คงอยู่สืบไป สำหรับแนวทางการพัฒนาต่อเนื่อควรมีการเผยแพร่เพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ โดยการเปิดเพลงที่บันทึกเสียงไว้ในงานพิธีต่าง ๆ ของชุมชน การกระจายเสียงตามสายของหมู่บ้าน นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมให้มีการร้องเพลงพื้นบ้านมากขึ้นโดยมีการจัดประกวดร้องเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ หรือจัดกิจกรรมร่วมกับการส่งเสริมการอ่านในชุมชน เช่น การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดประกวดคัดลายมือจากบทเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ เป็นต้น

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เพลงพื้นบ้านนั้นมีอยู่ทุกภาคทุกเผ่าพันธุ์ของประเทศไทย มีความแตกต่างกันไปตามวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละสังคม ส่วนใหญ่เพลงพื้นบ้านมักแต่งขึ้นเอง โดยใช้สำนวนไม่ซับซ้อน ฟังแล้วเกิดความไพเราะ ใช้ขับขานเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและผ่อนคลายจากการทำงาน

หมู่บ้านแม่ปิติ หมู่ที่ ๓ ตำบลปางหินฝน อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรทั้งหมดจำนวน ๑๔๓ คน แยกเป็นชาย ๗๓ คน และหญิง ๗๐ คน ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาคริสต์ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตแบบพอเพียง จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ ในหมู่บ้านพบว่าตั้งแต่

สมัยบรรพบุรุษได้มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างหนึ่งที่นับเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ คือ การขับร้องเพลงพื้นบ้านในงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพ ฯลฯ และหากมีเวลาว่างจากการทำงานหรือมีการพบปะสังสรรค์ก็มักจะรวมกลุ่มกันขับร้องเพลงพื้นบ้านเพื่อความผ่อนคลาย

ปัจจุบันชนเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ ออกไปประกอบอาชีพนอกชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการดูโทรทัศน์ ฟังเพลง ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในการติดต่อสื่อสาร จึงรับเอาวัฒนธรรมของคนไทยพื้นราบ เช่น การแต่งกาย ร้องเพลงไทยแทนเพลงกะเหรี่ยงสะกอ ส่งผลให้วัฒนธรรมการร้องเพลงซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ เปลี่ยนไป เด็กและเยาวชนไม่ค่อยรู้จักและร้องเพลงไม่เป็น กอปรกับชาวบ้านมีเวลาว่างในการพบปะกัน

ลดลง เนื่องจากใช้เวลาในการทำงานเพื่อหารายได้มากขึ้นจึงทำให้เพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอเริ่มเลือนหายไป

จากสภาพดังกล่าวข้างต้น ศศช.บ้านแม่ปิติจึงร่วมกับชุมชนหาแนวทางในการแก้ไข เพื่อให้ชาวบ้านได้เรียนรู้เพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอไม่ให้สูญหายไป ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามแผนพัฒนา ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๙) วัตถุประสงค์ที่ ๖ เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ปิติ จึงได้ดำเนินการศึกษา เรื่อง การอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอขึ้น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ
๒. เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอให้คงอยู่สืบไป

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

๑. ผู้ถ่ายทอด จำนวน ๒ คน
๒. กลุ่มผู้รับการถ่ายทอด จำนวน ๑๐ คน ได้แก่ ผู้เรียนหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ จำนวน ๖ คน และผู้เรียน ศศช. จำนวน ๔ คน

เชิงคุณภาพ

ผู้เรียนหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และ ผู้เรียน ศศช. ได้อนุรักษ์และสืบทอดเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอให้คงอยู่สืบไป

วิธีการจัดกิจกรรม

แนวทางการปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่อง การอนุรักษ์เพลงพื้นบ้าน กะเหรี่ยงสะกอ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

๑. ครู ชาวบ้านและผู้เรียนประชุมร่วมกัน เกี่ยวกับปัญหาการลืมเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ เพื่อหาข้อสรุปของปัญหาและแนวทางแก้ไข

๒. ครูศึกษาองค์ความรู้จากภูมิปัญญา เกี่ยวกับความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ เนื้อร้อง ทำนอง และความหมาย โดยทำการบันทึกเนื้อเพลง ความหมาย จากคำบอกเล่าของภูมิปัญญา

๓. ครูศึกษา ค้นคว้าข้อมูลทางวิชาการ เพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากเอกสารและอินเทอร์เน็ต เกี่ยวกับบทเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ พร้อมทั้งจัดทำในรูปแบบสมุดเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ เพื่อเป็นสื่อในการถ่ายทอดให้ผู้เรียน

๔. ทำการสำรวจและคัดเลือกกลุ่มผู้เรียนที่มีอายุตั้งแต่ ๙ ปีขึ้นไป ซึ่งมีความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ และมีความสนใจเรียนรู้เพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ

ครูศึกษาองค์ความรู้จากภูมิปัญญา

๕. ครูดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมกับภูมิปัญญาเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ ทำการสอนและถ่ายทอดเพลงพื้นบ้านให้ผู้เรียน โดยจัดให้มีการสอนสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ในวันเสาร์ ตั้งแต่เวลา ๑๔.๐๐น. ถึง ๑๕.๐๐น. จำนวน ๖ ครั้ง โดยจะมีการทดสอบหลังเรียนทุกครั้งเพื่อประเมินว่าผู้เรียนเรียนรู้เพลงได้มากน้อยเพียงใด พร้อมทั้งกำหนดให้ผู้เรียนฝึกร้องเพลงที่บ้านให้พ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวฟัง แล้วครูจะติดตามผลในสัปดาห์ต่อไป

ภูมิปัญญาสอนเพลงให้กับผู้เรียน

๖. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ บูรณาการ โดยนำเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอที่มี เนื้อหาเกี่ยวกับนก มาสอนในชั่วโมงภาษาไทยในเรื่อง คำ พยางค์ ประโยคเกี่ยวกับนก เป็นต้น

๗. ครู ภูมิปัญญา และผู้เรียนร่วมกันสรุป องค์ความรู้ที่ได้

๘. ครู และภูมิปัญญา ติดตามผู้เรียนและ ให้คำแนะนำเพิ่มเติม พร้อมทั้งบันทึกสรุปผล

๙. ครูจัดทำสมุดเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยง สะกอ และรายงานผลการดำเนินกิจกรรม

บูรณาการเนื้อหาการร้องเพลงในวิชาภาษาไทย

ผู้เรียนร่วมร้องเพลงกับสมาชิกในครอบครัว

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. ผู้เรียนที่ได้รับการถ่ายทอด จำนวน ๑๐ คน สามารถร้องเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอได้
๒. ผู้เรียนรู้จักเข้าใจความหมายของเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอมากขึ้น
๓. ผู้เรียนสามารถนำบทเพลงไปถ่ายทอดให้กับพ่อแม่หรือสมาชิกในครอบครัวได้
๔. ผู้เรียน สมาชิกในครอบครัว และคนในชุมชนร่วมร้องเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอในโอกาสต่าง ๆ มากขึ้น เช่น งานแต่งงาน งานศพ งานประเพณีเลี้ยงผี และงานรื่นเริงต่าง ๆ
๕. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนฯ บ้านแม่ปิติ มีสมุดเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอใช้เป็นสื่อประกอบการเรียน การสอน

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

๑. บทเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอมีจำนวนมากไม่สามารถรวบรวมได้ครบ เนื่องจากภูมิปัญญามีการประกอบอาชีพ และเพลงเป็นภาษากะเหรี่ยง ซึ่งทำให้ยากต่อการบันทึกเป็นภาษาไทย และต้องใช้เวลาในการแปลความหมายมาก ทำให้การจัดทำสมุดเพลงพื้นบ้านฯ ทำได้ช้า

๒. ผู้เรียนยังร้องเพลงได้ไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากมีระยะเวลาเรียนรู้ และฝึกฝนการร้องเพลงกับภูมิปัญญาเพลงพื้นบ้าน ค่อนข้างน้อย กอปรกับภูมิปัญญามีการประกอบอาชีพ

วิธีการแก้ไข

๑. มอบหมายให้ผู้เรียน จำนวน ๑๐ คน ศึกษาเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ โดยครูจะกำหนดให้ผู้เรียนบันทึกเนื้อเพลงและความหมายที่ได้ศึกษา เรียนรู้จากภูมิปัญญา คนละ ๑ เพลง มาส่งครูตามกำหนด

๒. บันทึกเสียงร้องเพลงของภูมิปัญญา เพื่อนำมาเปิดให้ผู้เรียนฟังเมื่อจัดกิจกรรมร้องเพลง

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. เผยแพร่เพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ โดยนำเอาเพลงที่บันทึกเสียงไว้มาเปิดในงานพิธีต่าง ๆ ของชุมชน และเผยแพร่ผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน เพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

๒. ส่งเสริมให้มีการร้องเพลงมากขึ้น โดยจัดให้มีการประกวดร้องเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ หรือจัดกิจกรรมร่วมกับการส่งเสริมการอ่านในชุมชน เช่น การประกวดการคัดลายมือโดยให้ทำการคัดเนื้อเพลงจากบทเพลงพื้นบ้านกะเหรี่ยงสะกอ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่น

ทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔

พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

โครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. องค์ความรู้และภูมิปัญญาชน

เผ่าปกากะญอ. ม.ป.ท., ๒๕๓๘.

พ่อเลป่า และวีระศักดิ์ ยอดระบำ, เพลงชีวิต ปกากะญอ. เชียงใหม่ : ศูนย์ชาติพันธุ์และการพัฒนาสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘.

แหล่งข้อมูล

มีแปร เรื่องกิจโกมล และวาแซ ขอบอร์ญา. ภูมิปัญญาท้องถิ่น. สัมภาษณ์, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๗.

ชุมชนกะเหรี่ยงโปว์อนุรักษ์การแต่งกายชนเผ่า

ผู้ศึกษา

นายพงษ์พันธ์ อรุณขอบเขต
นางสาวจันทร์จิรา อาศัยอรัญญ์

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา
“แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ปะกลาง
หมู่ที่ ๒ ตำบลแม่สวด
อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอสบเมย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยจังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่อง ชุมชนกะเหรี่ยงโปว์อนุรักษ์การแต่งกายชนเผ่า ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ปะกลาง หมู่ที่ ๒ ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ ๒) เพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เรียนจำนวน ๘ คน โดยมีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมที่สำคัญคือ ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ปะกลาง ร่วมกับผู้นำชุมชนสำรวจการแต่งกายด้วยชุดชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ ซึ่งพบว่าชาวกะเหรี่ยงส่วนน้อยที่แต่งกายด้วยชุดชนเผ่า ครูและผู้นำชุมชนจึงปรึกษาหารือกันเพื่อกำหนดแนวทางการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการแต่งกายด้วยชุดชนเผ่ามากขึ้น โดยกำหนดจัดกิจกรรมที่ศูนย์การเรียนรู้และในชุมชน กล่าวคือกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ฯ ประกอบด้วยการกำหนดให้ผู้เรียนแต่งกาย สัปดาห์ละ ๒ วัน จัดทำทำเนียบภูมิปัญญาด้านการแต่งกาย จัดบอร์ดเกี่ยวกับการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ จัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทยเรื่อง คำพยางค์ ประโยค เกี่ยวกับการแต่งกาย ในส่วนของชุมชน ได้รณรงค์ให้ชาวกะเหรี่ยงทุกคนแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าไปร่วมงานต่าง ๆ ของชุมชน เช่น พิธีแต่งงาน พิธีเลี้ยงผี วันขึ้นปีใหม่ การต้อนรับแขก และวันสำคัญต่าง ๆ สนับสนุน ส่งเสริมให้เด็กผู้หญิงเรียนรู้การทอผ้าจากภูมิปัญญา รณรงค์ให้มีการทอผ้าและตัดเย็บชุดชนเผ่าพร้อมทั้งจัดทำเครื่องประดับให้มากขึ้น โดยมีครูและผู้นำชุมชนร่วมกันติดตามการดำเนินกิจกรรม

ผลการดำเนินงานพบว่า ผู้เรียนทุกคนมีความรู้เกี่ยวกับการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ และแต่งกายด้วยชุดชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์เป็นประจำทุกวันอังคาร และวันศุกร์ ส่วนผลที่เกิดกับครอบครัวและชุมชน ทำให้สมาชิก

ในครอบครัวมีชุดชนเผ่าครบทุกคน เด็กผู้หญิงได้รับการฝึกการทอผ้าจากมารดา และภูมิปัญญา นอกจากนี้ในงานต่าง ๆ ของชุมชน สมาชิกในชุมชนร่วมมือกันแต่งกายด้วยชุดชนเผ่ามากขึ้น จากการดำเนินโครงการนี้พบว่า ชาวกะเหรี่ยงที่ทำงานนอกชุมชนขาดโอกาสในการแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าในการเข้าร่วมงานต่าง ๆ ของชุมชนและแต่งกายตามแบบสังคมเมืองมากขึ้น การแก้ไขทำได้โดยการจัดประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางการแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงที่ไปทำงานนอกชุมชน เช่น เมื่อกลับเข้ามาในชุมชนควรแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าอย่างน้อย ๑ วัน ส่วนแนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ชาวกะเหรี่ยงแต่งกายด้วยชุดชนเผ่ามากขึ้น เช่น จัดประกวดการทอผ้า ประกวดการแต่งกายชุดชนเผ่า พร้อมมอบของรางวัลเป็นผ้าทอของชนเผ่า เป็นต้น

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันแต่ละเชื้อชาติ ศาสนา และชนเผ่า ต่างก็มีวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นอันดีงามเป็นสิ่งที่สืบทอดต่อกันมา ซึ่งต่างก็มีความหลากหลายในด้านวิถีชีวิตให้ปฏิบัติและยึดถือ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ระลึกถึงบรรพบุรุษของชนเผ่าตนเอง ในปัจจุบันสังคมภายนอกได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารต่าง ๆ และขยายตัวเข้าสู่ชุมชนชนบทซึ่งมีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับวิถีทางในการดำเนินชีวิตของชุมชนชนบท โดยเฉพาะการเกิดเปลี่ยนแปลงทางด้านประเพณีและวัฒนธรรม ดังเช่นบ้านแม่ปะกลาง หมู่ที่ ๒ ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นหมู่บ้านของชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ ซึ่งตั้งอยู่ห่างไกลความเจริญ มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองในเรื่องของการใช้ภาษา การแต่งกาย วิถีชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพ ปัจจุบันคนในชุมชน เริ่มออกไปทำงานข้างนอกชุมชนมากขึ้นเพื่อหารายได้ จึงรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกกลับเข้ามาใช้ในชุมชนโดยไม่รู้ตัว เช่น การแต่งกายแบบสังคมเมือง ละทิ้งการแต่งกายของชนเผ่า อาจเนื่องมาจากเครื่องแต่งกายในปัจจุบันมีให้เลือกหลากหลาย หาซื้อได้ง่าย จึงนิยมแต่งกายตามแบบสังคมเมืองแทนชุดของชนเผ่า ซึ่ง

ส่งผลให้วัฒนธรรมการแต่งกายที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมามีแนวโน้มลดน้อยลง เมื่อทำการสำรวจข้อมูลการแต่งกายของชาวบ้านกะเหรี่ยงโปว์ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ปะกลาง จำนวน ๕๑ คน พบว่ามีชาวบ้านที่แต่งกายชุดของชนเผ่าเป็นประจำจำนวน ๑๐ คน แต่งกายชุดของชนเผ่าเป็นบางครั้งจำนวน ๒๘ คน และมีผู้ที่ไม่เคยแต่งกายด้วยชุดของชนเผ่า จำนวน ๑๓ คน

ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ปะกลาง และผู้นำชุมชน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวกะเหรี่ยงโปว์ในบ้านแม่ปะกลางมีความรู้เกี่ยวกับการแต่งกายด้วยชุดชนเผ่า เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่า โดยเริ่มจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้เรียนของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ปะกลาง ทั้งนี้สอดคล้องกับกิจกรรมด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น โครงการพัฒนาเด็กในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามแผนพัฒนา ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) วัตถุประสงค์ที่ ๖ เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์
2. เพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ผู้เรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ปะกลาง จำนวน ๘ คน

เชิงคุณภาพ

ผู้เรียนมีความรู้ เห็นคุณค่าและสืบทอดวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่า ตลอดจนมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง

การแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ในพิธีสำคัญต่าง ๆ

วิธีการจัดกิจกรรม

การดำเนินการจัดกิจกรรมอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมด้านการแต่งกายชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ บ้านแม่ปะกลาง หมู่ที่ ๒ ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ดำเนินการดังนี้

1. ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ปะกลาง ร่วมกับผู้นำชุมชนสำรวจการแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าชาวกะเหรี่ยงโปว์ ซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ปะกลาง

2. ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ปะกลาง ภูมิปัญญาและผู้นำชุมชน ประชุมหารือร่วมกับชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงโปว์ พร้อมทั้งร่วมกันหาแนวทาง

ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านมีการแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าให้มากขึ้น โดยกำหนดแนวทางเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ การจัดกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้ฯ และในชุมชน

พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกับภูมิปัญญา

๓. ครูจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา“แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ปะกลาง ดังนี้

๓.๑. กำหนดให้ผู้เรียนแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าทุกวันอังคารและวันศุกร์

๓.๒. จัดทำทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านทอผ้าและการแต่งกายของชนเผ่า

๓.๓. จัดบอร์ดเกี่ยวกับการแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงโปว์

๓.๔. ครูจัดการสอนแบบบูรณาการร่วมกับรายวิชาภาษาไทย ในเนื้อหาการเขียนประโยค โดยนำคำ พยางค์ ประโยคที่เกี่ยวกับการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ มาให้ผู้เรียนได้ฝึกเขียนอ่าน คำ พยางค์และประโยคที่ข้อง

๓.๕. ครูทำการวัดผล ประเมินผล และสรุปผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับการแต่งกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์

๔. ครูร่วมกับชุมชน จัดกิจกรรมในชุมชนบ้านแม่ปะกลาง ดังนี้

๔.๑. มีการรณรงค์ให้ชาวกะเหรี่ยงทุกคนแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าไปร่วมงานต่าง ๆ ของชุมชน เช่น พิธีแต่งงาน พิธีเลี้ยงผี วันขึ้นปีใหม่ การต้อนรับแขกผู้มาเยือน และวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น

๔.๒. สนับสนุน ส่งเสริมให้เด็กผู้หญิงเรียนรู้วิธีการทอผ้าจากภูมิปัญญา

๔.๓. รณรงค์ให้คนในชุมชนทอผ้า และทำการตัดเย็บชุดชนเผ่าไว้สวมใส่เอง พร้อมทั้งจัดทำเครื่องประดับให้มากขึ้น

๕. ครูและผู้นำชุมชนติดตามผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมในปีต่อไป

๖. ครูสรุปและรายงานผลการดำเนินงาน

สาธิตวิธีการทอผ้าจากภูมิปัญญา

เรียนรู้วิธีการทอผ้าจากภูมิปัญญา

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

1. ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ในด้านการแต่งกาย ของชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์มากขึ้น
2. ผู้เรียนทุกคนแต่งกายด้วยชุดของชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์เป็นประจำทุกวันอังคารและวันศุกร์
3. สมาชิกของแต่ละครอบครัวในชุมชนมีชุดชนเผ่าสวมใส่ครบทุกคน

4. เด็กผู้หญิงได้รับการฝึกฝนการทอผ้าจากมารดาและภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. คนในชุมชนแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าไปร่วมงานต่าง ๆ ของชุมชนมากขึ้น

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

ชาวกะเหรี่ยงที่ทำงานนอกชุมชนมีโอกาในการแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าในการเข้าร่วมงานต่าง ๆ ของชุมชนน้อยลง และแต่งกายตามแบบสังคมเมืองมากขึ้น

วิธีการแก้ไข

จัดประชุมร่วมกับชาวกะเหรี่ยงในชุมชนเพื่อหาแนวทางในการแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงที่ไปทำงานนอกชุมชน เช่น เมื่อกลับเข้ามาในชุมชนควรแต่งกายด้วยชุดของชนเผ่าอย่างน้อย ๑ วัน เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

ส่งเสริมให้ชาวกะเหรี่ยงแต่งกายด้วยชุดชนเผ่ามากขึ้น โดยการเพิ่มกิจกรรม เช่น ประกวดการทอผ้า ประกวดการแต่งกาย พร้อมมอบรางวัลเป็นผ้าทอของชนเผ่า เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

แหล่งข้อมูล

เซะพู รัศมีฉายแสงทอง. ภูมิปัญญาด้านการทอผ้า. สัมภาษณ์, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

อัยุโซ กลิ่นชัยประภา. ภูมิปัญญาด้านการทอผ้า. สัมภาษณ์, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

สิบสานวัฒนธรรม จารีตประเพณีลัทธิฤๅษี

ผู้ศึกษา

ส.ต.อ.หญิง ศุภกานต์ จันทะวงศ์

สถานศึกษา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

บ้านเลตองคุ

หมู่ ๑๐ ตำบลแม่จัน

อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

กองกำกับการตำรวจตระเวน

ชายแดนที่ ๓๔

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่อง สิบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษีบ้านเลตองคุ ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเลตองคุ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารในด้านความรู้ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณีต่าง ๆ ของลัทธิฤๅษีบ้านเลตองคุ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนและชุมชนตลอดจนผู้ที่เข้ามาศึกษาท่องเที่ยวเกิดความรู้ ความเข้าใจ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษีบ้านเลตองคุ และเป็นนวัตกรรมในการเรียนการสอนแบบบูรณาการให้กับนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเลตองคุ โดยประชุมหารือกับผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ทำโครงการเสนอผู้บังคับบัญชาหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อขออนุมัติงบประมาณในการจัดตั้ง ศูนย์สิบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษี เริ่มศึกษาหาข้อมูลจากผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้องในชุมชน แล้วรวบรวมข้อมูลมาเก็บไว้ใน ศูนย์สิบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษี ทำให้เด็ก นักเรียน ชุมชน และผู้ที่เข้ามาศึกษาท่องเที่ยวเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษีบ้านเลตองคุ ตลอดจนการดำรงชีวิตประจำวันของฤๅษีบ้านเลตองคุที่ไม่สามารถพบเห็นได้จากแหล่งอื่น จนเกิดเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการให้กับนักเรียน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเลตองคุ

ผลการทดสอบโดยใช้แบบสอบถามก่อนและหลังเข้าศึกษาเยี่ยมชมศูนย์สิบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษี ปรากฏว่าก่อนเข้าเยี่ยมชม ผู้ที่จะเข้าเยี่ยมชมมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ร้อยละ ๑๕ และหลังจากเข้าศึกษาเยี่ยมชม ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจได้อย่างถูกต้อง ร้อยละ ๘๐

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมาหมู่บ้านเลตองคุ ตำบล แม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก นับถือลัทธิศาสนาที่มีขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีลัทธิศาสนาเป็นวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งนับถือสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานหลายชั่วอายุคน แต่ด้วยปัจจุบันมีการสื่อสารและการคมนาคมสะดวกมากขึ้นมีการไหลบ่าของวัฒนธรรมอื่นเข้ามาในชุมชน ซึ่งอาจจะทำให้ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่ผ่านมา เกิดความคิดแปลกใหม่จึงเกิดไม่เข้าใจกันระหว่างผู้อาวุโสที่ยังมีความเชื่อยึดถือขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมกับเยาวชนรุ่นหลังที่เริ่มมีความคิดและความเข้าใจแบบสมัยนิยม ซึ่งอาจได้รับวัฒนธรรมสมัยใหม่บางอย่างมาแบบผิด ๆ ซึ่งเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างวัยที่แตกต่างกันของคนในชุมชน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเลตองคุ ได้เห็นความสำคัญของขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี

วัฒนธรรมดั้งเดิมของลัทธิศาสนา บ้านเลตองคุ ซึ่งควรแก่การผดุงรักษาไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์เอาไว้ สืบทอดและเรียนรู้ของอนุชนคนรุ่นหลังต่อไป จึงได้จัดตั้งศูนย์สืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีของลัทธิศาสนาชุมชนบ้านเลตองคุขึ้นภายในโรงเรียนเพื่อเป็นศูนย์กลางในการเก็บรวบรวมข้อมูล และข่าวสารความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิศาสนาบ้านเลตองคุ ในรูปแบบการนำเสนอศูนย์ข้อมูลความรู้ โดยมีครูและนักเรียนเป็นผู้ถ่ายทอดวิธีการดำรงชีวิตของชุมชนลัทธิศาสนาบ้านเลตองคุ เพื่อให้เด็กนักเรียนเยาวชนคนในชุมชนและผู้ที่จะเข้ามาศึกษาท่องเที่ยว ให้ได้ศึกษาเรียนรู้ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีต่าง ๆ จากแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนเป็นการร่วมกันสืบสานวัฒนธรรมลัทธิศาสนาที่มีคุณค่าของชุมชน และประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ลัทธิศาสนา
๒. เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมจารีตประเพณีของลัทธิศาสนาชุมชนบ้านเลตองคุ
๓. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระโดยเน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการ

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเลตองคุทุกระดับชั้น ครู นักศึกษา นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป

เชิงคุณภาพ

ร้อยละ ๘๐ ของกลุ่มเป้าหมาย มีความรู้ความเข้าใจขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีวัฒนธรรมลัทธิศาสนาบ้านเลตองคุอย่างถูกต้อง

วิธีการจัดกิจกรรม

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริฯ โครงการสืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษีบ้านเลตองคุ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเลตองคุ ตำบลแม่จัน อำเภอกู่ผาง จังหวัดตาก ได้ดำเนินการ ดังนี้

๑. คณะครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเลตองคุ ร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำลัทธิฤๅษีและราษฎรบ้านเลตองคุ ร่วมประชุมหารือเกี่ยวกับเรื่องการไหลบ่าเข้าสู่ชุมชนของวัฒนธรรมอื่น สภาพปัญหาที่เกิดจากการไหลบ่าของวัฒนธรรมอื่นเข้ามาสู่ชุมชน ซึ่งทางโรงเรียนได้เสนอให้จัดตั้งศูนย์สืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษีบ้านเลตองคุ โดยใช้สถานที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเลตองคุ ตำบลแม่จัน อำเภอกู่ผาง จังหวัดตาก และเชิญผู้นำอาวุโสที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษี มาเป็นผู้ให้ข้อมูลความรู้

๒. เสนอโครงการ สืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเลตองคุ ตำบลแม่จัน อำเภอกู่ผาง จังหวัดตาก ให้ผู้บังคับบัญชาหน่วยงานต้นสังกัด กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๓๔ ผู้บังคับบัญชาได้เล็งเห็นความสำคัญ จึงได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดตั้งศูนย์สืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษีชุมชนบ้านเลตองคุขึ้น

๓. ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อนำมาจัดแสดงในศูนย์สืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษีบ้านเลตองคุ

๓.๑. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษีบ้านเลตองคุ เริ่มจากการสอบถามผู้นำอาวุโส ผู้นำลัทธิฤๅษี และผู้เฒ่าผู้แก่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จัดทำเป็นบอร์ด แผ่นป้ายนิทรรศการ ให้ความรู้กับผู้เข้ามาศึกษามาเยี่ยมชม ดังนี้

๑) ข้อมูลพื้นฐาน ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไป

๒) จารีตประเพณีของลัทธิฤๅษีชุมชนบ้านเลตองคุ

๓) พิธีกรรมต่าง ๆ ของลัทธิฤๅษี

๔) กฎระเบียบ และข้อปฏิบัติของสมาชิกที่นับถือลัทธิฤๅษี

๕) ประเพณีเผาไฟ

๖) ประเพณีทำบุญพระชะลอ

๓.๒ ทางโรงเรียนได้จัดทำหนังสือเรื่อง “อสิ กับ บ้านเลตองคุ” จำนวน ๒๐ เล่ม และจัดทำแผ่นพับเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของสมาชิกฤๅษีบ้านเลตองคุ เพื่อเก็บรักษาไว้ในศูนย์สืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษี

ผลการดำเนินงาน

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่อง “สืบสานวัฒนธรรม จารีตประเพณี ลัทธิฤๅษีบ้านเลตองคุ” ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเลตองคุ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารใน ด้านความรู้ศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีต่าง ๆ ของ ลัทธิฤๅษีบ้านเลตองคุ ทำให้ผู้เข้าเยี่ยมชม นักศึกษา นักท่องเที่ยว เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษีบ้านเลตองคุ ตลอดจนวิถีชีวิตของสมาชิกฤๅษีบ้านเลตองคุ ซึ่งไม่สามารถพบเห็นได้จากแหล่งอื่นในประเทศ จนเกิดเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ให้กับนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเลตองคุ

ผลการทดสอบโดยใช้แบบสอบถามก่อน และหลังเข้าเยี่ยมชมปรากฏว่าก่อนเข้าเยี่ยมชม ผู้ต้องการเข้าเยี่ยมชมมีความรู้ความเข้าใจอย่าง ถูกต้อง ร้อยละ ๑๕ และหลังการเข้าเยี่ยมชม ผู้เข้า ศึกษาเยี่ยมชมมีความรู้ความเข้าใจได้อย่างถูกต้อง ร้อยละ ๘๐

กฎระเบียบ

ข้อห้ามของสมาชิกฤๅษีบ้านเลตองคุ

๑. ห้ามเลี้ยงสัตว์ และรับประทานเนื้อสัตว์ เช่น โค กระบือ หมู เป็ด ไก่และไข่ เป็นต้น
๒. ห้ามดื่มสุรา สูบฝิ่นกัญชา หรือของมีนเมาทุกชนิด ยกเว้น หมากและบุหรี (แขกที่มาเที่ยว หรือ ข้าราชการของรัฐที่ดื่มสุราเมา จะเข้าหมู่บ้าน เวลากลางคืนไม่ได้ หรือเวลาที่มีการไหว้พระ ทำบุญใหญ่จะขึ้นบนบ้านไม่ได้)

๓. ห้ามเล่นการพนันทุกชนิด ที่มีการ แลกเปลี่ยนด้วยเงินและสิ่งของ หรือแม้แต่จะไปยืนดู การเล่นการพนันอยู่ใกล้กันก็ไม่ได้ เด็ด ๆ เล่นได้ เฉพาะยางวงและขว้างปลากะบอง เป็นต้น

๔. เวลาแต่งงานต้องได้รับความเห็นชอบ จากบิดามารดา ผู้เฒ่าผู้แก่จึงจะไปสู่ขอตามประเพณี ได้ จะทำโดยพลการไม่ได้เด็ดขาด เวลาแต่งงาน ต้องพั้นธุดูเข้าพรรษา

๕. ผู้ชายมีภรรยาได้เพียงคนเดียว ผู้หญิงก็มีสามีได้คนเดียว ข้อยกเว้นหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เสียชีวิตเกินเวลา ๑ ปี และพั้นประเพณีเข้าพรรษา ไปแล้วจึงจะแต่งงานใหม่ได้

๖. ผู้ชายทั้งเด็กและผู้ใหญ่ จะแต่งกายด้วย กางเกงหรือเสื้อยืดไม่ได้ ใส่ได้เฉพาะเสื้อแขนยาวเลย สอก และโสร่งสีพื้นเท่านั้น

๗. ผู้หญิงใส่ผ้าเฉพาะของเผ่ากะเหรี่ยง ทวีปอีสาน ถ้าแต่งงานแล้วใส่สีขาวไม่ได้ ต้องแต่งชุด แม่บ้านกะเหรี่ยงเท่านั้น

๘. ห้ามลักขโมย โดยเด็ดขาด

๙. ผู้ชายและผู้หญิงจะตัดผมเป็นทรงไม่ได้ ยกเว้นโกนหรือปล่อยยาวมีจุกไว้ตรงกลางกระหม่อม หรือหน้าผาก

๑๐. ที่กล่าวมาแล้วตั้งแต่ข้อ ๑-๑๐ ไม่ว่าจะ เป็นการกระทำในบ้านหรือที่ต่าง ๆ ไม่ได้โดยเด็ดขาด

การเผยแพร่

๑. เปิดให้บุคคลทั่วไปได้เข้าเยี่ยมชม ศึกษาข้อมูลวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษี ภายในศูนย์ฯ

๒. จัดทำแผ่นพับให้กับคณะเยี่ยมชม

๓. ให้นักเรียนใช้ชีวิตประจำวันใน โรงเรียนแบบฤๅษีทั้งด้านอาหาร เครื่องแต่งกาย และทรงผม

๔. ครูจัดการเรียนการสอนโดยเน้นแบบ บูรณาการทุกกลุ่มสาระ

๕. นำนักเรียนกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม แสดงนิทรรศการทั้งในโรงเรียน และร่วมจัดกับ หน่วยงานต่าง ๆ ที่ร้องขอ เช่น

- งานกาชาดอำเภออุ้มผาง

- งานกาชาดจังหวัดตาก

- ส่งผลงานเข้าประกวดโครงการ พัฒนาคุณภาพโรงเรียน ตชด.อย่างยั่งยืน

- ร่วมจัดนิทรรศการแสดงผลงานภายใต้ โครงการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ตชด. อย่างยั่งยืน

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ปัญหาอุปสรรค

เนื่องด้วยทางโรงเรียนยังไม่มีห้องจัดตั้ง ศูนย์ สืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษี ที่ มีความมั่นคงถาวร ทำให้การจัดกิจกรรมเป็นไป ด้วยความยากลำบาก

ข้อเสนอแนะ

ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจัดสร้าง อาคารแบบที่มั่นคงถาวรเพื่อจัดตั้งศูนย์สืบสาน วัฒนธรรมจารีตประเพณีลัทธิฤๅษีชุมชนบ้าน เลตองคุจากหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนใน

ถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔

พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, กอง. รายงานการศึกษาเฉพาะกรณี เรื่อง อิติ กับ บ้านเลตองคุ.

กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๓๔ กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค ๓, ม.ป.ป.

แหล่งข้อมูล

พื้ตตะกุ. หัวหน้าลูกศิษย์ฤาษี สำนักฤาษีบ้านเลตองคุ. สัมภาษณ์.

จอหยีหม่อ คีรีบุปผา. ผู้อาวุโสบ้านเลตองคุ. สัมภาษณ์.

ย่อตาแฮ คีรีดูจจินดา. ผู้อาวุโสบ้านเลตองคุ. สัมภาษณ์.

พาแจ้ คีรีดูจจินดา. เจ้าวัด. สัมภาษณ์

เพียบพร้อมวัฒนธรรมประเพณี

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นายอมร นาคปก
นายวิสุทธิ์ สิทธิรักษ์

สถานศึกษา

โรงเรียนในโครงการพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี
ในกลุ่มภาคใต้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาด้านวัตถุไปอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการละเลยในการรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงาม และวิถีชีวิตอันเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นไป เพื่อเป็นการป้องกัน มิให้สิ่งดีงามเหล่านี้สูญหายไปพร้อมกับการพัฒนาทางด้านวัตถุ ทางโรงเรียนในโครงการพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในกลุ่มภาคใต้ ได้มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว เพื่อดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงาม จึงได้จัดกิจกรรมนี้ขึ้นให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน
2. เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น และมีความรักท้องถิ่น

เป้าหมาย

1. เด็กและเยาวชนทุกคนมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน
2. เด็กและเยาวชนมีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น และมีความรักท้องถิ่น

กระบวนการจัดการเรียนรู้

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ได้ดำเนินการดังนี้

๑. ศึกษาข้อมูล บันทึก วิเคราะห์คุณค่าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคใต้

๒. จัดกระบวนการเรียนรู้การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓. จัดกิจกรรมเวทีให้เด็กและเยาวชนได้เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์องค์ความรู้การอนุรักษ์ การสืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

๔. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น วันสำคัญทางประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น การแต่งกาย วัฒนธรรมทางอาหารและโภชนาการ การเล่นดนตรี การแสดง กีฬาและภาษาท้องถิ่น

โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

๔.๑. คุณครูนำเสนอภาพวัฒนธรรมประเพณีที่มีปฏิบัติการสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง

๔.๒. ให้นักเรียนตั้งคำถามที่ตนอยากรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี

๔.๓. แบ่งกลุ่มนักเรียนให้ไปศึกษาค้นคว้าที่ตนเองอยากรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ศิลปะการแต่งกาย

กลุ่มที่ ๒ ศิลปะการแสดง

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มนิทานพื้นบ้าน

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มพืชสมุนไพร

กลุ่มที่ ๕ กลุ่มพืชที่ใช้ย้อมผ้า

กลุ่มที่ ๖ กลุ่มอาหารพื้นบ้าน

กลุ่มที่ ๗ กลุ่มผ้าบาติก

๔.๔. นำข้อมูลที่ได้มาจัดเป็นรายงานของแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มที่ ๑ รายงานเรื่องศิลปะการแต่งกาย (จัดทำเป็นรูปเล่มมีภาพประกอบและคำอธิบาย)

๔.๕. นำเสนอข้อมูลหน้าชั้นเรียนให้เพื่อนแต่ละกลุ่มร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๔.๖. ทุกกลุ่มจัดนิทรรศการ การนำเสนอผลงาน ให้เพื่อนนักเรียนและผู้ปกครองได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงศิลปะการแสดงของภาคใต้ร่วมกับคนในชุมชนและท้องถิ่น

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

ผลที่เกิดกับเด็กและเยาวชน

๑. เด็กและเยาวชน มีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนักและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. เด็กและเยาวชน ได้ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ศิลปการแสดง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓. เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลที่เกิดกับชุมชน

๑. คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในด้านการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ในการร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัญหาอุปสรรค

โรงเรียนขาดแคลนครูผู้มีปัญหาท้องถิ่นในการช่วยสอนหรือถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมประเพณีแก่เด็กและเยาวชน

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

สถานศึกษาควรจัดหาบุคลากรในการจัดกิจกรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ให้ได้แสดงออกในกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน), ๒๕๕๑.

สืบสานวัฒนธรรม ผ้าห่อธรรมล้านนา

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นายสุริยา วงศ์ชัย
นาย บรรจบ กำจัด

สถานศึกษา

โรงเรียนโสภณจรรย์ธรรมวิทยา
ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ
จังหวัดเชียงราย

สำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ

บทคัดย่อ

แนวทางปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่อง สืบสานวัฒนธรรม ผ้าห่อธรรมล้านนา ของโรงเรียนโสภณจรรย์ธรรมวิทยา อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นวงกว้าง ๒) สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์สืบสานงานหัตถกรรมพื้นบ้านให้กับนักเรียน ๓) จัดส่งเสริมการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาให้กับนักเรียน ๔) จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยเชื่อมโยงความรู้ทางด้านวิชาการ กับคตินิยม ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ๕) เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตให้นักเรียนผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย มีประสบการณ์ในการทำงานเป็นกลุ่ม

โดยดำเนินการประชุมหารือกับผู้เกี่ยวข้อง จัดทำโครงการเสนอต่อผู้บังคับบัญชาเพื่ออนุมัติงบประมาณในการจัดนิทรรศการ จากนั้นได้เริ่มศึกษาข้อมูลเรื่องผ้าห่อธรรมจากผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ เช่น เจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ในเขตอำเภอเชียงของ คณะแม่บ้านที่เคยทอผ้าห่อธรรม เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม ความเชื่อ ตลอดจนความสำคัญของผ้าห่อธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และทำการเก็บตัวอย่างผ้าห่อธรรมจากวัดต่าง ๆ มาจัดแสดง จนเกิดเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการให้กับนักเรียนโรงเรียนโสภณจรรย์ธรรมวิทยา

ผลการทดสอบโดยใช้แบบทดสอบก่อนและหลังเข้าเยี่ยมชมนิทรรศการผ้าห่อธรรม ปรากฏว่าก่อนเข้าเยี่ยมชม ผู้เข้าเยี่ยมชมมีความรู้ความเข้าใจได้อย่างถูกต้อง ร้อยละ ๒๐ และหลังเข้าเยี่ยมชมผู้เข้าเยี่ยมชมมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องร้อยละ ๘๐

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเพณี “การสร้างธรรม” ถวายวัดของชาวล้านนา เป็นการทำบุญที่ถือว่าได้อานิสงส์มาก ทั้งนี้การสร้างธรรมคือการเขียนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น คำสอน ชาดก ตำนาน ประวัติ ฯลฯ ลงบนใบลานหรือกระดาษสา โดยคัมภีร์ใบลานเหล่านี้จะจัดทำอย่างประณีต และมีผ้าห่อธรรมหรือผ้าห่อคัมภีร์ที่อยู่ชั้นนอกสุดของธรรมคอยห่อหุ้มไว้อีกชั้น

การทอผ้าห่อธรรมถวายวัด เกิดจากความเชื่อของสตรีชาวล้านนาที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ไม่มีโอกาสมาเรียนเหมือนบุรุษ กล่าวคือมีความเชื่อว่าหากได้ทอผ้าห่อธรรมถวายเป็นพุทธบูชาจะได้ อานิสงส์มาก ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างใกล้ชิด และได้อุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

ปัจจุบันผ้าห่อธรรมเป็นของหายาก เนื่องจากเกิดการสูญหายไปตามกาลเวลา และผู้หญิงชาวล้านนาส่วนใหญ่ทอผ้าไม่เป็น ด้วยความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา อันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่บรรพบุรุษได้สร้างเอาไว้ให้สืบทอดเรียนรู้ของอนุชนคนรุ่นหลัง โรงเรียนโสภณจริยธรรมวิทยา จึงได้มีแนวคิดที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์การทอผ้าห่อธรรมขึ้น

โดยรวบรวมตัวอย่างผ้าห่อธรรมจากแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น เช่น วัดต่าง ๆ ในเขตอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ให้นักเรียนได้นำมาศึกษา และเผยแพร่ในรูปแบบของนิทรรศการในโรงเรียน มีแม่บ้านในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ เรื่องการทอผ้าห่อธรรม คณะครูและนักเรียนโรงเรียน

โสภณจริยธรรมวิทยาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เด็กนักเรียน เยาวชน และผู้สนใจเข้ามาศึกษา เทียบชมเรียนรู้เรื่องการสร้างผ้าห่อธรรม เพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่า ตลอดจนสืบทอดพระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์กับสังคมสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่มรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นวงกว้าง
2. เพื่อสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์สืบสานงานหัตถกรรมพื้นบ้านให้กับนักเรียน
3. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาให้กับนักเรียน
4. เพื่อบูรณาการการจัดการเรียนการสอนกับคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาให้เป็นหนึ่งเดียวกัน
5. เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตให้นักเรียนผ่านกิจกรรมที่หลากหลายมีประสบการณ์ในการทำงานเป็นกลุ่ม

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ นักเรียนของโรงเรียนโสภณจริยธรรมวิทยาทุกระดับชั้น ครู นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป

เชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย ร้อยละ ๘๐ มีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องการสร้างผ้าห่อธรรมอย่างถูกต้อง

กระบวนการจัดกิจกรรม

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริฯ เรื่อง ”ผ้าห่อธรรมล้านนา” โรงเรียนโสภณจริยธรรมวิทยา ตำบลเวียงอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ได้ดำเนินการ ดังนี้

๑. คณะครูโรงเรียนโสภณจริยธรรมวิทยา คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการนักเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ซึ่งต้องเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ร่วมประชุมหารือ เกี่ยวกับปัญหาเรื่องการสูญหายไปของผ้าห่อธรรม โรงเรียนได้เสนอให้มีการจัดนิทรรศการผ้าห่อธรรมขึ้น โดยใช้สถานที่โรงเรียนโสภณจริยธรรมเป็นที่จัดนิทรรศการ โดยมีนักเรียนเป็นผู้สืบค้นรวบรวมข้อมูล และมีแม่บ้านในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในการทอผ้ามาให้ความรู้ และสาธิตการทอผ้าห่อธรรม และมีนักเรียนเป็นผู้อธิบายให้ความรู้กับผู้เข้าชมนิทรรศการ

๒. เสนอโครงการสืบสานวัฒนธรรมผ้าห่อธรรมล้านนา โรงเรียนโสภณจริยธรรมวิทยา อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ให้กับผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการได้เล็งเห็นความสำคัญจึงได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดนิทรรศการผ้าห่อธรรม

๓. ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลเพื่อนำเอามาจัดแสดงไว้ในนิทรรศการ

๓.๑. ทำการศึกษาและค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับผ้าห่อธรรม เริ่มจากการสอบถามข้อมูลจากเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ในเขตอำเภอเชียงของ เพื่อขอยืมตัวอย่างผ้าห่อธรรมแบบต่าง ๆ ที่เก็บรักษาไว้ตามวัดนำมาจัดแสดงในนิทรรศการผ้าห่อธรรม

๓.๒. สอบถามข้อมูลจากภูมิปัญญาซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ช่างทอผ้า เพื่อนำข้อมูลเรื่องการสร้างผ้าห่อธรรมมาจัดทำเนียบบอร์ด เผยแพร่ให้ความรู้กับผู้เข้ามาศึกษามีรายละเอียดดังนี้

- ข้อมูลด้านจารีต ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับผ้าห่อธรรม
- กฎระเบียบและข้อปฏิบัติในการสร้างผ้าห่อธรรม
- พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าห่อธรรม
- ชนิดของผ้าห่อธรรม
- ประเพณีการถวายผ้าห่อธรรม

๓.๓. ทางโรงเรียนได้จัดทำแผ่นพับเกี่ยวกับ ความสำคัญของผ้าห่อธรรมในสังคมล้านนา เพื่อแจกให้กับผู้เข้าชมนิทรรศการ

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่อง “สืบสานวัฒนธรรมผ้าห่อธรรมล้านนา” โรงเรียนโสภณจริยธรรมวิทยา ตำบลเวียงอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย นับได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นที่ให้ข้อมูลข่าวสารในด้านความรู้ ศิลปวัฒนธรรมล้านนาเรื่องผ้าห่อธรรม ทำให้ผู้เยี่ยมชมนิทรรศการผ้าห่อธรรม ทั้งนักเรียนนักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไป เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญผ้าห่อธรรม

ผลการทดสอบโดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และการเข้าเยี่ยมชมนิทรรศการผ้าห่อธรรม ปรากฏว่าก่อนเข้าเยี่ยมชมผู้เข้าเยี่ยมชมมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ร้อยละ ๒๐ และหลังจากเข้าเยี่ยมชมนิทรรศการแล้วผู้เข้าเยี่ยมชมมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ร้อยละ ๘๐

การเผยแพร่

๑. เปิดให้บุคคลทั่วไปได้เข้าชมศึกษา
๒. จัดทำแผ่นพับให้กับคณะที่มาเยี่ยมชม
๓. มีการสอนโดยเน้นบูรณาการเข้ากับกลุ่มสาระสังคมศึกษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น
๔. นำนักเรียนแกนนำไปร่วมจัดนิทรรศการในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติ

ปัญหาและอุปสรรค

เนื่องด้วยโรงเรียนโสภณจริยธรรมวิทยา ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ยังไม่มีห้องจัดนิทรรศการถาวร ทำให้การจัดนิทรรศการเป็นไปด้วยความยากลำบาก อีกทั้งตัวอย่างของผ้าห่อธรรมที่รวบรวมได้ และมาจัดแสดงก็มีไม่มากนัก เนื่องจากสูญหายไปตามกาลเวลา

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

เพื่อให้ประเพณีการทอผ้าห่อธรรมอยู่คู่กับชุมชนต่อไป หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้สนับสนุนในการจัดหาพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการผ้าห่อธรรม และชุมชนควรณรงค์การจัดกิจกรรมการทอผ้าห่อธรรมอย่างต่อเนื่อง

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา	นายการุณ	สกุลประดิษฐ์	เลขาธิการ กศน.
	ดร.ดิศกุล	เกษมสวัสดิ์	รองเลขาธิการ กศน.
	นายประเสริฐ	หอมดี	ผู้อำนวยการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางนาถยา	ผิวมันกิจ	รองผู้อำนวยการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
บรรณาธิการ	นายประเสริฐ	หอมดี	ผู้อำนวยการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นายสมโภช	จันทร์คำภู	ครู ชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางสาวกมลธรรม	ชื่นพันธุ์	ครู ชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางรสาพร	หม้อศรีใจ	ครู ชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
คณะทำงาน	นายสมโภช	จันทร์คำภู	ครู ชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางสาวกมลธรรม	ชื่นพันธุ์	ครู ชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางรสาพร	หม้อศรีใจ	ครู ชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางลำเจียก	สองสีดา	ครู ชำนาญการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางสาวนัชรี	อุ่มบางตลาด	ครู ชำนาญการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นายเสถียรพงศ์	ใจเย็น	ครูผู้ช่วย สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นายธนากร	หน่อแก้ว	ครูผู้ช่วย สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	ออกแบบปก	นางสาวนัชรี	อุ่มบางตลาด
จัดรูปเล่ม	นางลำเจียก	สองสีดา	ครู ชำนาญการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางสาวนัชรี	อุ่มบางตลาด	ครู ชำนาญการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นายเสถียรพงศ์	ใจเย็น	ครูผู้ช่วย สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
ผู้พิมพ์ต้นฉบับ	นางทัศนีย์	เปี้ยปลุก	เจ้าหน้าที่ธุรการ
จำนวนพิมพ์	๒,๕๐๐ เล่ม		
เอกสารวิชาการลำดับที่	๑/๒๕๕๘		
ปีที่พิมพ์	มกราคม ๒๕๕๘		

